Poštarina plaćena u gotovu.

NovaRevija

Vjeri i Nauci

NOUVELLE REVUE

de vie religieuse et intellectuelle

Izdavaju profesori franjevačke bogoslovije u Makarskoj

Uređuje Dr. fra Božo Vucić

Izlazi 6 puta na godinu. Cijena D 60. Za đake D 30. Za inozemstvo D 75. Uprava: Franjevački samostan Makarska. Nova Revija parait six fois par an. Les questions de vie religieuse et intellectuelle dont elle s'occupe, y sont traitées en croate ou en slovène; les résumés et les titres de tous les articles ainsi que la cronique religieuse en Yougoslavie sont aussi en français ou en latin. Prix d'abonnement: Yougoslavie, 60 Etranger, 75. Rédaction et administration: Makarska, Couvent des Franciscains Dalmatie, Yougoslavie.

Br. 1 Makarska 1937 God. XVI

2830

SADRŽAJ:

Str.

Dr fra Bone Radonić: *Duns Skot najizrazitiji sljedbenik sv. Franje u poštovanju auktoriteta sv. Rimske Crkve i njezina Poglavice* — (Duns Scot le plus autentique disciple de St. François d' Assise dans la vénération de l' Eglise Romaine et du Souverain Pontife). . . . . 3—25

Dr Arh. Nuić, prof.: *Zašto bi mogao u Njemačkoj uspjeti prekid s kršćanstvom* — (La possibilité de rupture avec le christianisme en Allemagne). 26—31

Dr fr. Krsto Kržanić: *Geniji stihova i boja slave Poverella* . . . . . 32—42

Kulturni pogledi: Vladina Maksimovića: Venac života — sistem moralne filozofije. — Borba vjere sa nevjerom u IV. Evanđelju. — Redukcija židovskih liječnika. — Zašto sam katolikinja? — Obraćenik Horace A. Mann i katolička Crkva. — Današnja društvena kriza i katolička Crkva u očima protestanta prof. Al. Carrela. — Naobrazbi treba dati viši smisao u moderno rastrgano doba. — Socijalna kršćanska nauka o socijalnom miru. — Stroj — bog »bezbožnog« čovjeka. — Tko radi proti Crkvi, upropašćuje narod. — Šta je veliki književnik Chesterton našao u katoličkoj Crkvi. — Proleterstvo Leona Bluma i komunističkih vođa Leonide Krasina i Zinovjeva. — Cinizam Salvadora de Madariage i naša štampa. — Metode protukatoličke štampe. — Veleindustrijalac Filene o vjeri u privrednom životu. — U vjeri je najdublji korijen našnjica. — Materijalistička zatucanost W. Berndi narodnoga i socijalnoga života. — Svećenik i data u prevodu beogradskog preduzeća »Nolit«. — Ivan Đaja, Claude Bernard, fiziologija, nauka i Bog. — Beogradsko preduzeće za širenje neznanstvenih, natražnih spisa »Nolit« i njegov pisac W. Bölsche. — Prirodne znanosti i vjera. — Moderne prirodne znanosti potvrđuju ono što nas uči vjera. — Skandali u Francuskoj. . . . . 43—64

Književni pregled: . . . . . 65—76

Vjesnik: . . . . . 77—80

Sadržaj „Nove Revije" god. XV. 1936.

ČLANCI I RASPRAVE:

Str.

Cikojević fra A. Neispravne misli o vjeronauku u školama (Les idées fausses au sujet de l' enseignement de religion dans l' école). . . . . III—IV, 176—193

Crnica dr. fra A.: Autentično tumačenje crkvenih zakona (L' interpretation autentique des lois ecclesiastiques). I, 22—29

„ „ „ II, 110—116

Cvitanović dr. fra G. Suton evropske kulture (La décadence de la culture européenne). . . . . V—VI, 285—291

Ivanov dr.: Slika komunističke metode u pobijanju vjere (La méthode communiste dans la campagne antireligiuse). . . . . III—IV, 145—159

Jadrijević dr. fra A.: Pogled na savremeni spiritizam (Le spiritisme contemporain). . . . . I, 61—70

„ Gdje se je nalazio Riditio(n) biskupski grad sv. Aurelija (Où était Riditio(n), ville épiscopale de St. Aurelius?). . . . . III—IV, 194—204

Kržanić dr. fra K.: Franjevački ideali i umjetnost (Les idéals franciscains et l' art). . . . . I, 3—21

„ : Pjesma nad pjesmama Franjinoj gospodi siromaštini (Le cantique des cantiques à la Dame pouvreté de St. François d' Assise). . . . . II, 100—109

„ : Solilokvij Franjine gospođe siromaštine. III—IV, 205—222

„ : Geniji stihova i boja slave Poverella (St. François d' Assise dans l' art). . . . . V—VI, 292—303

Radonić dr. fra B.: Božanski Zaštitnik Provincije Presv. Otkupitelja (Le divin Protecteur de la Province du Très Saints Rédempteur). . . . . I, 49—60

Rogošić dr. fra R.: Zgode i nezgode slavenske liturgije u Jugoslaviji i Bugarskoj (Les vicissitudes de la liturgie slave en Yougoslavie et en Bulgarie) V—VI, 257—284

Subotić N.: Crkvena umjetnost i kolektiv (Ce que c' est l' art de l' eglise, son essence). . . . . II, 89—99

Stefanić O. B.: Neznanstveni, sektarski marksizam — korijen komunizma (Le marxisme sectaire est la racine du communisme). . . . . III—IV, 160—175

Stojn prof. S. Vl.: Sv. Franjo Asiški i Rusija (St. François d' Assise et la Russie) . . . . . I, 30—48

KULTURNI POGLEDI.

Božitković dr. fra J.: Je li objava historijska činjenica? 1, 79

„ : Kritika pokušaja tumačenja heksaemerona u sadašnjici . . . . . 5—6, 311—312

„ : Upoređenje biblijske historije sa prehistorijom 2, 122—124

Str.

Cikojević fra A.: Ćirilica i latinica. Napisao D. A. Živaljević 1, 71—74
„ : O. Bošković i franjevački kongres . . . 5—6, 309—311
Cvitanović dr. fra G.: Ko je zaslužniji Slovenac: Cankar ili Baraga? . . . . . 1, 79—80
Gospić dr. O. Z.: Kanonsko tumačenje vremena za privatnu porabu. . . . . 2, 125—127
„ : Miješanje patrona u upravu crkve . . . . . 1, 74—76
H. P. dr.: Biskup Strossmayer i bosanski Franjevci . . . . 1, 76—78
„ : »Nova Revija« o biskupu Strossmayeru . . 2, 134—135
Ivanov dr.: Beženstvo klera (celibat) kao narodna izdaja?! 2, 130—131
„ : Brojne obitelji sa zaslužnom i brojnom djecom. 2, 131—132
„ : Laička nastava vodi u komunizam . . . . . 2, 132—133
„ : Vjera i znanost u očima naših komunista . . 2, 124—126
Jadrijević dr. fra A.: Značenje imena Bunjevac . . . . 2, 131—132
K.: Božićna poslanica austrij. episkopata i radničko pitanje 2, 136—317
K. I. dr.: Krvolok Bela Kun . . . . . 3—4, 231
„ : Madžarske žene proti spaljivanja mrtvaca 3—4, 230—231
Kržanić dr. fra K.: Prezir i nepravedno omalovaživanje skolastike. . . . . 2, 128—131
Nikolajević dr. P.: Hoće li se ruska crkva ujediniti? . . 2, 127—128
Rogošić dr. fr. R.: Internacionalni kongres u Velehradu u spomen 1050-god. smrti sv. Metoda, Ap. Slavena. 3—6, 312—317
S.: Zlobne osvade i osude redovnika u Njemačkoj. . . . 2, 135—136
J.: Opadanje nataliteta smrt države. . . . . 2, 129—130
Vucić dr. B.: »Glasnik« službeni organ srpske patrijaršije povjerio je parisku papinsku nuncijaturu talijanskomu ambasadoru u Parizu Ceruttiu i imenovao je »glavnim savjetnikom i povjerenikom diktatora Musolinia« jednog Isusovca . . . . . 1, 80—82
„ : Odakle marks. prigovori proti vjeri i Crkvi. 1, 82—84
„ : Sudbina djece kod židovskih tirana u Rusiji. 1, 84
„ : Misli René Bazina o romanu i moralnom zakonu. 2, 117—118
„ : Vjerska obnova u visokim školama 2, 118—119
„ : Pojave kasnijih zvanja za svećenike u kat. Crkvi 2, 119—120
„ : Uskrsna sv. Pričest na vis. školama u Francuskoj 2, 120—121
„ : Prirodoznanci propovijedaju Boga 2, 121—122
„ : Današnje prirodne znanosti o postanku života 2, 114—115
„ : Napadaju nas jer nas ne poznaju 2, 123—124
„ : 200 godišnjica rođenja Jamesa Watta 2, 124—125
„ : Rusi se dižu proti nasilju židova koji su uništili rusku obitelj . . . . . 2, 133—134
„ : Geologija i vjera . . . . . 2, 121—122
„ : »Popularna Biblioteka« (Pobi) tipičan primjer skroz neznanstvenoga i neistinitoga pisanja . . 3—4, 223—225
„ : Popularna Biblioteka, Đuro Bratić i postanak života. . . . . 3—4, 225—227
„ : Djevojka pod vladavinom židovskih komesara u Rusiji . . . . . 3—4, 227—228

Str.

Vucić dr. B.: Sudbina ruske učeće mladeži u 3—4, 228—229
„ : Čovjek i majmun 3—4, 229—230
„ : Liječničko Društvo sv. Luke u Francuskoj 3—4, 232—233
„ : Neki veliki kršćanski liječnici i liječnice sveci u 19 vijeku . . . . . 3—4, 233—234
„ : Anatomija i kršćanstvo 3—4, 234—237
„ : Socijalno pitanje može se urediti jedino na temelju evanđeoskih načela . . . . . 5—6, 317—318
„ : Tajna neuspjeha Društva Naroda 5—6, 318—320
„ : Učenjak, naučnik u našem ljudskom rječniku 5—6, 320—321
„ : René Bazin pod kupolom franc. Besmrtnika 5—6, 321—323
„ : Louis Bertrand o Renanovoj »učenjačkoj« metodi 5—6, 323—324
„ : Socijalno značenje vjere 5—6, 324—325
„ : Spasilac čovječanstva — Louis Pasteur i vjera u Boga . . . . . 5—6, 325—326
„ : Prirodoslovac Pasteur i Bog Stvoritelj 5—6, 326—327
„ : Veliki liječnici i vjerski život 5—6, 328
„ : Liječništvo i izložba kat. štampe u Vatikanu 5—6, 329—330
„ : Vjera i razum 5—6, 330—331
„ : Sloboda u Crkvi i učenjaci 5—6, 331—332
„ : Panteologija i rodoslovno stablo 5—6, 332—333
„ : Nauka o nasleđu i evolucionizam 5—6, 334—335
„ : Anatomija i evolucionizam 5—6, 334—335
„ : Nije rodoslovno stablo nego rodoslovni bus 5—6, 335—336

KNJIŽEVNI PREGLED.

Br. 1, str. 85—88: Gavranović: Uspostava redovite katoličke hierarhije u Bosni i Hercegovini 1881 god.; Gjiković-Markovina: Siksto V; Ivanišević: Na pragu života; Mladenović: Problem duševnoga života.

Br. 2, str. 133—144: Driesch: Leib u. Seele; Graniers: La Religione nella storia delle religioni; Lavaud: Le monde moderne et le mariage chrétien; Schwierholz: Vom Fest zu Fest; — Das Grundlegende Sakrament der Taufe; Ansprachen am Traualtar; Trost am Grabe; Faccinetti: Gesu nel Evangelo; Radonić: Die Klosterreform in Venedig (1767—1770); Vlašić: Ruža Otajstvena; Oliger: Margherita Colonna; Nicaenus Theophanes, Sermo in S. Deiparam; Grzymala: Ratio sacra in matrimonio canonico et civili; Millot: La Mère de la divine grâce; Meuthon: L' Olympe de Bithinie. Ses Saints, ses couvents, ses sites; Salvagniac: Jésus de Nazareth Roi des Juifs; S. Thomae Aqu.: In metaphysicam Aristotelis commentaria; Gračanin: La personalité morale d' après Kant; Stegmüller: Roberti Kiwaldby de natura theologiae; Brinktine: Consuetudines liturgicae in functionibus anni eccles.; Stošić: Galerija uglednih šibenčana; Keilbach: Die Problematik der Religionen.

Br. 3—4, str. 237—247: Katić: Kraljica Jelena; Papini: Gog; Bazin: Zemlja umire; Zeyler: Marijin vrt; Leimbach: Die Bücher Samuels übersetzt und erklärt; Herkenne: Das Buch der Psalmen übersetzt u. erklärt;

Quatrième Congrès des Lecteurs franciscains de Langue française; Duplessy: Le Pain des grands.; Roussel: Le Boudhisme contemporain; Grimaud: Foyers brisés; Bohler: Le Christ au College; Moret: Par la Croix; Pinard de la Boulaye: L' Héritage de Jésus— Pinard de la B.: Aimes-vouz! Bessiers: Jésus et l' ame contemporaine; Gilson: Le réalimse méthodique; Maritain: Science et Sagesse; Bon: Précis de Médecine Catholique; Milly: Zanzi; Peterson: Die Kirche aus Juden u. Heiden; S. O. Sl Note christiane in margine ai discorsi del giorno; La continuité Pontificale: Hitler et Rosemberg ou vrai visage du national-socialisme; Quenard: L' évangile du Royaume de Dieu; Pasternek: L' archéologie du pays Ouest; Campana: Maria nel dogma catholico.

Br. 5—6, str. 337—363: Ljetopis Jugoslav. Akademije Znan. i Umjet. za g. 1932—33; Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena; Rad Jugoslav. Akad. Znan. i Umjet.; Ostojić: O Raju i paklu u našoj narodnoj pjesmi; Lappo-Danilevska: K sreći; Arhiep. Danilo: Životi kraljeva i arhiep. srpskih; Jablanović: Bogumilstvo ili patarenstvo; Grivec: Žitja Konstantina in Metodija; Čičić: S Vardara na Soču; Narcis J.: Obitelj Vojvode Hrvoja; Stopama Otaca; Serafsko Cvijeće; Pechuška: Staroslovansky preklad knihy Job; Cappello: De sacra ordinatione; Mersch: Le corps mystique du Christ; Watzinger: Denkmäler Palestinas; Katholische Leistung in der Weltliteratur der Gegenwart; Fiedler: Das andere Reich; Graber: Jesus Christus gestern, heute u. in Ewigkeit; Bierbaum: Haec loquere et exortare; Engel: Diem festum celebrantes; Bitterlich: Schwarz-Weiss-Kunst; Lindworsky: Das Seelenleben des Menschen; Magri: Spiegazioni del Vangelo trasmesse dalla »Radio Firenze«; Gehlen: Wir wurden glücklich; Gaell: Carillons de Lourdes; Duplessy: Le Pain des grands; Klug: Gottes Welt; Gottes Wort u. Gottes Sohn; Gottes Reich; Pinard de la B.: Jésus Rédempteur; — La Montée des Ames; Moretti: Caeremoniale juxta ritum romanum; Chrysogonus: Asceticae et mysticae Summa; Gerster a Zeil: Infernus; — Sacramentum extr. Unctionis; Janvier: La Passion de Notre Seigneur Jésus-Christ; Petitot: Histoire exacte des apparitions de N. D. de Lourdes; Davis: Moral and Pastoral Theology; Marchal-de Mero: La leberté de la conception; Taoussui: Comment Dieu conaît nos actions libres. L' homme est-il libre de se sauver? Belleny: S. Bernadette Bergère en Chrétienté; Ciprotti: De consummatione delictorum; Marić: Hristologija sv. Atanasija Velikoga; Ivšić: Razvitak hrvatskoga društva u drugoj polovici XIX stoljeća; Günther: Die Vererburg; Hevde: Technik des wissensch. Arbeittens; Maritain J.: Anđeoski Naučitelj; Budde: Enführung in die Philosophie; Lamping: Menschen die zur Kirche kamen.

NOVA REVIJA

vjeri i nauci

Nouvelle Revue

de vie religieuse et intellectuelle

Godina (Année) XVI. 1937.

Izdavaju profesori franjevačke bogoslovije u Makarskoj
Uređuje Dr. fra BOŽO VUCIĆ

Uredništvo i uprava:
FRANJEVAČKI SAMOSTAN
MAKARSKA
Jugoslavija

Direction - Rédaction:
COUVENT DES FRANCISCAINS
MAKARSKA
(Yougoslavie)

Tiskara „KAČIĆ" Šibenik

NOVA REVIJA

God. XVI Makarska 1937 Broj 1

Dr fra Bone Radonić, Makarska:

Duns Skot najizrazitiji sljedbenik sv. Franje u poštovanju auktoriteta sv. Rimske Crkve i njezina Poglavice

RÉSUMÉ. — **Duns Scot le plus autentique disciple de St. François d' Assise dans la vénération de l' Eglise Romaine et du Souverain Pontife.** — On a écrit quelques fois de St. François d' Assise et de ses disciples comme des précurseurs du protéstantisme. Ce sont des insipidités sans aucun fondement historique. St. François était l' homme sincérement et fonciérement catholique et apostolique. La liturgie l' appelle en ces termes. La catholicité et l' apostolicité constituent la dogmatique de St. François. Des protestants eux mêmes avec P. Sabatier reconnaîssent que c' est une vérité historique. — Sa vénération à l' égard des prêtres, des évêques et du Soverain Pontife. — La vie, la doctrine et l' oeuvre de St. François sont contraire à tout ce qu' on appelle protestantisme. — Ce que certains écrivains protestants avaient dit au sujet de St. François d' autres l' ont dit au sujet de Duns Scot: il est précurseur de Luther et des réformateus. Ils le disent puisqu' ils ne connaissent sa doctrine théologique ni philosophique. — Duns Scot et Luther sont deux antipodes séparés par un abîme infranchissable. C' est manifeste de sa doctrine sur le pouvoir du Pape. Le Pape peut faire tout ce qui n' est contraire à la loi divine ou naturelle. Il est infaillible en nous enseignant fa foi et les moeurs. Duns Scot montre son amour vers l' Eglise et le Pape dans toute sa vie pratique, dans les luttes contre les hérésies et contre le césaropapisme de Philippe le Bel.

O sv. Franji i o velikim njegovim sinovima nerijetko se je pisalo kao o nekakvim pretečama protestantizma, protivnicima kat. Crkve i začetnicima modernog slobodoumlja i racionalizma.[1] U jednoj protestantskoj reviji E. De

[1] P. Ubald d' Alençon, O. M. C., Leçons d' histoire franciscaine, Paris 1918 str. 17; L' Ame franciscaine, Paris 1926 éd. 3 str. 76—78; P. Vittorino Faccinetti, O. F. M., San Francesco d' Assisi, Milano 1921 str. 96.

Graaf tvrdi, da se je uz rimsko službeno katoličtvo razvilo i nezavisno franjevačko.[2] Slično misle i mnogi drugi protestantski pisci, koji sa simpatijom hoće da gledaju u franjevačkom pokretu neku srodnost sa pokretom Luterovim. Sve su ovo pusta maštanja i naklapanja, koja nemaju nikakva oslona u povijesnim činjenicama.

Iznijet ću u krupnim crtama poglede sv. Franje o sv. Rimskoj Crkvi, jer je Franjo nadahnitelj nesamo praktičnoga života u franjevačkom Redu, nego i glavni pokretač franj. naučnog sustava. Lijepo o tome piše F. Imle: »Duhovni upliv Franjin očevidno djeluje nesamo na iskrenu braću laike, odvažne pučke misionare i u božanskome razmatraju uronjene askete, nego i na one sinove njegova Reda, koji otvaraju i zatvaraju zlatnu periodu sredovječne filozofije i teologije. Kao rujna zora blista on na istraživalačkom čelu jednog Aleksandra Haleškoga, koja osvjetljuje školu punu nade, što se u Redu porađa. Iz svetačkih crta jednoga Bonaventure, u kome je stara franj. Škola dosegla svoj vrhunac, žari se on kao podnevno sunce. Pa i strogo kritičko lice jednoga Duns Skota, u kome je druga naučna Škola Reda zagrabila u novo doba, neobično je od njega rasvijetljeno. Kao što se večernji žar poslije teškog nevremena izlijeva po izrovanom zemljištu, tako se izlijeva serafski duh nad prividno isprolamanim sustavom ovoga dubokog mislioca.«[3]

I. Sv. Franjo

Sama Crkva u liturgiji veli u pohvalu sv. Franje: *»Franjo, čovjek katolički i skroz apostolski, naučavao je, da se drži vjera Rimske Crkve, i opominjao, da se svećenici imaju štovati nada sve ostale ljude.«*[4]

Protestant Sabatier, koji je ranije u sv. Franji gledao preteču Lutera i modernih kršćana,[5] iskreno priznaje da

[2] Études Franciscaines, t. 39 n. 221 (1927) str. 118.

[3] Franziskanische Studien, Heft 2 (1919) str. 83. — Ne slažem se s piscem, što dijeli franjev. školu u staru i novu: za me je samo jedna franjev. škola.

[4] Antiphona Off. ad Vesp. s. P. Francisci.

[5] P. Vittorino Facchineti, cit. dj., str. XIV i 96.

navedene riječi Crkve odgovaraju povjesnoj istini i da sadržavaju naučnu stranu života sv. Franje.[6]. Apostolstvo i katoličtvo jedina je dogmatika st. Franje.

Sv. Evanđelje

Sve svoje ustanove Franja je htio nakalamiti na stablo života — sv. Evanđelje. Stari su utemeljitelji redova napisali opširna pravila za svoje redovnike, a Franjo uzimlje sv. Evanđelje i pruža ga kao vječno pravilo svojoj djeci. Evanđelje je za nj kruh nebeski, očitovanje dubina Božjih, živi utjelovljeni Krist. Njegovo je Pravilo, kao hostija umiješana mrvicama sv. Evanđelja.[7] U prvom Pravilu oko sto puta navodi riječi sv. Evanđelja, a uvod mu počinje: *»Ovo je pravilo i život te braće, naime živjeti u poslušnosti, čistoći i bez vlasništva, i u nasljedovanju nauka i primjera Gospodina našega Isusa Krista.«*[8] U drugom Pravilu veli: *»Pravilo i život Male Braće ovo je: obdržavanje naime sv. Evanđelja Gospodina našega Isusa Krista.«*[9] Na svršetku Pravila potvrđuje istu misao: *»da obdržavamo sv. Evanđelje Gospodina našega Isusa Krista, što smo tvrdo obećali.«*[10] A u Oporuci kaže sv. Otac, da mu je sâm Previšnji objavio, da mora živjeti po pravilu sv. Evanđelja.[11] Djelašca sv. Franje puna su izreka iz sv. Pisma, sve njegove riječi i djela protkana su govorom i duhom sv. Evanđelja.

Franjino Evanđelje nije racionalističko ili Tolstojevo, nego kat. Crkve. Crkva je zaručnica Kristova, neprevarljiva učiteljica riječi Božje.[12] Zato Franjo nije zalutao u

[6] Frate Francesco, fasc. IV., a. II. (1925) str. 233.

[7] P. Ubald d' Alençon, O. M. C., L' Ame Franciscaine, Paris 1926, éd. 3 str. 52.

[8] Opuscula S. P. Francisci Assisiensis, Ad Claras Aquas 1904 str. 25. Reg. I c. 1; ibid. c. 5 str. 32; ibid. Reg. II c. 9 str, 71

[9] Ibid., Reg. II c. I str. 63.

[10] Ibid., Reg. II c. 12 str. 74.

[11] Ibid., Testam. str. 79; P. U. d' Alençon, cit. dj., str. 9—11.

[12] Dr. P. H. Felder, O. M. C., Die Ideale des hl. Franziskus von Assisi, 2 Aufl. Paderborn str. 75; P. U. d' Alençon, L' Ame franc., str. 69.

tumačenju sv. Evanđelja, jer je vazda gledao u Svjetionik, koji mu je kazivao put k istini. [13]

Katoličtvo

Iz privrženosti sv. Evanđelju naravnom dosljednošću izgradila se je druga još vidnija značajka — njegovo duboko katoličtvo, odanost prema Rimskoj Crkvi i Sv. O. Papi. Iz Evanđelja je Franjo naučio, da je kat. Crkva zaručnica Kristova, Njegovo otajstveno tijelo, jedno s Njime. Naučio je, da je utemeljena na Petru i njegovim nasljednicima. Po strogoj logici sv. Evanđelja, sv. O. Papa je Crkva, pače živi vidljivi Krist. Franjo je ljubio Krista osobitom nježnošću i izvanrednim zanosom. I tu je onaj duboki korijen odanosti Papi i Crkvi. Njegovo katoličtvo bilo je duboko i proživljeno. Njegova pokornost nije bila površna, vanjska, nego unutarnja, osjećajna. On je s Crkvom osjećao i njenim duhom živio. Lijepo opaža Dr. Imle: »Bezuvjetna podređenost učećoj Crkvi kod Poverella bila je mnogo više nego prosta vanjska poslušnost. On je baš ono proživljavao u svojoj prozirljivoj osobi, što je Crkva učila i zapovijedala, te je podvrgavanje hijerarhiji i dogmi bila u isti mah duboko spoznata vjernost vlastitome vjerskom i asketičkom poznanju i osjećanju.« [14] Stoga je Franjo kao nekim nagonom gledao, što Crkva uči i radi, i tomu se rado priklanjao. [15] Ovu duboku i instinktivnu katoličku svijest svi mu priznaju, pa i isti protestanti.

Štovanje biskupa i svećenika

Za sv. Franju Crkva nije puka apstrakcija, nego puna stvarnost. Za nj je Crkva svećenik, biskup, kardinal pokrovitelj, Sv. O. Papa. [16] U Papi je usredotočena punina vlasti, jer je on namjesnik Kristov, a biskup i svećenik preko Pape postaju dionici toga namjesništva.

[13] L' Ame franciscaine, str. 51—61.
[14] Franz. Studien, Heft 2 (1919) str. 85—86.
[15] Ibid., str. 98.
[16] L' Ame franc. str. 69—70; Leçons d' histoire, str. 15—18.

O svećenstvu ima Franjo veoma uzvišen pojam, što je od golemoga zamašaja za njegovo doba. Tada baš svećenstvo nije bilo uvijek na visini ćudorednoga života. Krivovjerske sljedbe izrabljivale su slabe strane svećenstva, sijale korov svakovrsnih zabluda među narod, trovale ga i trgale od živoga tijela Crkve. Franjo je uzvišenim poimanjem svećeničkog dostojanstva, dobrim primjerom i apostolskom riječju suzbijao navalu krivovjerstva i pridigao ugled svećenstva.

U Oporuci veli: *»Poslije mi dade i daje Gospodin toliku vjeru u svećenike, koji žive prema propisu sv. Rimske Crkve, zbog njihova reda, da im se hoću uteći, ako bi me i progonili. I kad bih imao mudrost kakovu je Salamon imao, te kad bih našao siromašne svećenike ovoga svijeta u svojim župama, u kojima stanuju, neću propovijedati preko njihove volje. I istih i svih drugih hoću se bojati, ljubiti i poštovati ih kao moje gospodare; i neću u njima gledati grijeha, jer vidim u njima Sina Božjega, i jer su moji gospodari.«* [17]

Ovi duboko dogmatski osjećaji ljubavi i poštovanja prema svećenstvu doista su očit dokaz Franjina velikoga kat. duha.

Sv. Franjo nije podnipošto dopuštao, da se svećenike osuđuje, pa taman bili i grješni. *»Blago onome slugi, koji je odan svećenicima, koji žive po obredu sv. Rimske Crkve. A jao onima, koji ih preziru; pa taman bili u grijesima, ipak ih niko ne smije suditi, jer Gospodin pridržava samo sebi pravo da ih sudi«.* [18]

Braća se ne smiju svađati sa svećenicima, pa radilo se i o spasavanju duša, nego mirom, slogom i poniznošću treba da predobivaju i svećenstvo i narod, te s ljubavlju pokriju njihove mane i manjkavost nadoknade. [19] *»Gospodin nas je pozvao kao pomoćnike svoje vjere, svećenika i prelata*

[17] Opusc., Test. str. 78; Reg. I c. 18; Speculum Perfectionis, auctore fratre Leone, edidit Paul Sabatier, Paris 1918 c. 10 str. 23—24.
[18] Ibid., Admonitiones str. 18.
[19] Spec. Perf., c. 54 str. 93.

sv. Rimske Crkve«.[20] Često je puta Svetac braći govorio, da bi prije poljubio ruku svećenika, kad bi ga susreo, negoli pozdravio anđela.[21]

U doba sv. Franje redovnici su bili u velikom poštovanju kod sv. Stolice, te im je bilo dopušteno propovijedati i bez privole biskupa.[22] Sv. Franjo nije želio toliku slobodu svojim sinovima, nego određuje, da braća ne smiju propovijedati protiv volje biskupa.[23] Svetac je to i svojim primjerom pokazao. Bez privole biskupa nikada nije narodu propovijedao. Kad su se braća jednom potužila, da ih biskupi smetaju u propovijedanju, te da bi bilo dobro dobiti povlasticu od samoga Pape, da mogu slobodno propovijedati, svetac se je tomu usprotivio i naglasio, da treba poniznošću, pokornošću i ljubavlju predobiti za svetu stvar i biskupe i narod, a ne povlasticama, koje potiču na oholost.[24]

Poštovanje prema kat. Crkvi

Fra Leon, drug, ispovjednik i tajnik sv. Franje, divno crta njegovu odanost prema kat. Crkvi: »Govoraše blaženi Franjo: Poći ću i preporučiti Red Male Braće sv. Rimskoj Crkvi, da se njezinom moćnom šipkom zastraše i poprave opaki, a da sinovi Božji svagdje uživaju potpunu slobodu za umnožavanje vječnoga spasa. Neka po ovomu sinovi poznadu mila dobročinstva svoje Majke, te joj vazda pobožnim duhom zagrle njezine svake časti dostojne upute.

Uz njezinu zaštitu neće biti u Redu nikakva zla, niti će sin Belijalov bez kazne proći kroz vinograd Gospodnji. Sama sv. Majka Crkva očitovat će slavu našega siromaštva, i neće dopustiti da slava poniznosti bude zastrta oblačinama oholosti. Čuvat će u nama nepovrijeđene veze ljubavi i mira; udarit će preteškom kaznom smutljivce. Sveto vršenje evanđeoske čistoće neprestano će pred njom sjati,

[21] L' Ame franc., str. 72.
[20] Ibid., c. 10 str. 24; c. 54 str. 93.
[22] Ibid., str. 74.
[23] Opusc., Reg. I c. 17; str. 46; Reg. II c. 9 str. 71.
[24] Spec. Perf., c. 10 str. 23—24; c. 43 str. 75—76.

niti će prepustiti za sami jedan čas izčeznuće dobroga mirisa kreposna života«.[25]

Sv. Franjo hoće da njegovi sinovi budu iskreni katolici, da katolički osjećaju, rade i uče. Novake treba ispitati, da li katolički vjeruju, i da li su spremni tako vjerovati i obdržavati sve do smrti, a onda se tekar mogu primiti u Red.[26] U prvom Pravilu doslovno naređuje: *»Sva braća neka budu katolici, žive i govore katolički. Ako bi pak koji zastranio od kat. vjere i života, u riječi ili djelu, a ne bi se popravio, neka se potpuno isključi iz naše bratovštine.«*[27]

U Oporuci zapovijeda svoj braći, da svakoga redovnika, koji ne bi bio katolik predadu biskupu ostijskomu, pokrovitelju i popravitelju bratovštine.[28] O samoj Oporuci veli, da ju je baš zato napisao, da što bolje katolički vršimo Pravilo, koje smo Gospodinu obećali.[29] Određuje, da se braća ispovijedaju kod svećenika svoga Reda. Ako im to ne bi bilo moguće, neka se ispovjede kod drugih svećenika, ali samo razboritih i *katoličkih*.[30] Sve što se odnosi na Tijelo Gospodnje treba veoma čisto čuvati po naredbi Gospodnjoj i propisima sv. Majke Crkve.[31]

Iz rečenoga se očito vidi, koliko je sv. Franji na srcu, da se njegova braća zaklone pod okrilje sv. Majke Crkve, *katoličke i apostolske*.[32]

Ljubav i poštovanje prema Sv. O. Papi

Sv. je Franjo praktički riješio pitanje prvenstva Papina i crkvene vlasti. Svetačkim zamahom riješio je ono, što su bogoslovci naučnim putovima kušali. Možemo bez ikakva straha sa glasovitim Hettingerom ustvrditi, da je sv.

[25] Ibid., c. 78 str. 151.
[26] Opusc., Reg II c. 2 str. 64.
[27] Ibid., Reg. I c. 19 str. 49.
[28] Ibid., Test. str. 81.
[29] Ibid., str. 82.
[30] Ibid., Reg. I c. 20 str. 49.
[31] Ibid., str. 23.
[32] Ibid., Reg. I c. 23 str. 59.

Franjo bio najjači branič vlasti sv. Rimske Crkve i Papina prvenstva. [33]

Prije sv. Franje biskupi su pripuštali razne redove i odobravali njihova pravila. On čini dalekosežni preokret u tom običaju. Zna, da biskup sam po sebi nije pećina, na kojoj je sagrađena Crkva, sveopći pastir, ključar kraljevstva nebeskoga, učitelj i neprevarljivi tumač nauke Kristove. Zato se obraća Pećini, Petru, Namjesniku Kristovu, Sv. O. Papi. Od njega traži autentično odobrenje svoga Reda i Pravila. Veli braći: *»Braćo, vidim, da Bog milostivo hoće umnožiti našu družbu. Hajdemo, dakle, našoj Majci sv. Rimskoj Crkvi i saopćimo Papi, što se je Bog udostojao preko nas započeti, da privolom i naredbom Apostolske Stolice započeto nastavimo.«* [34]

Sv. je Franjo obećao u ime svoje i svojih nasljednika poštovanje i poslušnost Sv. O. Papi, a preko sebe tijesno veže svoju braću sa Sv. Stolicom. [35] Moli od Sv. Stolice kardinala pokrovitelja, da pod njegovim nadzorom budu braća podložna sv. Rimskoj Crkvi, tvrda u kat. vjeri, i da katolički vrše Pravilo, koje su obećali. [36] Nijedan red prije sv. Franje nije tražio kardinala pokrovitelja: ovo je njegovo djelo. [37] U ono doba bilo je dopušteno redovnicima prijeći u stroži red, ali Franjo ne dopušta svojoj braći izići iz Reda radi zabrane gospodina Pape. [38] Samo Sv. Stolica ima pravo da braći dopusti, da mogu ići u samostane redovnica. [39]

Nijedno pravilo doonda nije tako usko vezalo Red s Papom kao Franjino. [40] Zato je Luter bio bijesan na sv. Franju i njegovo Pravilo. Nazivlje ga raskolnikom, jer je Evanđelje, koje je po naravi katoličko, učinio svojinom ma-

[33] Fr. Hettinger, Aus Welt und Kirche, 5 Auf., B. 1, Freiburg in B. 1902 str. 182.
[34] Felder, cit. dj., str. 64.
[35] Opusc., Reg. II c. I str. 63; Reg. I c. I str. 24.
[36] Ibid., c. 12 str. 74; Test. str. 81.
[37] P. Gratien, O. M. C., Histoire de la Fondation et de l' Evolution de l' Ordre des Frères Mineurs au XIII siècle, Paris 1928 str. 532.
[38] Opusc., Reg. II c. 2 str. 65.
[39] Ibid., c. 11 str. 73.
[40] P. Gratien, cit. dj., str. 531.

loga broja. [41] Franjo je praktički proglasio prvenstvo i neprevarljivost Papinu, a to je Lutera ljuto peklo. Nije, dakle, Franjo preteča Luterov, kako bi neki htjeli, [42] jer je Luter krivovjerac, a Franju sam Renan nazivlje neisporedivim i najvećim katolikom među svecima, koji je u 13. vijeku spasio Crkvu. [43]

Sabatier proučavajući život i djela sv. Franje iznosi kao značajku njegova duha — ljubav prema Crkvi i svećenstvu. Evo njegovih toplih riječi: »U ovom poglavlju (Spec. Perfect. c. 54) opet na prvi mah blista izvornost franjevačke misli u svojoj prvotnoj svježini. Niko drugi nije znao govoriti s tolikom poniznošću i slobodom kao Poverello. Prva skrb Franjina bila je prizvati u pamet svojoj braći misiju, da pobijede zlo, ali ne napadajima i osudama, koje lome nevaljalca i kuže srce ohološću i umišljanjem o vlastitoj pravednosti, nego dobrotom, svjetlošću, koja rasvjetljuje, a da to i ne kaže. Sa osobitim taktom on je osjećao, da je obnova Crkve unutarnja obnova; ovo je jedna od značajka, koja čini, da je njegov pokušaj posebno naprezanje i razlikuje ga od svih reformatornih pokreta onoga doba.

Ljuto bi se prevario, tko bi mislio, da je njegovo poštovanje prema crkvenoj hijerarhiji neka vrsta političke proračunanosti: njegovo je poštovanje potpuno prožeto ljubavlju. Iskreno je, jer je iz srca.

Briga s kojom *Speculum Perfectionis* ističe dužnost braće prema svećenicima, znak je nesamo iskrenosti nego i srodstva. Koji je napisao ovu knjigu, nije bio puki književnik ili hagiograf, nego je ocrtao dušu sličnu svojoj.

Ovu osnovku Franjina poštovanja trebalo je istaknuti, jer je to najizvornija crta njegova života, i to takova, koju su njegovi učenici morali najmučnije shvatiti.« [44]

[41] P. U. d' Alençon, Leçons... str. 190—191.
[42] Felder, cit. dj., str. 72 bilj. 1.
[43] Frate Francesco, str. 233—234.
[44] Spec. Perf., st. 93 bilj. 1.

II. Duns Skot

Seeberg i mnogi drugi protestantski pisci smatraju Skota pretečom Lutera i drugih reformatora 16. vijeka.[45] I neki kat. pisci tvrde, da je Skot utr'o put Reformaciji.[46] Neki opet protestantski učenjaci umišljaju, da je uplivom Skotovim i franj. Škole izgrađeno neko nezavisno franj. katoličtvo proti službenom rimskom.[47] Sve su ove tvrdnje sagrađene na pijesku, te nemaju temelja ni u djelima Skotovim ni u povjesnim činjenicama. Tko malo dublje zaviri u duh filozofskog i teološkog sustava Skotova, bit će mu čisto, da je on skroz katolički filozof i teolog, duboko odan Crkvi i njezinu Poglavarstvu. To priznaju, premda nerado, i neki protestantski učenjaci. Seeberg tumači ovu pojavu nekom duševnom podvojenošću. Po njegovu mišljenju kritički duh Skotov logično vodi do Luterova prevrata, ali se Skot iz poštovanja prema crkvenom auktoritetu zaustavlja na putu logične dosljednosti i odano priklanja nauci Crkve.[48]

Naravno, da je za protestante Skot neshvatljiva psihološka pojava, jer imadu kriv pojam o uporabi crkvene vlasti i o slobodi kat. pisaca. Za njih je kat. Crkva neki autokrat, koji zarobljuje savjesti, koči slobodu mišljenja i pisanja kod kat. učenjaka. Skot je i u ovom pogledu apologija kat. Crkve. On je dokazao, da možeš biti veoma kritičan, smion i slobodan duh, a ipak ostati vjeran i odan sin Crkve.

Među Skotom i Luterom nepremostiv je jaz, to su antipodi, dva pola. Lijepo crta tu suprotnost O. Déodat: »Koja duboka razlika između njegove kritike, koja gradi, koja je tradicionalna, obzirna, ponizna, skrupulozno se pregiblje pred Crkvom, i kritike Lutera, kao i svih krivovjeraca koja je rušilačka... Luterovo je vjerovanje: ja sam

[45] Seeberg, Die Theologie des Johannes Duns Scotus, Leipzig 1900 str. 480—481, 678—685.

[46] B. Landry, Duns Scot, Paris 1922 str. 251, 267, 350—351.

[47] Étud. Franc., n. 221 (1927) str. 198.

[48] Seeberg, cit. dj., str. 122—123, 480—481.

Sv. Pismo, Crkva, razum i narod; a za Skota je na koncu sve Crkva i njezin auktoritet.«[49]

I sam je Luter uvidio veliku svoju nesrodnost sa Skotom, te ga grdi na pasja kola. Za nj je Skot *»najglasovitiji i najveći sofista papista,«* a njegovu nauku o zaslugama i slobodnoj volji nazivlje temeljnim krivovjerstvom.[50]

Istina, Skot nije sustavno izradio nauku o auktoritetu Crkve i pape kao sv. Bonaventura, ali ono malo rasijanih tvrdnja, neprocjenljivi su dragulji, koji nam očituju njegov nauk i otvaraju vjerničko srce. Osjećaj Skotov prema Crkvi više je sinovski nego naučan, i kad čitaš njegove riječi o Crkvi i Papi, ćutiš tople kucaje srca prema majci. Stavit ću u vezu glavnije ulomke, što se odnose na auktoritet Crkve i Pape.

Narav i područje Papine vlasti

Za Skota je Crkva Kristova isto što i Crkva Petrova, a sv. Petar namjesnik Kristov.[51]

O naravi Papine vlasti: *»Premda Papa ne može ništa dispensirati ni proti naravnom ni proti Božjem zakonu, jer je njegova vlast podređena i jednom i drugom pravu, ipak, budući da je on nasljednik Petra Apostolskoga Poglavice, i ima istu vlast kao i Petar, a nijedan niži i jednak ne može da obveže starijega ili jednakoga, budući da jednaki nema vlasti nad jednakim... može Gospodin Papa, iz punine svoje vlasti, razriješiti sve apostolske odredbe, samo ako imadu vrijednost od njihove zakonodavne volje, a ne od Božjeg ili naravnog prava.«*[52]

Ovim je riječima jezgrovito i jasno Skot ocrtao izvor, snagu i širinu Papine vlasti. Sv. je Petar namjesnik Kristov, a Papa je nasljednik Petrov, ima jednaku vlast kao

[49] P. Déodat de Basly, O. F. M., Pourquoi Jésus-Christ? Paris 1903 str. 38.

[50] Seeberg, cit. dj., str. 678.

[51] Opus Oxoniense, l. IV d. 11 q. 6 n. (ed. Vivès, Parisiis 1895, XVII 484—485); d. 17. q. unica n. 10 (XVIII 509).

[52] Reportata Parisiensia, l. IV d. 33 q. 2 n. 19 (XXIV 439); Op. Oxon., l. IV d. 17 q. unica n. 10—11 (XVIII 508); d. 21 q. 2 n. 15 (XVIII 740—741).

i on. Posjeduje puninu vlasti, koja je ograničena jedino Božjim i naravnim pravom. Radi toga može dokinuti sve odredbe Apostola, a pogotovu crkvenih Sabora i biskupa.

Možda Grci griješe, veli Skot, što žrtvuju u kvasnom, a ne u prijesnom kruhu. Ne zato, kao da bi pretvorba bila nevaljala, nego što se iz tvrdoglavosti neće da upriliče Rimskoj Crkvi, koja je Petrova Crkva. Kad Rimska Crkva obavlja pretvorbu u prijesnom kruhu, temeljit je dokaz da je u Krist isto učinio.[53] Valjane su riječi kojima se služi grčka crkva kod krštenja, ali pod uvjet, ako ih odobri Rimska Crkva, inače teško griješe, što se ne pokoravaju Poglavaru Kristove Crkve.[54]

Nitko ne može da izopći vjernika iz Crkve, nego samo onaj, koji je nad cijelom Crkvom, svim vjernicima, komu se moraju svi pokoravati, a to je Papa.[55]

Papa je utemeljitelj sveopćeg zakona, on je sveopći zakonodavac.[56] On je opći sudac, čijoj presudi moraju se svi podložiti.[57] S istoga razloga nitko ne može udariti kazne za cijelu Crkvu, nego samo Papa, sveopći zakonodavac.[58] Dekret Gracijanov ne obvezuje u svemu cijelu Crkvu, jer nije potvrđen od Pape, koji jedini izdaje zakone za cijelu Crkvu, jer je njezina glava.[59]

Sam Papa može da razriješi svaku iregularnost za primanje Redova, koja dolazi od simonije, ubojstva i drugih zločinstava.[60] Ako je komu po općem crkvenom zakonu zabranjeno da vrši čine sv. Redova, Papa mu može dati

[53] Op. Oxon., l. IV d. 11 q. 6 n. 6 (XVII 485); d. 17 q. unica n. 10 (XVIII 509).

[54] Op. Oxon., l. IV d. 3 q. 2 n. 6—7 (XVI 288—291); Rep. Paris.,ibid., n. 6 (XXIII 580).

[55] Rep. Paris., l. IV d. 25 q. 1 n. 8 (XXIV 363); ibid. d. 19 q. unica n. 20 (XXIV 301); Op. Oxon., l. IV d. unica n. 16 (XVIII 642).

[56] Rep. Paris., l. IV d. 25 q. 1 n. 15 (XXIV 366).

[57] Ibid., n. 11 (XXIV 364).

[58] Op. Oxon., l. IV d. 79. 5 n. unicus (XVI 708); Rep. Paris., ibid. n. 5 (XXIV 7).

[59] Op. Oxon., l. IV d. 6 q. 8 n. 2 (XVI 588).

[60] Rep. Paris., l. IV d. 25 q. 1 n. 6—15 (XXIV 361—366); Op. Oxon., ibid., n. 7—8 (XIX 113—123); ibid., d. 6 q. 8 n. 2 (XVI 587).

ponovni dopust.[61] Otac ne može prisiliti sina, da stupi u ženidbeni brak, ali Papa kao duhovni Otac, koji ima višu vlast, može obvezati vjernike, svoje duhovne sinove, da prime biskupsku čast.[62]

Jedino Papa može dijeliti oproste cijeloj Crkvi, jer je namjesnik Kristov, i jer ga je Isus na to ovlastio, a drugi ne može nitko bez njegova dopuštenja.[63]

Neprevarljivost kat. Crkve i Sv. O. Pape

Skot je još energičnije istaknuo neprevarljivost Papinu negoli njegovo poglavarstvo. Ali treba imati na pameti, da je u nauku o neprevarljivosti uključena i neograničena Papina vlast, koja se proteže na cijelo područje vjere i ćudoređa.

Tvrdo vjerujem, veli Skot, da je poslije pretvorbe Tijelo Kristovo, a ne prosti kruh, ali *»to poglavito držim radi auktoriteta Crkve, koja se ne može prevariti u stvarima vjere i ćudoređa, jer je Krist rekao svomu Namjesniku: „Ja sam molio za te, Petre, da ne dođe tvoja vjera namanje, a ti, kad se obratiš, utvrdi svoju braću".«*[64]

Ako koji učitelj uči novi nauk, ili ako se učitelji među sobom pravdaju u stvarima vjere i ćudoređa, ne valja im odmah slijepo povjerovati, nego treba vidjeti, što uči Crkva.[65] U stvarima istine, vjere i ćudoređa auktoritet Crkve veći je od svakoga ljudskog auktoriteta.[66] Prostak, koji ne razumije riječi tajne Ptesv. Trojstva, dosta je da vjeruje, što vjeruje Crvka, i njegova je vjera ispravna.[67]

Crkva je kao pećina vazda odolijevala mutnim valovima mnogostrukih zabluda i krivovjerstava, ustrajala je

[61] Ibid., n. 15 (XXIV 366).

[62] Op. Oxon., l. IV d. 29 q. 12 ad 4 (XIX 229).

[63] Miscel., q. 4 n. 18—19 (V 381—382).

[64] Rep. Paris., l. IV d. 11 q. 3 n. 13 (XXIV 120); Op. Oxon., ibid. (XVII 372).

[65] Op. Oxon., l. III d. 25 q. 1 n. 8 (XV 73); Rep. Paris., ibid., q. unica n. 6 (XXIII 462).

[66] Rep. Paris., l. I d. 5 q. 1 n. 6 (XXII 129); Op. Oxon., ibid., n. 8 (IX 455).

[67] Op. Oxon., l. III d. 25 q. 1 n. 6 (XV 72).

neporočna u obrani vjerskih istina, osobito njezin Poglavica. Stoga se čudi Skot, kako se odano ne predamo auktoritetu, kad vidimo toliku stalnost u istini; i drži, da je Bogu najmrže, kad se protivimo auktoritetu Crkve.[68] Kad se govori o ispravnosti nekoga nauka, ne smije se reći: ne uči ovaj ili onaj ili nijedan od sv. Otaca; dosta je da uči Crkva, i vjera je zaštićena.[69] Ako se sv. Oci ne slažu u kojoj vjerskoj istini, treba držati ono, što vjeruje Crkva. Radi toga moramo vjerovati, da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina, jer tako Crkva vjeruje i uči.[70] Ništa ne spada na bit vjere, ako se izričito ne nalazi u Sv. Pismu, ili ako tako Crkva ne uči.[71]

Skot je Bl. Djevicu ljubio nježnom ljubavlju, zato se je toliko i borio za njezinu najljepšu povlasticu — Neoskvrnjeno Začeće. Baš u obrani ove drage Marijine odlike Skot je očitovao jaku vjeru u neprevarljivost Crkve. Brani on neustrašivo Neoskvrnjeno Začeće, ali ponizno podlaže svoj sud božanskomu auktoritetu Crkve. Ako nije protivno, veli Skot, neprevarljivom auktoritetu Crkve ili Sv. Pisma, treba o Mariji držati, što je uzvišenije.[72]

O sv. Sakramentima treba vjerovati, što vjeruje sv. Rimska Crkva, jer se ona ne može prevariti, niti je potrebno da ispitujemo, što vjeruju kršćani po cijelom svijetu.[73] Svećenik kod podjeljivanja sv. Sakramenata treba da se drži onoga obreda, koji propisuje sv. Rimska Crkva.[74]

Ima tri vrste vjerskih istina. Istine o Upućenju Sina Božjega i slične spadaju na bit vjere, te ih je dužan izričito vjerovati i prostak, čim dođe na godine razuma. Druge su istine teže shvatljive, kao neke o Presv. Trojstvu. Te

[68] Op. Oxon., l. I Prolog., q. 2 n. 9 (VIII 91—92).
[69] Op. Oxon., l. IV d. 6 q. 9 n. 17 (XVI 606).
[70] Op. Oxon., l. I d. 11 q. 1 n. 2 (IX 825).
[71] Op. Oxon., l. IV d. 11 q. 3 n. 5, 15 (XVII 353, 376).
[72] Op. Oxon., l. III d. 3 q. 1 n. 10 (XIV 165); Ioannis Duns Scoti Doctoris Mariani Theologiae marianae elementa quae ad fidem codd. mss. edidit Carolus Balić, O. F. M. (Bibliotheca Mariana Medii Aevi Fasc. II A) 31 2—5, Sibenici 1933.
[73] Op. Oxon., l. IV d. 11 q. 3 n. 13 (XVII 372).
[74] Op. Oxon., l. IV d. 3 q. 2 n. 5 (XVI 287).

moraju izričito vjerovati biskupi, svećenici i bogoslovci. Ali ima istina, koje su samo uključene u drugima i nijesmo ih dužni izričito vjerovati, nego onda, kada Crkva izreče o njima svoj sud. Ipak i o takvim istinama treba da trijezno raspravljamo i da ih spremno vjerujemo, kada ih Crkva izričito razjasni.[75]

Što je koji svjedok dostojniji vjere, moramo mu više vjerovati, osobito, ako je to društvo. Rimska je Crkva zajednica, koja najviše ljubi istinu, a pobija laž i krivovjerstva, stoga treba da najčvršće uza nju pristajemo, kad se radi o vjeri i ćudoređu.[76]

Duns Skot daje pravilo, koga se treba držati, da ne upadnemo u krivovjerstvo. Sveti je Ciprijan učio, da krštenje kod krivovjeraca ne vrijedi. Da je to tvrdoglavo naučavao protiv nauke Crkve, bio bi krivovjerac.[77] Ako je bio spravan podložiti se sudu Crkve, nije ništa pogriješio.[78] Tako možemo opravdati i opata Joakima. Premda je branio neke krive nauke, ipak nije krivovjerac, jer je bio spravan, da mu se knjige isprave, prema sudu Crkve.[79]

Autentično tumačenje sv. Pisma

Duns Skot postavlja stalna načela, po kojima treba primati i tumačiti Sv. Pismo. Energično zabacuje kasnije Luterovo pravilo o slobodnom tumačenju Sv. Pisma. Ne znamo, veli on, koje su knjige svete, a koje nijesu, ako nam Crkva ne kaže. Neke su knjige, po samim svojim piscima, dostojne vjere, ali ipak uz njih čvrsto ne pristajemo, dok ih Crkva ne proglasi svetima, i odobri njihovu sadržinu. Sveti Augustin veli, da ne vjerujemo u Evanđelje Nazarejaca, jer ga Crkva nije odobrila.[80]

Skot potpuno odobrava i prima poznato pravilo sv. Augustina: *»Evanđelju ne bih vjerovao, da me ne sili auk-*

[75] Op. Oxon., l. IV d. 5 q. 1 n. 6 (XVI 505).
[76] Quodlib., q. 14 n. 5 (XXVI 8—9); Op. Oxon., l. III d. 23 q. unica n. 4 (XV 7).
[77] Rep. Paris., l. IV d. 5 q. 3 n. (XXIII 618).
[78] Op. Oxon., l. IV d. 5 q. 1 n. 6 (XVI 505).
[79] Ibid.; Rep Paris., l. IV d. 5 q. 3 n. 5 (XXIII 618).
[80] Op. Oxon., l. III d. 23 q. unica n. 4 (XV 7).

toritet kat. Crkve.« [81] Ludost je neke svete knjige priznati, a druge odbaciti, kad ih Crkva sve priznaje radi čijega auktoriteta neke od njih prihvaćamo kao svete. [82]

Duh Sveti prosvijetlio je i nadahnuo svete pisce, da se ne prevare. Isti Duh Sveti živi u Crkvi, oživljava je, prosvijetljuje i čuva od zabluda. On je preko svojih pisaca dao Sv. Pismo, a preko kat. Crkve neprevarljivo ga tumači. Ne može Crkva izabrati smisao koji hoće, nego onaj, u kojemu je Duh Sveti prosvijetli. [83]

Usmena predaja

Za Skota je Crkva neprevarljiva tumačiteljica nesamo Sv. Pisma, nego i usmene predaje. Ima mnogo istina, koje se ne nalaze u Sv. Pismu, nego u usmenoj predaji, a Crkva ih jednako vjeruje, jer je ona neprevarljiva tumačiteljica i usmene predaje. [84] Ako se koja istina propovijeda u cijeloj Crkvi, o njoj ne može da bude raznih mišljenja, nego je mora svak vjerovati. [85] Premda se ne može dokazati iz Sv. Pisma, da na sv. krstu primamo u dušu neizbrisivi biljeg, ipak to moramo vjerovati radi samoga auktoriteta Crkve, koja tako uči. [86] Stoga je jednako pogibeljno prevariti se u onome što su Apostoli napisali u Sv. Pismu, kao i u onome, što nas uči predaja sveopće Crkve. [87]

Rikardo od Sv. Viktora hoće da dokaže riječima sv. Otaca protiv Lombardu, da u Presv. Trojstvu bit rađa bit, i izrugava ga, što za svoju tezu nema nijednog sv. Oca. Skot pristaje uz Petra Lombarda, a zabacuje nauk Rikardov s razloga, što on ima za se auktoritet sveopće Crkve, koji više vrijedi od auktoriteta sv. Otaca. Crkva ima pravo

[81] Quodlib., q. 14 n. 5 (XXVI 9); Op. Oxon., l Prolog., q. 2 n. 8 (VIII 88); d. 5 q. 1 n. 8 (IX 455); l. III d. 23 q. unica n. 4 (XV 7).

[82] Op. Oxon., l. I Prolog., q. 2 n. 8 (VIII 88).

[83] Op. Oxon., l. IV d. 11 q. 3 n. 5, 15 (XVII 353, 376).

[84] Op. Oxon., l. IV d. 17 q. unica n. 17 (XVIII 519).

[85] Op. Oxon., l. IV d. 6 q. 9 n. 14 (XVI 604); Rep. Paris., l. unica n. 5 (XXIII 462).

[86] Op. Oxon., l. IV d. 6 q. 9 n. 14 (QVI 604); Rep. Paris., l. IV d. 6 q. 8 n. 14 (XXIV 646).

[87] Op. Oxon., l. I d. 11 q. 1 n. 5 (IX 827).

odrediti nesamo koje knjige spadaju na Sv. Pismo, nego i koje knjige crkvenih pisaca sadržavaju pravi, a koje krivi nauk. [88]

Privrženost Papi, Crkvi i crkvenom duhu tako je očevidna, da u pohvalu našega Naučitelja lijepo veli Baudin: »Ovaj čisto rođeni filozof ne drži mnogo do filozofije: Sveto mu je Pismo sve i nauk Crkve, koju je više ljubio i slavio nego iko drugi. Biva očito, da bi on žrtvovao čitavo svoje djelo za jednu sabornu odluku i jednu prostu stranicu sv. Augustina.« [89] A Hoyero, O. S. Aug., kaže, da je Marijin Naučitelj usta sv. Augustina kojemu je Svetac otkrio svoju dušu. [90]

Ispravnost sličnih pohvala potvrđuje Skot vlastitom izjavom. Na jednom mjestu veli, da dugujemo Bogu osobitu hvalu, što nam je milostivo očitovao neizmjerno blago svoga unutarnjega života, jer je ljudski razum veoma slab u shvaćanju božanskih stvari. [91]

Duns Skot na djelu

Filip Lijepi, francuski kralj, (1285—1314), iznevjerio se je lijepim predajama sv. Ljudevita. Pokrenuo je poganski cezaropapističku misao u Francuskoj. Htio je da usredotoči u svojim rukama duhovnu i svjetovnu vlast, nastojao da zarobi Crkvu i učini je robinjom prijestolja. Ubacio je prvu klicu galikanizma, otrovnog i sudbonosnog krivovjerstva, koje je Francuskoj donijelo toliko poraza, iscrplo izvore duševnih snaga i uštrcalo otrov protiv najsvetijih narodnih predaja.

U ovoj sudbonosnoj borbi protiv Crkve i Pape uckali su kralja lažni pravnici-legiste, mrski ulizice francuskog

[88] Op. Oxon., l. I d. 5 q. 1 n. 8 (IX 455). — Vidi: Antonianum X (1935) f. I P. Antonius - M. Vellico, O. F. M. — De regula fidei iuxta Ioannis Duns Scoti doctrinam, p. 11—36.

[89] Longpré O. E, O. F. M., Le B. Jean Duns Scot, O. F. M., Paris 25—28 juin 1303, Quaracchi 1930 str. 29—30. O sinovskoj odanosti Skotovoj prema Crkvi i crkvenoj predaji vidi učeno djelo O. E. Longpré, La Philosophie du B. D. Scot, Paris 1924 str. 228—279.

[90] P. Déodat de Basly, O. F. M., Scotus Docens, Paris str. 107.

[91] Op. Oxon., l. IV d. 43 q. 2 n. 33 (XX 59).

dvora. Protiv Bonifacija VIII. uzvitlali su paklenu borbu. Bonifacije je za njih krivovjerac, ubojica, simonijak, kršitelj ispovjednog pečata, mrzitelj i neprijatelj francuskog naroda. Nijesu ga priznavali za pravoga Papu, nego su se protiv njega pozvali na budući Sabor i zakonitog Papu.[92] Dakle, početak razornog djela, koje je Luter završio.

Kralj je razaslao svoje udvorice po samostanima, da popišu sve redovnike, koji pristaju uza nj u borbi protiv Pape. Pozvali su i franjevce velikog samostana u Parizu, da se izjave za kralja protiv Pape. Većina je redovnika pristala uz Papu protiv kralja. O. Longpré[93] našao je u Parizu u Narodnom Arhivu jednu staru ispravu, na kojoj su ispisana imena onih, koji su pristajali uz Papu, i onih, koji su bili protiv njega. Među onima, koji su čvrsto ostali uz Namjesnika Kristova, bio je i naš Bl. Duns Skot.[94] Vitez Marijin u bjesnilu uzburkanih strasti ostao je čvrst kao klisura uz Nasljednika Petrova, dok su se pokolebali i oni, koji su izgledali stupovi Crkve.[95]

Zbog junačkog javnog očitovanja katoličkog osjećanja morao je Duns Skot tri dana pred srdžbom kraljevom seliti iz Francuske, — i njegov je život bio u očitoj pogibelji.[96]

Duns Skot nije ostao samo na ovom časnom činu, nego je vazda i svojim životom i u svojim djelima isticao auktoritet Bonifacija VIII. Neustrašivo se pozivlje na auktoritet Bonifacija VIII, kad veli: *»Bonifacije VIII. u predgovoru šeste knjige zapovijeda, da od konstitucija izdanih poslije Grgura IX., imaju snagu samo one, koje su tu do-*

[92] P. Dr. Willibrordus Lampen, O. F. M., B. Joannes Duns Scotus et Sancta Sedes, Ad Claras Aquas 1929 str. 6—11.

[93] Longpré, cit. dj.

[94] Ibid., str. 23.

[95] Ibid., str. 31; Bern. Gui, O. P. — Chronicon regum Francorum, dans Recueil des histoiriens des Gaules et de la France XXI 713 (kod Longpréa cit. dj., str. 31 n. 4). »Specialiter contra Papam Bonifatium intentio ferabatur. Fitque rumor magnus in toto regno, turbatio cordium et confusio rerum. Multi autem qui videbantur esse columnae Ecclesiae metu aut odio aut quocumque motu alio sunt concussi et pauci inventi sunt qui constanter steterunt in aperto.«

[96] Willibrordus, cit. dj., str. 10—11.

stavljene.«[97] Na drugom mjestu kaže: *»Papa zapovijeda, da svećenici u biskupskim pohodima ne primaju ništa na dar od onih, koje pohode, nego neka sve u cijelosti povrate. A Gospodin Bonifacije... naređuje, da se kroz mjesec dana, pod prijetnjom iregularnosti i suspenzije, dvostruko povrati onomu, od koga su primili.«*[98]

Velika odanost Skotova prema Papi i kat. Crkvi objašnjava nam onu neobičnu mržnju protestanata na nj. Nazivali su ga *»Herkulom papista* (katolika) *i kumirom Pape«.*[99]

O mržnji krivovjeraca na Skota piše Wadding: »Nauku Crkve temeljito je dokazao, ludorije krivovjeraca sjajno potukao. Radi toga im je toliko mrzak, da nijednoga drugog gotovo tako ne raskidaju, nijednoga žešće ne grizu, nijednoga ljuće psovkama ne obasiplju. Nevjernički onaj lažni biskup, pun nečistoće i besramni spisatelj centuriator Ivan Balej sakupio je do bljuvanja pogrde i klevete, te u žestokom bjesnilu ustaje protiv Skota, jer je uvidio, da je on najnaučnije i najsnažnije takao Balejeve sumišljenike, i porugljivo ga nazivlje Herkulom papista... Žestoko također navaljuje na nj Ivan Casus, krivovjerac iz Oksforda, dok ga nazivlje trnom i koprivom, i htio bi ga izbrisati iz popisa starih Naučitelja.[100]

U Engleskoj za vlade Eduarda VI. (1547—1553) užasno su bjesnili protestanti protiv katolika. Da iskale gnjev, pokupe knjige katoličkih bogoslovaca, donesu u nosilima na trg u Londonu i spale ih uz posmrtne popijevke i poklike: *»Pogreb Skota i Skotista.«*[101] Kod ovoga događaja lijepo opaža Wadding, da su krivovjerci bijes protiv svih Skola-

[97] Op. Oxon., l. IV d. 6 q. 8 n. 2 (XVI 588).

[98] Rep. Paris., l. IV d. 15 q. 4 n. 15 (XXIV 237).

[99] P. Lodovico Ciganotto, O. F. M., Un buon pensiero al giorno, Genova 1926, str. 32; P. Déodat M. a Baliaco, O. F. M., Capitalia Opera B. J. D. Scoti, Ad Portum Gratiae 1908 I str. XX.

[100] Wadding, Annales Minorum t. VI, Ad Claras Aquas (Quaracchi) 1931 str. 148.

[101] Ciganotto, cit. dj., 32; P. Déodat de Basly, Pourquoi... str. 49; P. Prosper de Martigné, La Scolastique et les traditions franciscanes, Paris 1888 str. 314.

stika izlijevali na samoga Skota, a pogrde protiv Skota bile su pogrde protiv svih Skolastika. Od sviju najmrži im je bio Skot, koga su najradije htjeli da pokopaju.[102] Za njih je bilo isto Skotist i katolik, a to puno znači.

Skot je i u Kölnu uložio silnu energiju na obranu čiste katoličke nauke. Radi njegove odvažnosti protiv krivovjeraca u tome gradu nazivlje ga Lanterio »strašnim gromom krivovjeraca«.[103]

Povjesnicima je zagonetan nagli polazak Skotov u Köln. Navode razne uzroke.[104] De Sessevalle drži kao sigurno, da ga je general Gonzalv de Balboa poslao u Köln, jer mu je u Parizu život bio u pogibelji. Pristaše Filipa Lijepoga i protivnici Neoskvrnjenoga Začeća bili su jednodušni protiv Skota, te se je bilo bojati, da nesavjesni doglavnik kraljev Nogaret ne stavi ruku na Marijina Naučitelja.[105] Protivnici Neoskvrnjenoga Začeća prijetili su Skotu kao »krivovjercu« lomačom. To izričito najavljuje Ivan de Polliaco, pristaša Filipa Lijepoga i protivnik Neoskvrnjenoga Začeća.[106]

I Skotov politički sustav skroz je protivan nametniku kralju i njegovim udvoricama-legistima. Priznaje, da se svjetovnoj zakonitoj vlasti imamo pokoravati, ali pod uvjet, ako se ne protivi Božjem zakonu.[107] Dojedan zakon mora da ima korijen u vječnom Božjem zakonu, inače nije zakon, nego zlo upotrebljavanje vlasti.[108] U svakom se zakonu mora da zrcali pravednost i razboritost.[109]

---

[102] Wadding, cit. dj., str. 148.

[103] P. Egidio Giusto, O. F. M., Vita del B. G. D. Scoto, S. Maria degli Angeli 1921 str. 154.

[104] Wadding, cit. dj., str. 121—124.

[105] Fr. de Sessevalle, Histoire générale de l' Ordre de Saint François, Partie Iére A, I Paris 1935 str. 461, 600—601.

[106] Joannis de Poliaco et Joannis de Neapoli, Quaestiones disputatae de Immaculata Conceptione B. M. Virginis quas ad fidem codd. mss. edidit Carolus Balić, O. F. M., Sibenici 1931 str. 13; De Sessevalle, cit. dj., str. 460—461, 600—601.

[107] Op. Oxon., l. IV d. 15 q. 2 n. 7 (XVIII 266).

[108] Op. Oxon., l. IV d. 15 q. 3 n. 7 (XVIII 374—375).

[109] Rep. Paris., l. IV d. 15 q. 4 n. 11 (XXIV 235).

Vladar u upravljanju mora da ima za cilj zajedničko dobro, a ne vlastitu korist, a nadasve čast Božju, jer je to svrha svih zakona.[110] Skot daje mudre upute, kako bi se moralo urediti pravedno i korisno zakonodavstvo. Bilo bi veoma pravedno, veli on, kad bi se kaznilo bogohulstvo i ostali grijesi protiv Boga, jer se čovjeka mora teže kazniti, kada neposredno griješi protiv Boga, nego li kada griješi protiv čovjeka. Ali je žalosno, kad vidimo, kako vladari u nekim državama teže kažnjavaju uvrede protiv njih, nego li grijehe protiv Boga, i više im je na srcu vremenita dobit, nego Božja čast.[111]

Ova zdrava politička načela rušila su iz temelja bezbožnu protivucrkvenu politiku Filipa Lijepoga. Zgodno opaža O. Ephrem: »Očevidno je još živio monarhijski duh svetoga Ljudevita u doba, kada je slavila slavlje politika, Duboisa, Plaisiansa i Nogareta; ali taj duh nije živio na prijestolju francuskoga dvora, nego u franjevačkoj misli.«[112]

I Pape su sa svoje strane vazda duboko cijenili Duns Skota i njegovu školu. Crkveni Sabori služili su se njegovim naukom za pobijanje krivovjerstava, i drugima su ga preporučivali. Kongregacija svetoga Oficija g. 1612 zabranila je, da se ijedna nauka osudi, o kojoj se znade da je Skotova.[113] I Pape su imali pravo, jer je šest vjekova prije Pija IX. i Lurda Naučitelj Neoskvrnjenoga Začeća i Naučitelj Krista Kralja, bio i branič Papinstva. Njegov naukovni stav postavlja mu na čelo novu aureolu, pred kojom se smjerno klanja nepristrana povijest i pobožnost.[114]

Čitavi stav Skotov odaje katolički i apostolski duh sv. Franje, kako lijepo opaža O. Ephrem: »U ovome pitanju

---

[110] Op. Oxon., l. IV d. 14 q. 2 n. 7 (XVIII 59).

[111] Rep. Paris., l. IV d. 15. q. 4 n. 43 (XXIV 248—249); Op. Oxon., l. IV d. 15 q. 3 n. 5 (XVIII 365—366).

[112] La France Franciscaine, str. 158 bilj. 1.

[113] Giusto, cit. dj., str. 300—304; Lampen, cit. dj., str. 11—37; P. Hurter, Nomenclator... t. 4 Oeniponte 1899 str. 367; P. Benedetto Innocenti, O. F. M., L' osservanza del Decreto di Paolo V circa l' incensurabilità delle sentenze di Scoto. — Studi Francescani VI (XXXI) (1934) N. 2 p. 235—240.

[114] La France Franciscaine, st. 161—162.

(odanosti prema Crkvi) — kao i inače u cijeloj filozofijskoj i teološkoj nauci — Bl. Ivan Duns Skot pravi je sin Asiškoga Siromaha, čija povijest govori o njegovoj nepobitnoj odanosti Rimskoj Crkvi, i autentički Prvak (Skot) franjevačke Škole, koja je sveđerno branila Papinstvo i pokazivala ga Evropi usred svih oluja kao svjetionik spasa.« [115]

U veoma teškom času povijesti kršćanstva Duns Skot nije pristao uz jedno izazivanje raskolničkog kova. Nesamo da je u svim svojim autentičnim spisima čisto i bistro branio neprevarljivost Sv. Stolice, nego je s Matejom Aquarspartom, Petrom Olivijem, Bl. Gvalterom Burškim, Ivanom de Murro, Đentileom de Montefiore i Gonzalvom de Balboa, priznao zakonitost Bonifacija VIII. i izjavio se za Sv. Stolicu protiv ljiljana (grb) Francuske. Pretrpio je progonstvo za svoje uvjerenje i junački otklon nepravednog traženja kraljevih ljudi.

Zaključak

Iz ovoga što smo rekli o Skotovu katoličkom osjećanju i o ispravnosti njegova naučnog sustava, jasno je, što imamo držati o zabrinutosti nekih radi širenja skotizma kod nas i u svijetu, kao da bi, tobože, od toga trpjela čistina katoličke nauke. [116] Ne treba se bojati! Skot je sa svojim učenicima, — protiv svetoga Tome, Bonaventure i drugih velikih skolastika — izvojevao najsjajniju teološku pobjedu, što je Crkva poznaje: obranu Marijina Neoskvrnjenoga Začeća. [117] Skot je postavio Krista u središte svih djela Božjih kao ključ za riješenje tajna Providnosti Božje. Tu je njegov genij uzletio do vrhunca, komu nema premca.

Imamo Društvo Naroda, komu je svrha, da sačuva u svijetu mir, red i pravicu; da širi među narodima ljubav, snošljivost i bratstvo; da zapriječi ratove i prepirke. Ljudi

[115] Kerval, cit. dj., str. 202—203.

[116] Vidi: Jaques Maritain — Anđeoski Naučitelj, preveo V. Poljak Zagreb 1936, Predgovor str. 7—37.

[117] Sessevalle, cit. dj., str. 466.

dalekih pogleda predlagali su, da Papa bude pretsjednik Društva Naroda, jer bez ovoga neusporedivoga auktoriteta neće postignuti željenog cilja. Isto je stanovište zastupao glasoviti filozof protestant Leibnitz. Ali prije svih ovih, i mnogo dublje Franjevačka Škola sa svojim prvacima: Aleksandrom Haleškim, sv. Bonaventurom, Duns Skotom, sv. Ivanom Kapistranom, koji je prozvan *»Naučiteljem prvenstva Papina«*, tražila je kat. teokraciju, kojoj bi poglavica bio Papa, Namjesnik Kristov, Otac svih Kršćana, autentički nosilac mira, bratstva i ljubavi među narodima. [118]

Riječi Imlea neka budu završna potvrda kat. nauke Skotova sustava i franjevačke škole: »Franjevci Bakon i Duns Skot učili su naobraženi svijet da računa s nutarnjim iskustvom, kao jednim od izvora vjerskoga i teološkoga znanja i ozbiljno mu preporučivali, da se po tačnom poznavanju Biblije i crkv. dogma nauči poznavati vječnu istinu i vršiti Božju volju. Oni usvajaju tradiciju svoga Reda — unutarnjost duševnog života i pristajanje uz riječi svetoga Pisma, kao i viteški vjerno provedenu duševnu pokornost auktoritetu Crkve, ali ne naivno bez kritike, nego potpuno svijesno. Dobri, stari duh lijevaju u nove mjehove savremenog mišljenja i suvremene učenosti.« [119]

[118] Leone de Kerval, S. Giovanni da Capistrano, suo secolo e sua influenza, versione fatta... dal P. Giacomo da Castelmadama, O. F. M., Roma 1887 str. 202—203.

[119] Franz. Stud., Heft. 2 (1919) str. 106.

Dr Arh. Nuić, prof.

Zašto bi mogao u Njemačkoj uspjeti prekid s kršćanstvom

RÉSUMÉ. — **La possibitité de rupture avec le christianisme en Allemagne.** — La position du catholicisme en Allemagne est très délicate précisément puisque l' action de Rosemberg et des idéologues est dirigée contre le christianisme sous quelque forme qu' il soit. Sous prétexte que le christianisme soit une importation, la nation allemande doit s' en délivrer. — D' autre côté toute la propagande y est dans une atmosphère religieuse. Ils ne veulent pas être athéistes, comme ils disent, mais ni chrétiens non plus. Ils prétendent créer un paganisme »postchrétien« qui consisterait dans la foi au sang de la rasse germanique. C' est le christianisme »positive« dont le positivisme signifie vivre et travailler pour ce monde et non pour l' autre. L' état se sert de tous ses moyens contre le christianisme. La propagande est très intense tandisque l' Eglise n' a pas de liberté pour se défendre. Liberté n' existe pas pour les catholiques et pour les chretiéns en général.

Tri dosta jake komponente dolaze tomu u pomoć, koje daju neku garanciju za što veći uspjeh toga pokreta pod Hitlerovim režimom nacionalnoga socijalizma, i to:

1) psihološko stanje naroda, odavno latentno, pokazuje se danas otvoreno;

2) makar antikršćanska propaganda, ipak se razvija u nekoj religioznoj atmosferi kako da se ispuni praznina u duši;

3) državni je aparat sav u pokretu za to, a onemogućena opozicija.

Ide se za otpadom od svakoga kršćanstva u Njemačkoj — nesamo od katolicizma već i od starodržavne vjere protestantizma. I ne velim, da će se uspjeti, jer »čovjek snuje a Bog određuje«, nego samo upozorujem po ljudsku govoreći na ova tri faktora, koja su se kao nikad prije, našla na okupu. Prvi (i glavni) dolazi odozdo — iz naroda, i taj je najopasniji.

1 Psihološko stanje. — Obzirom na kršćanstvo u Njemačkoj je neraspoloženje naroda uprav fatalno, zato baš,

što su se našle i druge dvije komponente. Ne radi se više kao za Bismarka samo protiv katolicizma kao neprijateljskog a za državnu vjeru protestantizma, već se gleda u kršćanstvo bilo u kojoj formi, kao na import s izvana, koji ne odgovara germanskoj duši i aspiracijama njemačke nacije. Njemački je narod danas za to spreman u duši i zbog toga, što mu je historijat vjere bio buran. Na historijske je razloge zgodno upozorio pisac francuske knjige o današnjoj Njemačkoj: *»Hitler et Rosenberg ou le vrai visage du nationalsocialisme«*, str. 86, (izdanje *»Bonne Presse«*, Paris 1936.). Kad je Germanija stresla jaram silnog imperija careva rimskih, osjeti da joj se opet iz istoga onog Rima primiče druga vlast s kršćanstvom. To su Germani shvaćali političkom novom najezdom Rima pa su se teško obraćali sa svog poganstva na kršćanstvo. Pa kad je već Francuska bila gotovo sva kršćanska, u Njemačkoj se nije ništa napredovalo. U VII stoljeću poginu sveti Bonifacije. U VIII vijeku pokušao je Karlo Veliki da ih na silu pokrsti, jer je sve preko Rajne u Njemačkoj još bilo pogansko. Silom je išlo, brzo i krvavo, ali u dušu nije duboko ulazilo. I na ovo sve upozoruju danas školski udžbenici u Njemačkoj, ali ne kao političku antipatiju, već kao nesposobnost samoga kršćanstva da zadovolji težnje germanske rase. Zapravo je tu po srijedi jako neraspoloženje »današnjih« Nijemaca protiv Francuske kao suparnice u politici. I tu današnju animoznost prenijeli su na vjeru, koju je Francuska rano prigrlila i koju je odatle Karlo Veliki još onda silom htio narinuti njemačkoj rasi. Onda je išlo, naime zato što im to narivava novi cezar rimski Karlo (okrunjen u Rimu 800.). Nakon onolikih borba s carstvom staroga Rima bojali su se Germani da im s kršćanstvom ne dođe opet jaram istog imperija. Zato nije uhvatilo duboka korijena u njemačkoj duši sve do XIII stoljeća. Jer kad su došli onamo u XII stoljeću cistercite, našli su redom pogane iza rijeke Vezere, a još više preko Labe. I tada je njima to, kao i u VIII stoljeću, izgledalo novom najezdom rimskog imperija: opatije su im se činile kao novi rimski tabori a monasi — rimski vojnici. Nepovjerenje je bilo dakle uzrokom, što se nije k srcu pri-

malo kršćanstvo, a ne to kao da ne bi odgovaralo njemačkoj rasi, jer svaka je ljudska duša po naravi kršćanska — *»naturaliter christiana«*. Čudno je kad današnji intelektualni vođe u Njemačkoj vele da je kršćanstvo samo za romansku rasu i za »mekušnu« dušu *»latinsku«*, makar da ono nije nastalo ni u Rimu pa ni u Evropi, nego u Aziji i to baš u židovskoj zemlji. I usprkos što nacional-socijalisti progone Židove, ipak im ne predbacuju i to za slabost što se u njih rodilo to kršćanstvo. Smatrajući ga stranim importom najviše imadu danas u vidu Francusku koju mrzi sav njemački narod od unatrag jedno stoljeće. Vođe te propagande znadu izrabiti psihološko raspoloženje u narodu.

Najjači udarac u njemačkoj historiji dao je sam Luther njemačkom kršćanstvu u XVI vijeku s protestantizmom koji evo već četiri stoljeća ruši i ono malo vjere što se je teškom mukom uvriježivala kroz pet stoljeća (od VIII— do XIII), a tek tri stoljeća složena u srcima *sviju* velebne plodove donosila (od XIII do XVI stoljeća). Luther je unio princip individualizma i u samu vjeru. Prekinuo je povezanost kršćanske civilizacije na Zapadu, odakle sve viši jaz među narodima i zemljama, pače razdor i u istom narodu njemačkom. Boreći se danas nacionalni socijalizam Hitlerov za kolektivizam protiv silno razvijenog individualizma, ne upire prstom na Lutherovo djelo već na kršćanstvo, napose na katolicizam. Kad vode borbu protiv marksizma i drugih nastranosti društva, oni tvrde da se Marx ne može zamisliti bez Proudhona i Saint-Simona, isto tako Kant i Hegel sa svojom filozofijom bez francuskog filozofa Descartes-a, pa ni iluminizam Fridrika II bez Voltaire-a. Upirući na ove Francuze hoće reći, da je to sve rodio francuski katolicizam; a njemački se narod ne podudara tako lako sa svim time. Dakle van iz njemačkog naroda sa latinskim duhom i njegovim kršćanstvom, kao i s marksizmom i sličnim.

U narodnim je masama živa želja da prestanu već jednom sve te beskonačne vjerske raspre i nesuglasice. — I to znade iskoristiti novi pokret, pa zato progoni i protestantizam i katolicizam. Međutim ipak ne upire na Luthera kao začetnika tih razmirica u narodu zato što je većina još službeno luteranska. Želi to smirenje svatko pa i mnogi katolici koje je ogorčila beskonačna borba u narodu kroz četiri stoljeća. Pa i ovo raspoloženje tih katolika dobro dolazi u prilog novomu poretku.

2 *Pokret je u nekoj religioznoj atmosferi.* — U svojoj knjizi *»Disseits der Religion«* (na str. 8) Hans Hermann tvrdi, da je preko polovine njemačkog naroda samo imenom kršćanski; praktički je zbog razmjerica postao indiferentnim već odavno. Novi pokret neće da bude ateistički a ni kršćanski, makar da je zasada »parolom« uz »pozitivno« kršćanstvo koje pokretači tumače *»rasističkom«* vjerom. Svakako hoće da ispune prazninu u duši. Neće više da se povrate na starogermansko poganstvo, jer je ono bilo za onu epohu i preživljeno kao što je u njihovim očima i kršćanstvo preživljeno, jer je bilo tobože za jednu epohu i civilizaciju. Pokret hoće novo *»postkršćansko«* poganstvo, vjeru u narod i vlastite sposobnosti rase — to je sva pozitivnost njihova tobože pozitivnoga kršćanstva. Neće više da im ortodoksno kršćanstvo ponizuje rasu, da rasne kreposti poništava svojom ascezom, odricanjem i poniznošću. Nacionalni socijalizam se osjeća za to sposobnim da ujedini sve energije njemačkoga naroda i Germana uopće protiv Zapada. Napokon se i sam Hitler zaletio pa je rekao kako je kršćanstvo silom utjerano, tako da ga treba silom i istjerati s pomoću novog nazora. Ali bi reakcija mogla nastupiti jače protiv novom pokretu, nego li sada ova protiv kršćanstvu.

Pozitivnost nove vjere bila bi i u tome da se samo briga za ovaj svijet, a za drugi ne! U tome bi se imali složiti svi Nijemci. Pokret se hvali već da je donio novo naziranje u kome su danas milijuni Nijemaca našli svoju pravu vjersku orijentaciju, i prema tome da nije u Njemačkoj dosad bilo nikad dublje vjere ni »intimnije« od ove nove vjere u svoj narod. Zato je država uzela mladež u svoje ruke da je u tom odgaja već od malih nogu. Osim discipliniranih tabora tolike mladosti muške i ženske, osobito studentske, opstoji novo »krštavanje« rođenčadi sa staromjemačkim imenima heroja i narodnih proroka —

nikakvih svetaca. I mala djeca već čine defilé sa hitlerovskim zastavicama u ručicama. I molitva se obavlja. U taborima mladeži šutke na nogama, a prvak izjavljuje ispred svih: »Ispovijedam, da nisam ni katolik ni protestant«. — U toj hitlerovskoj mladeži ima dosta i katoličkih mladića, pače joj je i vođom jedan bivši član katoličkih đačkih udruženja: Derichsweiler. Treba priznati socijalni uspjeh ovih tabora, što se tu odgaja kolektivizam, solidarnost i međusobna uslužnost. Nastoji se iz srdaca istrgnuti klasne razlike. Ali se pridiže sve više tima kolektivna oholost i gordost nacije uz prezir svih drugih naroda i civilizacija — a to stvara neprijatelje oko sebe. — U taborima je potencirana inače poznata njemačka disciplina. Smisao zajednice pomaže još i zajedničko čitanje, objedovanje, rad i odmor, koji tek nastupa iza napora i prekodnevnog umora — pa šutnjom! I predavanja su obvezatna za sve tabore. Spremaju se redigiraju u centralnom uredu propagande, pa se otštampana šalju svim šefovima da ih u taborima održe. Traži se doslovno obdržavanje tih predavanja iz historije i kršćanstva, pa iz biologije. Razumljivo je zašto. S gledišta se nacional-socijalističkog tretira ulaz kršćanstva u njemačke zemlje, pa etnologija i eugenika (sa sterilizacijom.).

3 Državni aparat u službi pokreta. — Osim ovakih predavanja izlazi sila knjiga i brošura za propagandu osobito revija i novina. Za Rosenberga, auktora »Mita XX vijeka« i direktora vjerskog i kulturnog pokreta veli jedan suvremeni pisac njemački, kako udara na Crkvu sa svim mogućim oružjem što su ga kroz vijekove skovali njezini neprijatelji. Pa usprkos tomu svezane su ruke svima, koji bi s katoličke ili protestantske strane htjeli da brane vjeru od napadaja. Cenzura je stroga, a ako što i propusti — kao što Mgru Hudalu u članku o nacional-socijalizmu, ona to okljaštri i preudesi na svoju, pa onda još viša zbrka i pometnja kod vjernih. Ili ako stane što objašnjavati o kršćanstvu, kao Mgr von Galen, onda se sva državna štampa osovi na nj kao na »ignoranta« u XX vijeku — tobože »jedinog u Izraelu.« Pa kako narod čuje samo državne glasove nove propagande i ismjehivanje svake opozicije, na-

rod stiče uvjerenje da je kršćanstvo baš nesposobno. A katolici se pače bune na svoje pastire što ne dignu glas putem štampe. Sami ne mogu saznati putem štampe, da su biskupi sputani i da je odmah zaplijenjena svaka apologija u glasilu župa i biskupija bilo u monografijama. Tako je Dr. Algermissen napisao knjigu *»Germanstvo i kršćanstvo«* pa je bila zaplijenjena iz knjižara i od privatnika, nakon što je bila knjiga raspačana već u 12 tisuća primjeraka.

Dok je to tako, u taborima se hitlerovske mladeži mora obvezatno čitati Rosenbergov pamflet protiv Kristu i kršćanstvu *»Mit XX vijeka«* i Hitlerova »Borba« (= *»Mein Kampf«)* mora biti u svim bibliotekama. Pa ni na ona službena predavanja propagande u taborima ne smije se ništa prigovarati. Mimo to putuje diljem cijele Njemačke prof. Hauer, pred kim se otvaraju aule svih sveučilišta. On je dogmatski formulirao nauku novog poganstva, te drži javna predavanja. Sve grne da ga čuje; čovjek je učen. Kao luteranski pastor i misionar u Aziji sam se priklonio bio budizmu. Na povratku je kao sveučilišni profesor u Tibingenu predavao povijest religija. Kao takav uživa veliko povjerenje masa, koje vjeruju u »scientizam« — kao da će znanost moći nadomjestiti vjeru. Hauer je i predaleko zamahnuo u znanstvenom dogmatiziranju, pa se nacionalni socijalizam pobojao, da ne ispane vjera po njegovu a ne po njihovu. Zato je malo ustuknuo, da može ministarstvo za propagandu samo direktive davati.

Dakle, našla su se tri važna faktora u ovaj čas u njemačkom narodu protiv kršćanstva kao nikad prije na okupu i u zgodno vrijeme. Hitler se krije za Rosenberga osiguravajući sebe, ako bude trebalo uzmaknuti da se ne kompromitira čitav pokret stranke. U tom bi slučaju Hitler rekao (i sva stranka), da je to bila lična stvar privatnika, a ne službena. Samo najnovija međunarodna napetost nešto pažnju odvraća.

Dr fr. Krsto Kržanić, Sinj:

Geniji stihova i boja slave Poverella

C. - Franjina Gospođa Siromaština u Jakoponovim Laudama

Ako preletimo sve Jakoponove Laude, vidjet ćemo, da on, poslije teoloških kreposti, od stečenih posebno ističe: čistoću, pokoru i ustrpljivost, a nadasve — siromaštvo. Jakopone je bio autentični sin Poverella.

Kad su neki u Redu krenuli krivim putem, koji je udaljivao od apsolutnog siromaštva, on je svom dušom, vjernom Franjinim životnim idealima, pristao uz spiritualističku struju. Za taj uzvišeni serafinski ideal ušao je u neopreznu borbu i sa istim vrhovima Hijerarhije, radi čega je pretrpio čistilišne muke utamničenja i patnja na zemlji.

Jakopone je bio bogodani umjetnik i svu je svoju ogromnu žrtvu upotrebio kao gorivo za rasplamsaj svoje mistične ljubavi — Ljubavi. Ljubiti LJUBAV živeći u Siromaštvu, prezrijeti materiju, eda se steče sloboda duha, to je bio ideal Franje Asiskoga, koji je Jakopone, kao mistični pjesnik, o kojem reče CARDUCCI, da je najveći mistični pjesnik Srednjega vijeka, opjevao u životu i u svojim Laudama. Siromaština — kao dokaz ljubavi prema Ljubavi — taj Franjin ideal, bila je Zastava njegova pokreta, Program u filozofiji i teologiji i umjetnosti njegovih vjernih sinova. U tom je smislu Jakopone idealan uzor. Sv. Franjo — pripovijeda se u XIII pjevanju Fiorettija — pozove brata Maseja da pođu u crkvu sv. Petra i Pavla, eda izmole od Svetaca posjed neizmjernoga blaga siromaštva, jer je ono dar neba. Kad se okusi taj dar, tad su gorke sve stvari materijalne, sva dobra prolazna, sve ljepote zemaljske i duša je slobodna da se ujedini sa vječnim Bogom.

Siromaštvo je krepost Kristova: pratila ga je od štalice do Kalvarije, do groba. Na križu je bilo propeto sa Propetim, s njim pokopano, s Njim sjajem Uskrsnuća uzvišeno i uznešeno na nebo. Ono i sada dariva duše, koje se u nj zaljube — lakoćom, da lete u nebo. Tako reče Svetac bratu Maseju.

Naš pjesnik-mistik, jer je savršeno poslušao svojega duhovnog Oca, savršeno je uspio u svojem mističnom letu i sa svojom čarobnom pjesničkom riječju uzveličao je ljepotu, čar i bogatstvo siromaštva, vrijednost i važnost gospođe Siromaštine, mistične zaručnice Franjine.

Dvije Laude u slavu Gospođe Siromaštine

Jakopone u 59—toj [1] Laudi ističe praktičnu korist siromaštva za redovnika. Siromaština je gospodarica cijelog svijeta, svih strana svijeta i svih naroda. Ona je dala vazalima u zakup zemaljska dobra na obrađivanje: plodove uživa ona. Zemlja, trave, cvijeće, stabla i tečno voće; živine, ptice i ribe; vode, rijeke, jezera i mora; zrak i vjetar svi služe Siromaštini. Mjesec, sunce, nebo, zvijezde pjevaju da zabave — Siromaštinu. Ljubav je Siromaštine tako velika, da osvaja i — Boga! To je triumf duše, koja se zavjetovala na apsolutno siromaštvo.

U drugoj Laudi, t. j. 60—oj, [2] Pjesnik pjeva, kako je Siromaština — kraljevstvo mira, siguran život bez zadjevica i prepiraka. Ne boji se ni lupeža ni oluja. Umire u miru i — bez oporuke. Ostavlja svijet u slozi. Nema potrebe od javnog bilježnika ni suca. Smije se škrcu, koji uvijek žive u nemiru i tjeskobi.

Siromaština je mudra i neće da joj iko zapovijeda. S visoka gleda na sve stvari. Materija nije kadra da je zarobi. Ko neće prolaznih vremenitih, tvarnih dobara, gospodar je samog sebe. Ko je gospodar samog sebe, ne može da pretrpi ikakvu nepravdu od ikoga: njemu se ne spotiče noga o išta. Što ko ljubi,

[1] Ferri Jacopone da Todi, Le Laude, Bari 1915, str. 133.
[2] Ferri, op. cit. str. 134—5.

tome se je dao, tome se je predao. Nije viteška srčanost biti vazal materije i misliti, koliko je njegova. Ta taština grdi našu uzvišenu sličnost s Bogom. Bog — divno zapaža veliki Pjesnik-mistik — ne stanuje u usku srcu. Toliko je veliko srce, koliko mu je velika ljubav. Prsa su gospođe Siromaštine široka: tu stanuje Bog. Siromaština je zvjezdano nebo za smrtnike na zemlji. Pjesnik pjeva: treba se lišiti svake časti, jer je čast zavornica na putu u nebo i umanjuje duhovnu sigurnost; treba ostaviti bogatstvo, jer ono krade vrijeme; i tašto znanje treba prezrijeti, jer ono napuhuje, a isticanje svoje dobrote ne može biti bez hipokrizije. To je zvjezdano nebo, pjeva Jakopone, koje gospođa Siromaština proizvađa u duši — zvjezdano nebo: bježanje od časti, bogatstva, taštog znanja i duhovne oholosti.

Nad prvim zvjezdanim nebom u duši širi se drugo nebo, koje od duše traži da bježi od straha, da se ne boji pakla, da izbjegava beznadnost. Drugo nebo znači da duša mora gojiti trajnu nadu za nebom, da u ničem stvorenom ne uživa, da se nad mukama i protivnostima ne žali.

Nad ovim drugim nebom prostire se i treće nebo bez konca i bez mjere, koje mašta nije kadra da pretstavi. Duša je lišena svega. Samo žudi za ponižavanjima. Poništuje u sebi ohologa čovjeka, jer se puna ljubav temelji na čistoj istini. Treba ljubiti, a da se u tom ne traži užitak i ugodnost; treba znati, a da se to ne vidi razumom... Treba od volje Božije učiniti svoju volju — to je treći stupanj duhovnog siromaštva. Tada redovnička duša veli Jakopone, može da reče: Živim ja, ali ne živim ja; moje biće nije moje biće... — to se uopće ne može opisati. Stoga je velika filozofska istina da siromaština znači ništa ne imati i ništa ne htjeti imati, a u stvari je — sve imati u savršenoj duhovnoj slobodi.

Jakopone uključuje i siromaštvo u stvari i siromaštvo u duhu, eda duh može slobodno zagrliti vas svemir. Odricanje od svega u stvari je duhovno krilo, koje dušu nosi do universalne ljubavi i savršenog veselja.

Rijetko je kad koji umjetnik rastvorio duši širi horizont od Jakopona, koji veli da usko srce ne može Boga obuhvatiti: koliko je srce, tolika je i ljubav. Siromaštvo ima tako široko srce da u njemu stanuje — Božanstvo.

Jakoponova tri zvjezdana neba

Jakopone u ovoj svojoj sjajnoj umjetničkoj slici dočarava Franju u čarobnom liku Poverella, koji je imao tako veliko srce, da se u njemu nastanio Bog, jer je bio u duhovnom i materijalnom pogledu savršeni — Sirotan. U Jakoponovim versima izrazuje se triumf Siromaštine: kroz a nju se ulazi u tri zvjezdana neba mističnog ujedinjenja s Bogom. Prezreti časti, bogatstva i slavu; ne bojati se pakla, nadati se raju, u ničemu ne uživati, što je stvoreno i ne žaliti se nad protivnostima; ne uživati u vlastitom dobru pa ni u svojoj kreposti... — to su putovi duhovnog apsolutnog siromaštva do potpune transformacije u Kristu.

Kad u našem srcu nema nas, u nj ulazi Krist. A to je mili ideal Franje Asiskoga. To je nauk iz Sacrum Commercium. On je jasan i iz devete[3] Jakoponove Laude, koja vjerno prikazuje povjesne peripatije gospođe Siromaštine, dok je ne zaruči sv. Franjo, koji videći njezin sjaj:

—»Infocò tutto d' amore,
Transformossi nel Creatore,...
Ivi prese il suo abitare.«

Gospođa Siromaština raspalila je Franjinu ljubav do serafinskoga plamena: On se preobrazio, po stigmatizaciji, u Propetoga i u Njem se on nastanio.

Iako versi Jakoponovih Lauda nemaju eleganciju i tehničku savršenost Danteovih tercina, ipak Pjesnik-mistik ima snagu Danteove koncepcije. Dva su se najviša religiozna pjesnika — Dante i Jakopone — stavili da reku,

[3] Tresatti: Jacopone da Todi, Laude IV.

što su najviše mogli, kao rođeni geniji, o Franjinoj gospodi Siromaštini. I oni su skovali verse neizrecive ljepote i vječne vrijednosti. Njihov uzvišeni let u carstvo sjajne umjetnosti obogatio je slikarstvo, kiparstvo i pjesništvo trajno lijepim djelima, jer su — poslije njih — pjesnici i slikari i kipari kroz vjekove se natjecali, koji će više i ljepše da reče o divnom POVERELLU. Svetac apsolutnog siromaštva i universalne ljubavi zaslužio je najživlje boje i najblistavije stihove, koji su vječna divna aureola oko mističnoga lika Poverella.

FINALE: 1.- Dûg umjetnosti prema Franji Asiskome

Povjesnici umjetnosti obično na dugo opisuju, što je sve umjetnost darovala sv. Franji, a vrlo malo spominju ono veliko blago, koje je Svetac ljubavi darovao umjetnosti. *Prof. Corrado Mezzana*[4] tvrdi da je Franjo bio »Il suscitatore del Rinascimento«, buditelj Renesanse, jer je njegova poglavita zasluga da je nastupila ona temeljita i sveopća obnova duhova i duhovnih forma, koje su utrle put Novom dobu.

Franjo Asiski nije bio mecenat umjetnika i umjetnosti kao August, Deziderij ili Leon X... On nije imao ni kraljevske ni papinske dvorove kao ni grandiozne opatije, u kojima bi za skupe novce sabirao divna djela velikana umjetnosti. Njegov je utjecaj na umjetnost bio sasvim drugoga reda: duboko je izmijenio duhovni ukus umjetnika suvremenika, koje je osvojio svojim novim pogledima, željama i čežnjama preko nevidljivih i nezamjetljivih kanala, koji su bili zlatni vez između bezbrojnih duša i njega — Božijeg Sirotana.

Giotto je, pod snažnim utjecajem Svecaljubavi, uveo u religioznu ikonografiju mnoštvo novih deskriptivnih, realističkih i fizioloških elemenata, koje su u oštrom kontrastu sa suhim, ukočenim, stilizovanim, hijeratičnim bizantskim formama istočnjačke umjetnosti.

[4] L' Osservatore Romano, 15-II-1936.

I Franjina duhovna braća i vjernici, zadojeni franjevačkom ideologijom skromnosti, poniznosti i siromaštva, željeli su da umjetnici u svojim umjetničkim djelima prikažu njihova Oca i učitelja onako naravna, srdačna, skromna, priprostita i ponizna, kakva ga je odgojila gospođa Siromaština. Oni nikako nijesu željeli da svoga miloga Božjeg Sirotana vide u gigantskim formama po svodovima svojih hramova, satkana od zlatnih mozaika, jer zlato ne odiše ni svježinom ni srdačnošću. I stoga su umjetnici prikazali Franju onakova, kakav je bio za svoga siromašnoga života: Seraf duhovne ljepote i nutarnje vrijednosti sja u afreskama u Subijaku, Grečiju i u Asizu upravo onakav, kakav je bio.

I sad je nastalo živo natjecanje među umjetnicima, koji će življe i bolje da prikaže i dočara dlijetom, kistom i zvukovima uzvišene pjesme i glazbe franjevačku legendu. Dah je nove, svježe, tople poezije prostrujio umjetničkim djelima. Giotto, i bezbroj drugih, savršeno su prinijeli u afreske drage pripovijesti iz Fiorettija. I Pisano i Berlinghieri i Margaritone doprinijeli su svoj dio u procesu potpune promjene umjetničkog izražavanja pod uplivom Sveca ljubavi.

Budući da je Franjina kanonizacija bila upravo fulminantna: filmskom je brzinom projektirana i ostvarena Svečeva bazilika, pa premda se kosila sa logičnim tumačenjem franjevačkog duha siromaštva, ipak je, valjda, veli prof. Mezzana,[5] najljepši dom molitve na utjehu ljudi, a, možda, i na užitak samoga Boga. »Le più bella casa della preghiera a conforto degli unioni e forse a conpiacimento di Dio.«

Evanđelje je pjesma Bogu i prirodi. I cvijeće i valovi... susrećemo se na svim stranicama Svetih Knjiga. Ljudi su se prije Franje tako skamenili, da nijesu bili kadri ili nijesu bili voljni da izraze svoj osjećaj prema prirodi: da je opjevaju. Franjo je, i u ovom, povratio kršćanstvo na prvotna vrela. Kao Krist živi, propovijeda i moli pod vedrim nebom. On hoće da u

[5] Ib. str. 5.

svakom kloštru njegovih samostana cvate jedan kut kao mali perivoj. Ne dopušta, da se stablo potpuno posiječe. Brani i štiti crviće, pčele, janjce, ptice i životinje, jer osjeća univerzalno bratstvo sa svim stvorenjem: nerazumne životinje lome obične prirodne zakone i na mig Franjin padaju ničice, poštuju i slušaju Brata Sunce iz Asiza.

Franjina ljubav prema majci prirodi rastvorila je prozore hramova i mlazom svježine pomladila je crkvenu umjetnost. Odsada mjesto zlata i dragulja umjetnici rese i kite afreskima svodove i zidove hramova, koji, kao i pâle po oltarima, sjaju ljepotom vedrih nebesa, bistre vode, vrletnih klisura, ljupkih grlica i bijelih, čistih ljiljana.

Ovaj Franjin zdravi i umjereni naturalizam obogatio se i prirodnim izražavanjem čovjeka, tako da se čitava sveta ikonografija u umjetničkim djelima, u svojem vanjskom izražaju promijenila i usavršila. Figure Isusa, Marije i svetaca više ne sliče hijeratičnim fantazmima nad zlatnim nebesima: Isus i Marija i sveci sjaju, pod Franjinim utjecajem na nove umjetnike, u ljepoti žive čovječnosti, pune i utjehe i vedrine i radosti, tako da i samo Božanstvo blista milinom posmijeha i suza. U novim umjetničkim djelima život Isusa, Marije i svetaca nije daleko, daleko u vremenu i prostoru: franjevačka ih je umjetnost približila srcima vjernika, koja s njima žive, trpe i vesele se. Mater Dolorosa, Pietà... Put Križa, u slici i pjesmi, plod su Franjina utjecaja na umjetničke duše. U ovom su smislu od velike idejne važnosti za povijest umjetnosti: »Meditationes vitae Christi«, koje se dugo pripisivalo sv. Bonaventuri, idealnom sinu sv. Franje. Franjo je pomirio prirodu s vjerom, jer je i priroda kći Božija, vjerna prilika Njegova. I umjetnici su od vrijednosti pošli za njim, za Božijim Sirotanom: oni su dali vjernicima nove, svježe, žive slike, koje su bile jače i snažnije od suhih, neizražajnih shema bivših vjekova.

Franjo Asiski bio je propovjednik čiste, Božije ljubavi čitavim svojim bićem. Njegov biograf veli, da je čitavim svojim tijelom propovijedao.

»De toto corpore fecerat linguam«, pa je htio da i umjetnost bude jedna forma pastoralnog propovijedanja: svodovi, zidovi i prozori Božijih hramova sa svojim umjetničkim dragocjenim blagom postali su živa knjiga, koju su svi razumjeli i svi voljeli. A riječ svetih govornika poprimila je pučki govor i pučki izražaj, živ i nov, bogat i elastičan na mjesto latinskih teoloških formula i dijalektičkih izraza. Živa pučka riječ u pjesmi i slici, kakva vrije iz uvijek živog srca živog naroda, sašla je u srca slušalaca i gledalaca. To je bio triumf života nad formulom, nad materijom, pa ona i zlatom se zvala, jer je bez duha i daha.

Eto, to su sve plodovi Franjine ličnosti na umjetnost. To je veliki dûg koji duguje umjetnost Franji iz Asiza. On je zapalio novu baklju u hramu umjetnosti. Današnji materijalizam kuša da je ugasi povratkom u surovo barbarstvo i poganska sensualnost. Ali Franjino svijetlo sja i orkan materijalizma neće ga ugasiti. Duhovna elita čovječanstva, aristokracija duha, koja se bori za primat duha nad materijom, u današnjoj krizi čovječanstva vojujući protiv marksističkog materijalizma slijedi stope Sveca ljubavi, čiji je idealni život sigurnim znakom da će još jedamput duhovni ideali, kao i u Srednjem Vijeku, spasiti kulturu čovječanstva od barbarskog materijalizma.

2. - Pjesnici i Franjo Asiski

Nedavno je izvijestila pariska[6] »La Croix«, da je jedna skupina francuskih pjesnika predložila: Da se Franju Asiskoga proglasi za zaštitnika pjesnikâ u Francuskoj. Jedan od ovih idealnih pjesnika veli: »Tko više od sv. Franje zaslužuje da ga priznamo za svoga zaštitnika i da mu iskazujemo ljubezno štovanje? Razlog je intuitivan: Umbrijski Sirotan, koji je postigao najviše

[6] Ib. god. 1936, 14-V.

vrhunce svetosti, nametnuo se kao jedan od najautentičnijih i najvećih pjesnika, koje je ikada poznavalo čovječanstvo. S druge strane, u njegovu imenu francuski pjesnici pozdravljaju ime njegove domovine.«

Francuski pjesnici hoće da se stave pod visoku zaštitu Franje Asiskoga. I to ne iz poze ili iz kakva sentimentalizma. Oni hoće da se od njega nadahnu za velika umjetnička djela. Franjina je pjesma sama uzvišena ljubav za ljepotama vjere i prirode. Francuski pjesnici žele da pođu Franjinim putovima, jer hoće da od poezije učine sredstvo duhovnog uzvišenja i za se i za moderno društvo, koje se, na žalost, povratilo u životu i u nadahnućima u staro poganstvo. Oni su odlučili i to da se svake godine sastanu sa svojim prijateljima, da produbu veze prijateljstva i bratstva u duhu njihova Zaštitnika-Pjesnika himne Bratu Suncu. Sastajat će se u Parizu, kod oo. Franjevaca, u crkvi Notre—Dame—de—la Paix —: zajednički će se moliti, zajednički slušati svetu Misu, zajednički primiti sv. Pričest. Kasnije će se sastati na bratski sastanak u samostanskim prostorijama da izmijene misli i stvore zajedničke odluke. Prvi sastanak bio je 4 listopada, na dan sv. Franje, prošle godine 1936.

Odlična je inicijativa francuskih pjesnika. Svi pravi pjesnici svijeta pristaju uz njihov prijedlog, t. j. oni, pjesnici, koji shvaćaju misiju prave poezije u tom, da pjeva sa zvonkim i čistim stihom svetost dobrote i istine u sjaju ljepote. Franjo Asiski autentični je pjesnik, pionir je »dolce stil nuovo«, utemeljitelj je umbrijske škole, koja je dala prve talijanske rimovane pjesme, tako da je i sam Carducci, radi tih Franjinih odlika i zasluga, gledao u Božijem Sirotanu rođenog pjesnika, oca i nadahnitelja umjetnika. Francuski su pjesnici učinili lijep i pravedan gest, jer je Franjo bio pjesnik Boga, prirode, Crkve, i domovine. Stoga ostaje ideal svih pjesničkih i umjetničkih duša.

3. - Zvijezda umjetnosti ne gasne

Franjevački je život, veli[7] danas, valjda, najodličniji živući Franjevac o. Gemelli, Rector Magnificus Katoličke Univerze u Milanu i pretsjednik Papinske akademije znanosti, tog znanstvenog senata Crkve — kako se lijepo izrazio sv. Otac Papa —: »najprobranija aristokracija siromaštva.« Život Franjinih sinova poznaje samo jedno vrelo uzdržavanja — Providnost. Franji je uspjelo od Siromaštine, koja je svakom smrtniku najmrži gost u životu, učiniti najmiliju prijateljicu bezbroja plemenitih duša. Božji je Sirotan svojom živom plastikom, svojim savršeno sirotanskim životom i svojom plamenom serafinskom riječju, tako uvjerljivo, živo i zanosno predočio svoju mističnu zaručnicu — Siromaštinu, koju Dante zove prezrenom udovom Kristovom, da ju je, premda je bila u ljudskim očima mrka i grdna i mrska, učinio privlačivom, dragom i milom, vrelom više ljepote i zdencem životne utjehe u kraljevstvu duhovne slobode.

Krist je veličanstvenim ponosom bio vjerni Zaručnik gospođe Siromaštine. I ona ga je vjerno slijedila od Betlehema do Kalvarije, od jaslica do Križa, od krila Marijina do krila getsemanskog groba. Između Krista i gospođe Siromaštine vladala je savršena vjernost za vjernost.

Franjo se zanosom pjesnika i vjernošću sveca zaljubio u Kristovu udovu ne iz tašte želje za odricanjem. I stari su filozofi tražili emancipaciju od materije da budu slobodniji. Franjo je, naprotiv, zaljubio se u gospođu Siromaštinu, jer ju je ljubio Njegov Učitelj Krist. Siromaština je u Franjinoj ideologiji — konkretizirala ljubav. On ju je toliko ljubio, da, po ljudsku govoreći, nije bilo moguće više ljubiti.

»Sacrum commercium...« prikazuje gospođu Siromaštinu punu, društvenu, gospodsku, veselu — materinsku. Svijet je mrzi, jer se svijet ne zna žrtvovati, jer ne zna dati. A ipak je bilo, ima ih i bit će ih vjernih Franjinih sinova, koji znaju žrtvovati sve, koji znaju dati sve — i sebe,

[7] Vita e Pensiero, god. 1929, str. 627.

lišivši se bogatstva, časti, duhovnih sposobnosti i moralnih zasluga radi Kristova siromaštva: Oni ispraznuju svoje srce od svega i od sebe — da se u nj useli Bog. To je Franjina estetika života. I dok bude po franjevačkim čelijama, u franjevačkim životima gospođa Siromaština — Kraljica, dotle će biti u ovom materijalističkom i egoističnom svijetu i UMJETNOSTI. Čistu UMJETNOST će od modernog materijalizma spasiti uzvišeni idealizam života, potpuno slobodna od materije — BOŽIJI SIROTAN.

KULTURNI POGLEDI

Vladana Maksimovića: Venac života — sistem moralne filozofije. — Beograd 1936.

Velika je to knjiga od preko 500 tranica. Dijeli se na 7 glava. Svaka glava ima više članaka. Tako nam u prvoj glavi govori: Svet i život — Cilj i smisao života — Borba u životu i životni zakoni — Svest i samosvest — O slobodi volje — Ograničenje volje i njeno oslobođenje.

Pisac ima lako pero, stil mu je gladak, bistar, pa i najteže stvari kaže razumljivo. To su osobne odlike pisca, pa je golema šteta, da se ovaj inteligentni čovjek nije dao na proučavanje kršćanske filozofije. On bi bio bez sumnje sposoban, da nam dade jedno zdravo, krasno djelo moralne filozofije, koje bi ovjekovječilo njegovo ime, a mnogomu našemu inteligentu, osobito srednjoškoskoj i sveučilišnoj mladosti bilo bi od velike, a valjda i presudne koristi za život. Na žalost i naši neki hrvatski filozofi i pisci, a osobito srpski bježe od skolastike kao od kakva strašila i uopće od kršćanske filozofije i podavaju se vodstvu bilo njemačkih, bilo kojih drugih utopista. Tako zalaze stranputicom u nepregledne i neprozirne šume ljudskih fantazija, pa inače lijepe i zdrave glave po svojoj prirodi, porađaju čeda duševna grbava, hroma i zdravomu ljudskomu umu odvratna. I Vlada Maksimović se je dao za modom modernog filozofiranja, pa nam pripovijeda kako je sve u kosmosu energija. Ona djeluje u zvijezdama, u kamenu, u biljci, u živini, u čovjeku. Sve na svijetu iz nje izvire i opet u nju uvire. Život i smrt su jedno, samo su različit pojav energije. — I stvari na svijetu jedno su među sobom, a različite su prema jačemu i manjemu stupnju energije, koja se je u njima očitovala! Stoga su životinje naša mlađa braća, jer ih je proizvela ista stvarajuća moć — energija. Samo je ona proizvela drugi oblik u nama, drugi u životinjama. Ipak u jednomu smo slični, jer i mi i živine imademo svijest. A što je svijest? Akcija životne energije! Tako nam kaže Maksimović: »Svest je jedna naročita akcija životne energije u kosmosu, drukčija od svake druge njene akcije. Njome je karakterisan onaj oblik života, koji ima svoj uzrok u naročitoj specifičnoj koncentraciji životne energije, a koji se naziva duševnim životom«.

Ipak je čovjek drukčiji od živine uza svu jednoličnost svijesti. Covjek je naime bio sretniji. Životna energija djelovala je u njemu jačim zamahom, pa je izradila jedan jači tip, ili, kako Maksimović kaže, oblik. Jer čovjek osim svijesti imade samosvijest, t. j. prvotna svijest se razvije u samosvijest. Njome čovjek vidi ne samo vanjski svijet nego i svoju nutarnjost, svoju sadržinu. Gosp. Maksimović o tome veli: »Kad se svest u čoveku razvije do izvesne punoće ona čini objektom svojim ne više spoljašni svet i telo, nego samu svoju sadržinu«.

Nego, mi ne znamo što je ta Maksimovićeva energija. Je li to neka tvarna, mehanička sila, ili je duhovna (spiritualna). Ako je tvarna, kako ono što je tvarno može da proizvede samosvijest. Samosvijest je samo učinak jednoga razumnoga duha. Kako dakle ono što je materija može proizvesti razumnu dušu? Između materije i duha strahovita je provalija; i materija ne ima u sebi snage da je preskoči i stupi na obale razuma. Ako je pak ta sila duhovna, onda bi ona bila nekakov bog, a vas ovaj svijet ne bi bio nego vanjska pojava boga u raznim oblicima. I čudnovat je taj bog koji u buri vije, u gromu grmi, u volu riče, u crvu gmiže, u smradu smrdi, u šepavu šepa, u ćoravu ne vidi, u luđaku luduje, u bijesnu bjesni, i t. d. i t. d.

Pa čudnovato je i to: kad je taj bog u čovjeku došao do razuma, zašto ne bi napuštao sve svoje niže kvalitete u svim oblicima života, ili bolje, zašto u sve oblike života nije unio razum. Onda bi cijeli svijet bio poduhovljen — razuman, pa bi i travka i kamen i smrad vidjeli sve ljepote svijeta, među sobom bi govorili, provodili šale, pjevali pjesme. Vas bi svijet u pjesmi bio! Koja bi to ljepota bila! Bile bi suvišne sevdalinke!

Na istomu temelju g. Maksimović govori o slobodi volje, o moralu, religiji i t. d. Mi se dalje ne ćemo baviti ovim pitanjima i neispravnostima u njima, jer bi morali ispisati knjigu veću od ove Maksimovićeve, da se prava istina obrani od ovakovih zabluda. A moramo priznati, da je teško, posve teško zaći u ovakovo pojimanje i bistriti ga. Slično je to čovjeku koji se nađe u gustom šikarju drača i trnja kroz koje ne može gaziti, jer kudagod koraci drača ga hvata. I čovjek odapinjuć se susta, stane i gleda zdvojan kolike su to drače ono mjesto obuzele. I ne zna šta će. Tako biva i onomu koji čita ovu Maksimovićevu knjigu. I ja se divim umu g. Maksimovića koji je mogao stvoriti onakovo nezdravo djelo. Lako je misliti i govoriti zdravo. To je prirođeno zdravomu ljudskomu umu. Ali tomu zdravomu umu mora biti odveć teško nezdravo misliti i pisati. G. Maksimović nesumljivo je jedan vrijedan umni talenat, kako smo to gore kazali, pa je morao osobiti muku mučiti dok je skalupio onaj nezdravi sistem. Da je kojom srećom pisac pogledao u mali katekizam, koga djeca uče, a ne u Kanta, Hegela i druge filozofe, tu bi našao pravu mudrost. I njegova, inače svijetla pamet ne bi muku mučila, nego bi svojim prirodnim svijetlom gradila na kršćanskim načelima dalju zgradu koja bi sigurno izašla iz njegova pera i krasna i impozantna. —

Cikojević

* * *

Borba vjere sa nevjerom u IV. Evanđelju. — (L e c o m b a t e n t r e l a f o i e t l' i n c r é d u l i t é d e s J u i f s d a n s l e IV. é v a n g i l e). — Krist se pojavljuje u IV. evanđelju kao S i n B o ž j i, utjelovljena R i j e č. Na pozornici povijesti svoga javnoga rada on se objavljuje, da je Sin Božji i to: javnom ispoviješću najvjerodostojnijega i najuglednijega svjedoka Ivana Krstitelja (Iv. 1, 19—36) i potvrdom s neba. Svoje božanstvo očituje prvim vjernicima i rođacima zajamčujući ga istinitim

pečatom prvog čuda u Kani (Iv. 2, 1—12). Dalje, svoje božanstvo objavljuje od prvog do drugog pasaha u Judeji prvim izgonom iz hrama, noćnim govorom s Nikodemom (Iv. 2, 13—3, 36), u Samariji razgovarajući sa Samarijkom (Iv. 4, 1—42), u Galileji ozdravljajući sina ministra Heroda Antipe (Iv. 4, 43—54). Isus Krist naglasuje potrebu vjere u njegovo božanstvo: »Tko vjeruje u Sina, ima život vječni, a tko ne vjeruje Sinu, neće gledati život, jer srdžba Božja ostaje nad njim.« (Iv. 3, 36). U Judeji pojavljuje se nevjera u božanstvo Kristovo. (Iv. 2, 18 s.) Nevjera raste i napreduje širom Judeje, a u Galileji nastaje vjerska kriza. Krist se bori sa nevjerom u Judeji ozdravljenjem 38 godišnjega uzetoga (Iv. 5, 1—18). U ovom čudu blista Kristova aureola božanstva, u koje treba vjerovati. Za vrijeme drugog pasaha javnoga Kristova života (Iv. 6, 4) polovna vjera u Galileji iza umnažanja kruha i obećanja Euharistije gubi se i postepeno prelijeva u nevjeru (Iv. 6, 1—66), dok apostoli ustraju i dalje u kušnji vjere, osim Jude (Iv. 6, 67—72). U njima vjera u božanstvo Kristovo pomalo raste i napreduje. Nasuprot u Judeji zahvaća nevjera u Krista sve veći mah i snagu. Krist se otvoreno bori sa predstavnicima nevjere u Jerusalemu, u kojemu je bilo njeno gnijezdo. Za vrijeme svetkovine sjenica svečano naglasuje svoje božansko poslanje i potvrđuje očevidnim čudom: izliječenjem rođenog slijepca. Tom zgodom objavljuje se, da je svjetlost svijeta. Hierarhi traže, da ga uhvate (Iv. 7, 1—10, 21). Izliječeni rođeni slijepac ispovijeda javno vjeru, da je Isus »S i n B o ž j i« (Iv. 9, 38), a pred nevjernim židovima Krist se ograđuje prispodobom dobrog pastira (Iv. 10, 1—21). Nevjera ih je toliko zaslijepila, da su Krista smatrali opsjednutim i luđakom (Iv. 10, 20). Na svetkovini posvećenja hrama Krist dokazuje, da je b i t n o jednak Ocu nebeskomu, na što nevjerni židovi zgrabiše kamenje, da ga kamenuju i ubiju, no on izmače i zakloni se u Pereju (Iv. 10, 22—42). Krist dovodi na vrhunac objavu o svojemu božanstvu pred narodom u Judeji, kad je uskrisio Lazara (Iv. 11, 1—44), u sinedristima pokazuje se najveći uspon nevjere kojom zaključuju, da ubiju Krista (Iv. 11, 47—56). Krist svečano ulazi u Jerusalem. Učenici, apostoli i vjernici prate iz Galileje, Pereje i Judeje sa burnim poklicima, kojima ispovijedaju njegovo mesijanstvo. U triumfu vjere on ulazi na najsvečaniji način u predvorje hrama, te zahvaljuje svojemu nebeskomu Ocu, što ga je ovako javno i savršeno objavio izabranom narodu (Iv. 12, 12—19). U pristašama Kristovim usavršuje se vjera u njegovo božažnstvo i mesijanstvo. C o n s u m a t a e s t i p s i u s r e v e l a t i o u oprosnom svećeničkom govoru, koga Ivan donosi u 14 do 17. poglavlja i svećeničkoj molitvi (Iv. 17, 1—26). Consumata est i n c r e d u l i t a s s druge strane Kristovih protivnika mučenjem i najokrutnijom smrću na križu, kojom su mu digli ovozemski život. C o n s u m a t a i n c r e d u l i t a s ovim uspjelim zločinom slavila je časovito prividnu pobjedu nad vjerom, koja je bila smalaksala u istim apostolima, najprivrženijim pristašama Kristovim. No konačno vjera je pobijedila nevjeru, kad je Isus Krist uskrsnuo.[1] C o n s u-

[1] Heigl Dr. B., Die vier Evangelien. Freiburg i. Br. 1916. str. 286—287.

mata est victoria fidei nad nevjerom. Kristovo uskrsnuće najjači je dokaz njegova božanstva, najsjajnije objavljenje njegove božanstvene moći i mesijanstva, neizbrisivi pečat istinitosti njegove nauke, neporušivi spomenik jedino i uključivo objavljene i universalistične religije (Iv. 18, 1—20, 31).[2]

Vjera u božanstvo Kristovo pobijedila je nevjeru svijeta, porušila idole, zatvorila grčka proročišta, oborila heroje i bogove pjesnika, zatvorila poganske škole, promijenila neznabošku kulturu i civilizaciju, obnovila socijalni poredak i red porodice, društva i država. U jednu riječ: izmijenila lice svijeta.[3]

Kad su malovjerni apostoli vidjeli i potpuno se osvjedočili o istinitosti Kristova uskrsnuća, Krist daje vrhovnu pastirsku vlast Šimunu — Petru nad svojim nebeskim carstvom t. j. crkvom na zemlji i proriče mu, kao i Ivanu, kakovom će smrću umrijeti (Iv. 21, 1—23). Savršenom vjerom u božanstvo Kristovo, propovijedajući je svijetu, svladali su nevjerni svijet i poganstvo zamijenili kršćanstvom.

Dr. fr. Juraj Božitković

* * *

Redukcija židovskih liječnika. — (Sur la réduction des médecins juifs). — Njemački narod svijesno ide za tim, da reducira broj židovskih intelektualaca u korist svojih sunarodnjaka. To se čini u Trećem carstvu uz veliku buku, a u Austriji posve tiho. Protiv toga buni se sva židovska i liberalna štampa u svijetuu, pa i kod nas.

Od svih intelektualnih zvanja najteže su pogođeni židovski liječnici. »Deutsches Aerzteblatt« iznosi, da je prije Hitlerove diktature bilo u Njemačkoj 6488 židovskih liječnika, a to čini 13 % svih njemačkih liječnika. Otkad je Hitler došao na vlast, taj se broj uslijed emigracije umanjio samo za 578. Prema tome je 90 % voljelo ostati u nacionalno-socijalističkoj Njemačkoj, nego otići u nesigurnu emigraciju. Kod radničkog osiguranja radi i danas 3641 židovski liječnik, a otpušteno ih je 1667. Otpuštene su većinom žene, a od muškaraca samo oni, koji su se isticali u propagandi komunističkog pokreta. Iako Židovi čine samo 1 % svega pučanstva u Njemačkoj, to ipak ima među liječnicima u Berlinu još i danas 43% Židova, Breslau 39.8% Frankfurt 38.7%, Hamburg 28%, Königsberg 27% i t. d. Te brojke najbolje dokazuju kako progoni Židovskih liječnika u Njemačkoj nisu niti iz daleka takovih razmjera, kako to naša židovska štampa prikazuje.

U Austriji su se židovski liječnici uz aktivnu pomoć socijalista najjače ugnijezdili u samom Beču. Da je Beč još par godina ostao crven, među gradskim liječnicima bi na kršćane vjerojatno prstom pokazivali kao na bijele vrane. Židovi su pokazivali neku posebnu ljubav prema medicini. Tako je već g. 1914. među medicinarima u Beču bilo 56.4 % Židova!

[2] Huby J., Le discours de Jésus après la Cène. Paris MCMXXXII. La connaissance de foi dans saint Jean. str. 145—191.

[3] Atanasije, Oratio de incarnatione Verbi. Parisiis 1884. Migne, P G. 25, 177.

Prije rata taj je broj nešto spao, ali još i sada ima među bečkim medicinarima oko 35 % Židova. U gradskoj službi u Beču je međutim poslije rata broj židovskih liječnika bio u stalnom porastu, jer su marksisti iz principa favorizirali Židove na štetu katoličkih liječnika. Stoga se objektivna javnost ne smije čuditi, što poslije sloma crvene prevlasti u Beču novo kršćansko vodstvo grada nastoji da u sanitetskoj službi napravi neki red i da suzbije štetnu prepotenciju židovskih liječnika. Za gradom Bečom povela se kasnije i sama država.

Hoće li ta redukcija židovskih liječnika uspjeti? Na to odgovara židovski tjednik »Stimme« ovako: »Ima već 2 godine (od ukinuća parlamentarizma), što u državnim bolnicama nijesu imenovali nijednog židovskog liječnika. Kroz to vrijeme nije niti unaprijeđen nijedan židovski liječnik. Prema službenoj obavijesti najveće bečke bolnice ne će se postaviti nijedan židovski liječnik sve dotle, dok razmjer Židova prema kršćanima ne bude 20 : 80. Kako u mnogim bečkim bolnicama već godinama ne postavljaju nijednog židovskog liječnika, osim u najrjeđim slučajevima, a to vrijedi i za provincijalne bolnice, to je broj židovskih liječnika pao već ispod toga razmjera... I dobrotvorna društva otpustila su već mnogo židovskih liječnika ili im nijesu produžila ugovore. Od fiksno plaćenih općinskih liječnika otpušteno ih je 45, a samo nekolicina dobiva mirovinu. Otkazi se daju samo židovskim liječnicima (osim 2 slučaja), a polovicu otpuštenih čine žene... Najavljena je već reforma radničkog osiguranja, i tu će se opet u prvom redu otpustiti svi oni židovski liječnici, koji su stekli bečku zavičajnost poslije g. 1914, a kasnije će doći na red i drugi... Kod osiguravajućih zavoda su namješteni židovski liječnici nezaposleni, jer se jednostavno od njih ne traži stručno mnijenje«...

To jadikovanje židovskog glasila vjerojatno nije bez temelja, iako su brojke prilično pretjerane. Broj židovskih liječnika u javnim službama bio je neprirodno velik i štetan po kršćanske liječnike. Stoga redukcija židovskih liječnika znači samo ispravak jednog neprirodnog stanja i prilagođivanje broja židovskih liječnika broju židovskog pučanstva. Zar je to tako strašna stvar?

Dr. med. I. K.

* * *

Zašto sam katolikinja? — (Pourquoi suis-je catholique?) — Duša obraćenika posebni je i novi svijet. Oči kojima obraćenik gleda Boga, Crkvu i sve što je Bog dao Crkvi svojoj morale bi biti i oči svakoga nas katolika koji smo se rodili i koji živemo u Crkvi Kristovoj i u njoj uživamo sva dobra Božja od prvih naših dana. No radi svagdanjeg života u Crkvi, dobra koja nam ona pruža znadu ponekada izblijediti te ne vidimo sve bogatstvo koje je u njima i koje mi zbilja posjedujemo.

Pred neko vrijeme obraćenica M. Beermann izdala je djelo pod naslovom: »Um des Evangeliums willen« (Paderborn, Schönigh) u kom opisuje što je ostavila u protestantizmu i šta je našla u Crkvi katoličkoj. Između ostaloga ona kaže i ovo: »Za vjernog protestanta prelaz u katoličku Crkvu nije nikakva promjena vjere, ništa se ne ostavlja, već je to primicanje, obogaćivanje, to će reći ići poučiti se tamo gdje se uče vjer-

ske istine. — Stoga to nije nikakav prelom, već dalje razvijanje potvrdnog zavjeta... Ta ko je u mojim godinama ikada bio tako sretan da je pred sobom našao otvoren sasvim novi svijet; tu se uživa neslućeno blago!... Dvije su hiljade godina da Crkva goji vrtao vjere; lijepo je ići uz njegove zasade i lijehe, mnogo lijepih cvjetova tu je procvalo!... — Ali najljepše je tu život s Crkvom u sv. Misi i sv. Pričesti! Nećemo nikada dovoljno razmišljati i dovoljno razumjeti čudo žrtve sv. Mise, pa mi imali ne znam koliko godina! Svaki drugi put doživljujemo nešto drukčije, živemo s njome, ona žive s nami, ona je život; kao što planinar penjući se uz planinu neprestano doživljuje novi dio Božjih čudesa. Ponekada mi se čini da bi morala zaustaviti veličajnost službe Božje: „Daj počekaj malo, ta ti si tako lijepa!" željela bih reći sa Faustom, ali odmah popusti ova tjeskobna misao: „To ćeš ti moći uvijek imati, budi mirna...!" — Ja sam se zbilja borila sa suzama sreće kod pomisli: ti si zaklonjena, zaklonjena u krilu Crkve!« (str. 168, 170).

D.

* * *

Obraćenik Horace A. Mann i katolička Crkva. — (Le convertit Horace A. Mann et l' Eglise catholique). — Za vrijeme predsjedničkih izbora u sjedinjenim Američkim Državama 1928 Horace A. Mann bio je vođa republikanaca u ovoj izbornoj borbi u južnim državama Unije i on je digao hajku proti demokratskom i katoličkom kandidatu Al. E. Smithu. Pred neko vrijeme primljen je u Katoličku Crkvu zajedno sa suprugom. Povod tomu bilo je predavanje na radiju koje je držao poznati duhovni pisac Dr. Fulton J. Scheen o Crkvi. Pukovnik Horace Mann stao se je zanimati za katoličku Crkvu, te preko nekog prijatelja zamoli Schneena da mu dozvoli da se s njime može sastati i porazgovoriti o katoličkoj Crkvi. Ovaj sastanak i razgovor ubrzo se je pretvorio u poučavanje vjeronauka, koje se je u više navrata opetovalo, pri čemu je uvijek učestvovala i supruga pukovnika Manna. Netom su i jedno i drugo u 64 godini života primili sv. Pričest, ovako je pukovnik Scheen opisao svoje duševno raspoloženje: »Kroz 64 godine tražio sam istinu i uvijek sam pomalo slutio da bi ona morala biti u katoličkoj Crkvi. Ovaj dan moje prve sv. Pričesti, najsretniji dan moga života, omogućuje mi da razumijem zašto je Simeon zapjevao svoj »Sada otpuštaš,... kada su mu položili u naručaj dijete Isusa. Dvije stvari odskaču u Crkvi, kojoj ja sada srećom pripadam. Prva je auktoritet pod vodstvom Kristova namjesnika, a on za me znači zapovijed samoga Krista. Druga je stvarno ujedinjenje s Bogom, koje ona daje. Crkva nije od mene tražila da se 19 stoljeća kroz povijest vratim k nekomu Kristu koji je tada živio u Nazaretu, već mi je ona ovoga istoga Krista donijela u svetoj Pričesti« (A. Gehlen, Wir wurden glücklich. Bd. 2. Schöningh, Paderborn str. 48—49).

R.

* * *

Današnja društvena kriza i katolička Crkva u očima protestanta prof. Al. Carrela. — (Ce que dit prof. Al. Carrel au sujet de l' Eglise catholique vis-à-vis de la crise). — Mi nijesmo prestali naglasivati da je izvor svakoj pa i današnjoj društvenoj krizi u duši koja se onda odrazuje i prema vani. Za to znaju i sami materijalisti koji iako kažu da su materijalisti. t. j. da nema duše, neumorni su da osvoje duševno raspoloženje drugih za svoj neduševni sistem.

Nosioc Nobelove nagrade prof. Al. Carrel američki protestant napisao je djelo: »Man the Unknown« (»Čovjek, nepoznato biće«), koje je u širokim američkim slojevima učinilo veliki utisak. Prof. Carrel je predsjednik Rockeffellerovog Instituta u New Yorku, biolog i fiziolog svjetskog glasa. Govoreći o modernoj civilizaciji kaže on da je u krizi zato jer ne odgovara čovječjoj naravi. »Ona je nastala bez ikakva poznavajna naše prave naravi, rađe nekakav slučajni plod znanstvenih otkrića, ljudskih požuda i zavaravanja, rodila se je i iz teorije i iz sanjarskih želja. Mi smo je, istina, stvorili svjesnim radom, ali nijesmo je prilagodili našoj veličini i naravi... Između brojnih znanstvenih iznašašća mi smo izabrali samo neka. Kod ovoga izbora nijesmo gledali na to što će koristiti višim interesima čovječanstva, nego smo išli za onim na što nas je gonio naš nagon. Najveća ugodnost uz najmanji trud; uživanje u brzini, promjeni i lagodnosti; osjećaj potrebe da sami od sebe pobjegnemo — ova tri uslova odlučuju hoće li jedno iznašašće imati uspjeha ili ne. A nijedan se nije nikada upitao kako bi mi mogli izdržati ubrzanost našega životnoga ritmusa, a ta ubrzanost sastoji se u tom da mi svi imamo brza prevozna sredstva, brzojav i telefon, moderne metode poslovanja, strojeve za pisanje i računanje i strojeve za domaćinske poslove. Ono duševno raspoloženje kojim smo posvuda primili i zrakoplov i auto i kino i brzojav i radio i evo sada televiziju zavladalo je nama tako naivno kao u ona vremena kad su se naši pređi odlučili da piju alkohol. Grijanje pomoću pare i elektriciteta, liftovi, kemičko nadomještanje prirodnih sredstava za prehranu — sve je to uzeto jer je kao novost bilo lagodno i ugodno. A niko si nije razbijao glavu kakve će posljedice iz toga izići za ljude. Sve je to skrivilo materijaliziranje čovjeka i trku samo za materijalnom koristi, a ova je poklopila duh. Stoga naglasuje na drugom mjestu davnu kršćansku istinu: »Moramo se jednom odvratiti od stroja i od neoduhovljene materije i više se starati oko duše i tijela čovjekova.« — Pravo je rekao. kad je čovjek stao obožavati stroj, djelo svojih ruku, postao je njezin rob, ona mu je otela i koru kruha.

B.

* * *

Naobrazbi treba dati viši smisao u moderno rastrgano doba. — (La civilisation moderne doit être posée sur d' autres bases). — Neki časopisi u našim krajevima n. pr. brodski »Savremeni pogledi«, zagrebački »Književnik«, ili novine n. pr. »Novosti« ili »Politika« najrađe svoju mudrost pokazuju u tom da napadnu vjeru i vjerski život kad im se za to pruži i nepruži prigoda te tako svjesno gone ljude u najgore od svih ropstva, u ropstvo materiji i stroju, a onda se sami

stroj osvećuje čovjeku, jer on gospodari čovjekom kad čovjek nije znao gospodariti njime.

To pomalo uviđaju i kod nas, a osobito uviđaju u Americi gdje je industrija daleko više razvijena. Uviđaju da treba tražiti nekoga, ko će popraviti ovo stanje. U Jowa osnovan je novi fakultet pod imenom: »School of Region« na državnom sveučilištu. Svrha je škole da svim posjetiocima sveučilišta dade prigodu za proučavanje i istraživanje u vjerskim pitanjima i da tako pripomogne da se opet uspostavi veza između vjere i znanosti, između mišljenja i življenja. Christian Richard, profesor na ovoj školi, objavio je u »The Commoweal-u« 16. X. 1936 članak o važnosti vjere u današnje vrijeme. Između ostaloga kaže i ovo: »Ono čega svijetu treba danas više nego ikada u povijesti čovječanstva jest jedna elementarna sila universalnog karaktera, koja bi bila dosta jaka, da svlada rušilačke i rastvarajuće nasrtaje, koji sigurno vode u revoluciju i u rat. U kolikoj mjeri današnja viša nastava služi ovom jakom jedinstvu i sili koja bi sve obuzela? Koje ideje i ideali nju prožimlju? Što mi učimo druge i čemu se sami učimo? Bez sumnje, mi primamo najbolju i najsavršeniju spoznaju, koja nam pomaže da dobijemo materijalnu korist i da se sa svojim Ja probijemo kroz životnu borbu. Ali učimo li mi to da je prvo zvanje za čovjeka da žive životom dostojnim čovjeka? Učimo li mi kako moramo živjeti i kako ćemo najbolje pomagati dobru našega bližnjega? Učimo li kako ćemo naše slobodno vrijeme, naša suvišna materijalna dobra upotrebiti za dobro zajednice? Učimo li mi dužnosti koje nam nameće viša naobrazba prema idealima čovječanstva? Učimo li se kako ćemo se braniti proti beznačajnim dnevnim krilaticama? Ukratko, učimo li se mi na našim universama razvijati našu duševnu narav i najviša kulturna dobra predavati našim potomcima? Ili ne učimo li mi ništa od svega toga, ako izuzmemo našu tehničku i zvaničnu specijalnu struku? Ako je tako onda mi nijesmo ništa drugo nego barbari i sami sebe zavaravamo da imamo „višu" naobrazbu.«

Pisac kaže da se ova praznina zapaža u Americi i u drugim stranama svijeta. Da je se popuni, zasnovana je i spomenuta visoka škola, koja ima velikog ugleda među intelektualcima. Kad će naši umišljeni mudraci uvidjeti koliko su plitki!

O.

* * *

Socijalna kršćanska nauka o socijalnome miru. — (La doctrine chrétienne au sujet de la paix sociale). — Crkva je jasno kazala svoju nauku u socijalnim enciklikama Leona XIII »Rerum Novarum« i Pija XI »Quadragesimo Anno« u kojima su odlučno naglašena prava i dužnosti i radnika i poduzetnika, kao i uloga rada i kapitala u proizvodnji. Biskup Pelt je izdao pastirsko pismo u kome govori o ovom pitanju. »Nije dosta moliti da dođe socijalni mir. Stara poslovica kaže: Pomozi sam sebi pa će ti i Bog pomoći. Potrebno je da svi surađuju lično, aktivno, nesebično. Socijalni mir može jedino doći, ako općenito bude vladala socijalna pravda kako je uči Crkva... Crkva je uvijek branila pravo vlasništva proti socijalističkim i komunističkim zabludama. Lično privatno vlasništvo pripada čovjeku po naravnom pravu. Radnik ima pravo na plod svoga rada. Narav stavlja svetu dužnost ocu obitelji da se brine za uzdržavanje svoje i svojih. Ovo se pravo mora poštovati.... Ali pravo vlasništva nameće i dužnosti. Pravo vlasništva nije isto što i uporaba vlasništva, kaže se u »Rerum Novarum«, a Pijo XI naglasuje dužnost koju imaju vlasnici da se svojim vlasništvom pošteno služe. Stoga je pravo vlasništva ograničeno zahtjevima općeg dobra... Katolička Crkva osuđuje klasnu borbu, koja nužno ruši socijalni mir. Ona kaže da nema kapitala bez rada niti rada bez kapitala. Stoga je neophodno nužna veza između jednoga i drugoga. Ova je veza samo onda moguća ako pojedini staleži, osobito poduzetnici i radnici, izvršuju dužnosti koje im nameće pravda i ljubav... Radnik treba da obavlja posao za koji se je pogodio... Poduzetnik dužan je sa svoje strane poštovati ljudsko dostojanstvo radnika jer je on dijete Božje, a nije ni stroj ni živina. Poduzetnik je dužan brinuti se za duševno dobro radnika i ne gledati na rad kao na robu; a osobito je dužan radniku plaćati pravednu plaću...« Mgr Pelt još naglasuje da jedino staleške odnosne organizacije mogu kako treba riješiti pitanje o odnošaju kapitala i rada kao i pitanje pravedne plaće. (Isp. Schönere Zukunft, 8 - XI. 1936. str. 165).

Ž.

* * *

Stroj — bog »bezbožnog« čovjeka. — (Machine — dieu de l' homme sans Dieu). — Čovjek je takav da se mora nekomu klanjati. Ako se ne klanja Bogu, kojemu bi se morao klanjati jer mu o Njemu sve govori, onda će se klanjati drugomu ili vragu ili novcu ili želudcu itd. I onaj koji kaže da mu ne treba Boga te neće da mu se klanja, taj se uvijek i bez izuzetka klanja i služi nekomu drugomu bogu, koji je opet uvijek i bez izuzetka tim niži što dotični čovjek više bježi od pravoga i istinitoga Boga. To je bilo uvijek u povijesti i tako je i danas kod sviju t. zv. »bezbožaca.«

Danas je čovjek, dakako onaj koji je ostavio pravoga Boga, stvorio sebi boga u stroju i njemu se stao klanjati. I kako mu se klanjati! Nikada se stari pogani Rima i Atene nijesu onako služnički bacali u prah pred svojim bogovima, nikada istočni pogani nijesu žrtvovali Molohu niti Grci Neptunu niti stari Egipćani krokodilu žive ljude kao što se moderni »bezbožni« čovjek klanja i žrtvuje svomu bogu: stroju. On je pred ovim djelom ruku svojih postao manji nego makovo zrno, on mu se klanja i moli, on mu najponiznije služi, on se pred djelom ruku svojih proglasuje za roba bez ikakvih prava. Na današnjem čovjeku se izvršuje na dlaku ona stara izreka koju još niko nije pobio, a koja glasi doslovce ovako: »U čemu ko griješi u onom ga Bog i kažnjava.« Neka se današnji rob nasmije ovome svojim ludim podsmijehom, ali ova stara izreka na njemu se je iskolila kao što nije na nikomu otkad je svijeta i vijeka. On, gordi »bezbožac«, klanja se svomu bogu Molohu-stroju.

»Braća Rust (USA) izmislili su stroj za izrađivanje pamuka, koji u jednom satu izradi više pamuka nego jedan radnik u 14 sati. Ako ovaj stroj bude radio sa svim kapacitetom 6 milijuna radnika ili 2 milijuna obitelji ostati će bez uzdržavanja. A ne samo to. I 5 milijuna konja ostati će bez rada. To znači da ih neće trebati ishranjivati. A to opet znači da se neće sijati ono što bi njima trebalo za ishranu, te će ostati neobrađeno 40 milijuna jutara zemljišta. A to opet konačno znači da će na stotine hiljada zakupnika i poljodjelaca ostati bez kruha.« (Schönere Zukunft 29. XI. 1936, 238).

Je li to klanjanje stroju? Ropsko klanjanje! Zašto se čovjek ne bi smilovao milijunima ljudi, obitelji, zakupnika, poljodjelaca? Zato jer je stroj modernom »bezbožnom« čovjeku postao bog, koji mu stvara novac, za koga moderni čovjek živi i kom se klanja, zato mu je on i veće nego čovjek i obitelji. Kao poganski Moloh on proždire svoje vjernike, robove. Neka moderni čovjek reče da on ne priznaje Boga i da ne će nikomu se klanjati!!

O.

* * *

Tko radi proti Crkvi, upropašćuje narod. — (La persécution de l' Eglise est la persécution du peuple). — O netom izašlom djelu Dr Karla Stuppericha »Staatsgedanken und Religionspolitik Peters des Grossen« (»Državna misao i vjerska politika Petra Velikoga«), koje je izašlo u Osteuropa-Verlag u Königsbergu, izrekao je svoj sud poznati njemački časopis »Der Gral« (Nov. 1936). Petar Veliki, kao i svi državnici, htio je da sredi odnošaje između Crkve i države. Pri tom je pošao sa krivog stanovišta. To je učinilo da nije ništa sredio, nego je stvorio jedan prisiljeni stav, koji je prije ili kasnije morao dovesti do kobnih posljedica. Mislio je da Crkva potčinjena državi neće ovoj nikad biti pogibeljna, pa ju je zato i potčinio, vjerujući i u to da je on zamjenik Božji, Pomazanik Božji. Do toga je došao i iz ludoga straha pred Papinstvom.

Šta je iz toga izišlo? »I Petar je na svoj način poštovao crkveno zakonodavstvo i njegovo je miješanje donijelo neke dobre reforme na crkvenom polju, ali je ipak načelno onaj vječni red izvrnio naopako, prema komu može postojati samo Crkva neposredno ovisna o Bogu, a nikada Crkva ovisna o milosti svjetskoga vladara. Tim je Crkvi bila presječena žila kucavica, tim je bila osuđena na kroničnu bolest, koja je onemogućivala svaki zdravi rad u narodu. Tim se je država sasvim prevarila u pitanju crkvene snage. Ostala je bez ove snage onda kad ju je najviše trebala; jer kako mogu crkveni poglavice, ako su dvorski carevi lakaji, imati utjecaja na narod u religijsko-moralnom životu?

Posljedica takve pogreške i tako krivog konstruisanja u svjetskoj povijesti osjetila je ruska crkva, ali još više država. Kad su liberalističke ideje sve to više prodirale sa Zapada u Rusiju, tamo nije bilo nikakvih boraca koji bi im se suprostavili sa elanom i slobodom. Kad je konačno carstvo palo kao žrtva boljševizmu, nije bilo Crkve koja bi kao neovisna moć čuvala njegov auktoritet. Sa trulim prijestoljem, koje je

baš stoga bilo trulo, jer nije imalo neovisne Crkve da ga brani, propala je i Crkva, koja je također bila trula, jer su je iz slobodne junačke životne borbe prenijeli u parfumirani dvorski zrak... Uvijek će biti borba između Crkve i države, ali ove su borbe nužne, bivaju u službi ideje. Gdje se to uviđa, tamo se te borbe vode na lojalnom terenu, i borba se vodi za to da se dođe do jedinstva. Petar Veliki nije poznao važnosti Crkve, te je to bilo tragično za njegovu kuću i njegovu zemlju i to je bio najdublji uzrok današnjeg boljševizma.«

V.

* * *

Šta je veliki književnik Chesterton našao u katoličkoj Crkvi. —(Ce que Chesterton a trouvé dans l' Eglise Catholique). — Nedavno je umro jedan od najvećih svjetskih književnika Englez Chesterton. I on spada u kolo onih koji su prešli u katoličku Crkvu i u njoj živjeli do konca. Njegov dnevnik izlazi u londonskom tjedniku »The Tablet« već poduže vremena. Dne 7. XI. izišao je i onaj dio u kome on govori zašto je prešao u Crkvu katoličku. »Ako me tko upita zašto sam ušao u Crkvu katoličku, tada moj prvi i uvijek valjani odgovor glasi: „Da se oslobodim mojih grijeha." Jer nema nijedan drugi religijski sistem, koji bi zbilja za se tvrdio da može ljude osloboditi od grijeha. Ovu nauku potvrđuje i dosljednost Crkve, kojoj se mnogi čude: da naime grijeh, ako smo se za nj jedamput iskreno pokajali i ispovijedili ga, stvarno je dignut i sa svijeta i da grješnik iznova počinje živjeti kao da nikada nije sagriješio. Da, katolik, koji dolazi sa ispovijedi, istupa — u potpunom smislu riječi — opet vani slobodno na sjajno jutro svoga vlastitog djetinjstva i novim očima gleda u svijet na „Kristalnu palaču«, koja je zbilja sagrađena iz kristala. On vjeruje da je Bog u tamnom uskom prostoru ispovjednice opet u njem uspostavio svoju sliku. On je ponovno „eksperimenat Stvoritelja", tako mlad i nov, kao da mu je tek 5 godina. Prošlo vrijeme ne može ga više strašiti, makar da je već osijedio i ohromio: njemu je tek 5 minuta. — Ja ne mislim ovdje braniti nikakvu katoličku nauku kao ni nauku o ispovijedi, ja hoću samo da naglasim činjenicu da su ove crkvene nauke moj život od početka do kraja prožele i obuhvatile, kao što to nije mogla nijedna druga nauka na svijetu. — Ja ne niječem da i druge teologije i filozofije sadrže kakvu istinu. Ali svaki od sistema i sekta koje ja poznajem zadovoljava se time da ide metafizičkom istinom: ali čim više bi htjeli biti universalni tad im ne ostaje drugo nego ovu jednu, određenu, iz cjeline istrgnutu istinu protezati bez razlike na sve i svašta. Ja sam našao samo jednu vjeru, koja se nije zadovoljila kojom mu drago određenom istinom, nego se je samo i jedino mogla zadovoljiti sa Jednom Istinom u kojoj ima više od milijuna takovih pojedinačnih istina, a ipak je jedna jedincata Istina! Kao što Bergson i Bernard Shaw prije sam bio otišao od ove istine i stvorio sam moju vlastitu filozofiju iz dragocjenog fragmenta istine; ali sam brzo uvidio da ova individualna istina lako vodi u bludnju. Zato sam se uvjerio da je nauka o slobodi individualnog mišljenja

apsolutna zabluda našega vremena. — Ja znam da onaj koga zovu Velikosvećenik, Posrednik, da se zove i Ključar, Ključonoša, i da ovi ključevi, koji mogu svezati i razvezati, njemu su dani kad je bio siromašni ribar na malom, nepoznatom jezeru.«

U.

* * *

Proleterstvo Leona Bluma i komunističkih vođa Leonide Krasina i Zinovjeva. — (Leon Blum, L. Krasin, Zinovjev, leur prolétarisme et leurs rentes). — U nekim zagrebačkim i beogradskim marksističkim časopisima vidimo na svakoj stranici članke i slike Leona Bluma, tobožnjeg beskućnika i proletera, koji zato jer ništa nema, okuplja druge oko sebe i vodi ih da tako dođe do svojih i njihovih prava.

Pa šta je zbilja sa proleterstvom Leona Bluma? On je imao uvijek kao što ima i danas velike i tijesne veze sa velikim francuskim i stranim kapitalom. Bio je odvjetnik Gasnog poduzeća u Bordeaux-u, velikih bojadisarna u Thaon-u, velikih trgovina pokućstva Galeries Lafayette, kojim upravlja židov Bader, kao i pravni savjetnik u raspravama koje se tiču francuskih željeznica. Leon Blum je i sada pokrovitelj glasovite igračnice u Monte Carlo, kojom upravlja niko drugi nego brat Leona Bluma, uz godišnju plaću od 250.000 franaka! Na preporuku zloglasnoga Oustrica, o komu su i naše novine nedavno dugo i dugo pisale, namjestio je Leon Blum svoga sina Roberta Bluma kod poduzeća Peugeot, gdje mjesečno prima 6000 franaka, dok inženjeri sa istim položajem ne primaju polovicu toga. Nije bez važnosti ni ovo da iz ovoga poduzeća, u kom je tako udobno namješten Robert Blum, idu veze k boljševičkoj Rusiji, koja je od ove firme u kojoj je Blum, dobila dozvolu za izgrađivanje ratnih motora tipa 12 Y. Dakako da je Leon Blum i član framasunskih loža i stoji blizu sa »Jewish Agency for Palestina«. Prije nego je postao ministar predsjednik, osim svojih privatnih dohodaka, primao je kao počasni državni savjetnik pensiju od 34661 franaka, kao poslanik 60000 franaka, a od socijalističkog lista Populaire 24000 franaka uime saradnje. (Isp. Schönere Zukunft, 8. XI. 1936 S. 165). Sigurno se nije ni sada kao ministar predsjednik odrekao svoje ministarske plaće u korist onih koji idu za njim.

Blumovo proleterstvo veoma je slično proleterstvu Leonide Krasina, prvog ministra u Leninovoj vladi, koji je u stranim bankama imao svoticu od 37 milijuna zlatnih rubalja, a kćeri je dao u miraz samo 60 milijuna dinara! I proleterstvo židova Apfelbauma, rečenog Zinovjeva, jednog od Leninovih drugova i osnivača komunizma, a koji je iza nedavne pogibije ostavio u francuskim bankama baštinu od 10 milijuna francuskih franaka!

Ne bi bilo zgorega znati n. pr. kako stoji ekonomsko stanje onih koji kod nas zavaravaju svijet i prodaju se za vođe proletera, a uživaju ambasadorske pensije i primaju masne nagrade kao člankopisci poznatih marksističkih listova; ili su posjednici velikih šuma, a usto zarađuju velike svote tim što služe (!) proleterima, kojima hoće da budu

vođe. Po svemu izgleda da su u istoj kategoriji sa proleterom Leonom Blumom. Ali onda bar ne bi imali zavaravati svijet i rugati se s njime!

* * *

Cinizam Salvadora de Madariage i naša štampa. — (Le cinisme de Salvador Madariaga dans notre presse). — Poznata je ona basna o vuku i janjetu. Oba su se našli na potoku. Vuk na povišemu dijelu bliže izvora, a janje na nižemu niz sami tok potoka. Vuk je htio izjesti janje pošto poto. No nije htio da svak odmah vidi ovaj »razlog« te je htio da se sakrije za nešto drugo, trebao je naći krivnju kod janjeta. I našao ju je. Stao se je na nj derati zašto mu muti vodu. Uzalud se janje branilo da ono mirno pije, da ono ne može vuku smetati ni mutiti, jer je na nižem položaju nego vuk te voda ne teče od njega k vuku nego naprotiv od vuka k njemu. Sve je to bilo uzalud s jednostavnog razloga: on je odredio izjesti janje, pa je ono stoga moralo biti krivo. I vuk je učinio svoju!

Salvador de Madariaga napisao je nekakvi spis »Španija« u kom se je dovezao katoličke Crkve, pod vidom nekakvog klerikalizma. Kao svaki koji hoće da u mutnom lovi sakrije se za nekoga drugog da može izvoditi svoje nepoštene planove, tako se je Madariaga sakrio za klerikalizam te odatle puca i na katoličku Crkvu. A sarajevski »Pregled« (okt.—dec.) to prenosi da ovim blagom obogati svoje čitaoce, da im proda natražnjaštvo za znanje! Dakako, za Madarijagu ne postoje anarhisti ni marksisti, ni komunisti, niti ruski nasrtaj na Španjolsku, niti Ferrer s družinom, bar u onom dijelu u kom govori o klerikalizmu i koga prenosi spomenuti list. On ne vidi komu Španjolska ima zahvaliti svoju slavu u prošlosti niti on znade dovoljno ocijeniti ko je u prošlosti bio predstavnik Španjolske na znanstvenom polju. On ne vidi ni to koliko je Crkva u moderno današnje vrijeme radila na znanstvenom, socijalnom i karitativnom polju. On ima krivi nekršćanski i nekatolički pojam i o Crkvi i o vjeri katoličkoj i o kršćanskom životu i o vjerskim redovima. Sve bi to moralo biti prekrojeno na njegov način i tada bi to bila nekršćanska, materijalistička crkva. Jadan, zaboravio je u svom antikršćanskom zanosu da je bilo sva sila protivnika njegova kalibra kroz dvadeset vjekova Crkve. A oni su se izvikali i svršili kao što će se dogoditi i Madariagi.

No nije htio kazati da je njegovo umovanje ujedno umovanje onih koji su skrivili i danas skrivljuju svu strahotu koja se je izvrnula na Španjolsku. I vuk je htio sakriti svoju namjeru pred janjetom, pa tako nekako i Madariaga. On bi morao imati malo smjelosti pa mjesto govoriti o Crkvi, prema kojoj je sasvim neobjektivan, da govori o bezbožnom anarhizmu i marksizmu, kojima je Crkva i sve Božje trn u oku, a koji navaljuju već decenijima, potkapaju život i civilizaciju ovom akcijom, koju bi Madariaga morao, prema svojoj nelogičnoj »logici« nazvati kulturnom i blagoslovljenom za Španjolsku, a u kojoj se na nečuveni način i vandalski ruši ne samo Crkva i njeni službenici, već u kojoj jednako stradavaju imanja i bezbrojni životi sviju onih, koji se usuđuju i pomisliti što drukčije nego li misle nasilnici iz anarhističkih i marksističkih redova.

Ta svemu je svijetu poznato da je sloboda nepoznata tamo gdje vlada marksizam i anarhizam. Madariaga neće da vidi da je tiranin izvani došao, pripravio i stvorio svu katastrofu, kakvu povijest ne pamti. Počinio je i počinja zločinstva kakva se nijesu događala ni u najdivljijim ratovima ni među najbarbarskijim narodima. To je stvorio protukršćanski pokret, a o tom de Madariaga malo znade.

Na kraju će se dogoditi za Madariagu i drugove nepojmljiva istina: sama Crkva ostati će na bojištu neustrašiva da brani slobodu i pojedinaca i naroda, a među njima i španjolskoga naroda.

.I.

* * *

Metode protukatoličke štampe. — (Les méthodes de la presse anticatholique). — I ja sam ponekada mislio, kada mi je padala na pamet poznata Voltairova izreka proti katoličkoj Crkvi, kada je rekao na njezinu adresu: Laži, laži uvijek će nešto ostati, ja sam, kažem, ponekada mislio da je ta izreka svršila zajedno s njime. Nažalost, prevario sam se. Ona vrijedi danas kao i onda, i baš danas vidimo bolje nego ikada dosada da neprijatelji Crkve na dlaku slušaju njegov nepošteni savjet u još nepoštenijoj raboti. Crkva katolička ne treba bolje obrane negoli su sama njezina djela. Samo bi trebali neprijatelji crkve imati toliko snage i jakosti i slobode da iznesu njezina prošasta i današnja djela. Nažalost oni nemaju ništa od toga. Jedino im je onda oružje bilo i danas je: Laži, laži, uvijek će nešto ostati!

I u našim hrvatskim, kao i u srpskim krajevima ima ih dosta koji su se prijavili kao Voltairevi baštnici i koji služnički izvršuju njegov savjet; on je za njih prava zapovijed. I oni lažu kao pravi majstori, te im je Crkva kriva za ono, što je ona uvijek osuđivala. No ne samo kod nas nego protivnici crkve slijede tu metodu i po ostalom svijetu, jer drugu i ne smiju slijediti. »Sa rafiniranom vještinom, piše Leon Meiklen, proticrkvena štampa znade u dušama čitatelja rušiti poštovanje prema vjeri, ljubav prema Crkvi, pouzdanje prema crkvenoj vlasti i prema budućnosti kršćanstva! Izvješćivanje, n. pr. koje nam proticrkvena štampa daje sada u Francuskoj o događajima u Španjolskoj može poslužiti kao tipični primjer borbene metode koju vodi ova štampa. Laži, premučavanja, generaliziranje pojedinih žalosnih zgoda, tendenciozno i klevetničko tumačenje beznačajnih pojedinosti: to je taktika ove štampe. Proti ovoj metodi veoma je teško opet utvrditi istinu, a to je prva i najvažnija dužnost katoličke štampe. Osobito stoga jer u životu i sa strane onih koji nastupaju za Crkvu, za katoličanstvo ima dosta ljudskoga, što protivnik lako znade upisati u grijeh Crkvi i katoličkom pokretu kao takvomu. Tà i Sveci su imali ljudsku narav! Usto u sebi je daleko jednostavnije podbadati na mržnju i neprijateljstvo negoli opominjati na ljubav i pomirenje. Katolička štampa dok brani istinu mora stoga imati istančani osjećaj za nianse, mora biti osjetljiva u razlikovanju. Pravo je rekao kardinal Pacelli u svom velikom govoru na kongresu štampe u Rimu: »Veritatem seminans in caritate — istinu sijati u ljubavi, to mora biti geslo katoličkog novinara.« Istina mora imati ustrajnu, neumoljivu borbenost, snagu ne

samo za defenzivu nego i ofenzivu, ali isto je tako važno da se u borbi proti zabludama ne zaboravi na obzir prema ljudima, ustrpljivost, naklonost prema onim koji su u bludnji, i u pojedinom slučaju taktično nužno sustezanje. Moramo priznati da je u stvari tako da se katolička štampa nemože služiti svim onim oružjem kojim se služi protivnička štampa. Tim je potrebnije da oružje kojim se služi katolički novinar bude ispravno i pametno upotrebljeno.« (»La Croix« 8 octobre 1936).

Ć.

* * *

Veleindustrijalac Filene o vjeri u privrednom životu. — (La solution de la question sociale impossible sans la religion). — Neki naši listovi, u svojoj natražnjačkoj mržnji na vjeru, drže da socijalno pitanje znači da treba uništiti sve što je vjersko. A vjera jedina sa svojim načelima vječne pravde i jednakosti može riješiti ovo pitanje. I dok ljudi ne pozovu u pomoć Kristovu nauku o pravdi, bratstvu, značenju ovoga i budućega svijeta, samo će lutati i zamrsivati će dalje ovo ionako zamršeno klupko.

Veliki američki industrijalac Filene držao je nedavno u New Yorku govor u kom je rekao i ovo: »Ja sam poslovni čovjek, a ne teolog. Govoriti ću o poslovnim pitanjima, t. j. o najnovijem razvoju diobe dobara, što ima veze sa ovozemnim životom svakoga građanina. Ja osjećam veliki nutarnji nemir. Došlo je vrijeme kada više ne možemo isključiti vjeru iz problema o diobi dobara... A mi industrijalci i poslovni ljudi nijesmo li vam mi uvijek govorili da nije vaš posao miješati se u privredna pitanja? (Govor je držan na prezbiterijanskoj sinodi). Ova stara krilatica danas više ništa ne vrijedi. Danas više ne možemo rastaviti vjeru i pitanje kako podijeliti dobra: rastaviti ih značilo bi turiti sve u propast. Današnji način gospodarstva i razdiobe dobara već je propao. Mi imamo najveći broj milijunera, što povijest poznaje, ali i najveći broj gangstera, razbojnika i zločinaca. Nema granice koja bi dijelila materijalno i duhovno. Kuća je nešto materijalnoga, a »dom« je nešto duhovnoga, a nemoguće je učiniti »dom« ako se prije za siromahe ne priprave stanovi dostojni čovjeka. A to danas nije pitanje produkcije nego diobe dobara. Za nas nije nikakav tehnički problem kako svakoj obitelji u Americi dati stan dostojan čovjeka; mi imamo dosta i radnika i novca i kredita: nama treba samo dobra i prihode tako podijeliti da svi dosta dobiju da mogu sagraditi kuću. A zašto mi to ne radimo? Zašto puštamo da milijuni radnika stoje besposleni? Da milijuni djece propadaju u nečistim siromašnim četvrtima? Najveći dio američkih poduzetnika vjeruje u Boga; oni drže da su i dobri i daju mnogo za siromahe. Ali oni dijele privredu od religije. Oni kažu da je religija za to da dokine siromaštvo, a ne privreda, a ipak u prvom redu spada na privredu nova razdioba dobara i prihoda. — Šta će raditi crkve? Nema nikakve opreke između poštene, pravedne privrede i iskrene religije. Opreka je rađe među istinom i laži: a danas vlada laž o pravom odnošaju između privrede i vjere.« (»Nachrichtenblatt der christlichen Kirchen Amerikas« 31. X. 1936).

B. V.

U vjeri je najdublji korijen i narodnoga i socijalnoga života. — (La religion est l'unique base solide de la vie nationale et sociale). — I u našem hrvatskomu narodnom životu ima rodoljuba, koji spadaju u red rodoljuba trgovaca. Rodoljublje im je samo stepenica da se popnu do kakvoga mjesta koje će im osigurati i udobnu budućnost. Nijesu li dobili za čim su išli u svom »nesebičnom« rodoljubiju odmah se svrstavaju u narodne neprijatelje, ozlojeđeni što nijesu ispunjene njihove »rodoljubne« želje. To je zato što svoje rodoljublje nijesu oslanjali na nikakve više, a najmanje na vjerske ideale. Takih smo primjera nažalost vidjeli oko nas. A ima i drugih koji se pokrivaju hrvatskim narodnim imenom samo da ih se ne prepozna i da tako mogu raditi za svoje protinarodne i protihrvatske i protidruštvene svetinje i ideale. U stvari i jedni i drugi su protinarodni zato jer su zabacili vjeru, a onda je sasvim dosljedno što se odriču i naroda čim to od njih traži interes. A vjera je jedini sigurni oslon i preduvjet za trajno rodoljublje.

Povijest nam je to pokazala da onaj narod koji izgubi vjeru sigurno propada i ustupa mjesto drugomu. »Tim što narod produbljuje i uživljuje se u baštinjeno vjersko dobro, kaže povjesničar W. Kampe, tim će rasti i jačati se i njegova narodna svijest, ako li izgubi vjeru ili ako mu ona zakržlja cjelokupno narodno duhovno dobro gubi svoj smisao. Ako je propast narodne religije uvijek značila i krizu narodnoga života,... to kriza kršćanske vjere u jednom narodu znači ujedno i najveću pogibao za narodnu opstojnost uopće, pošto se iza Krista, koji je ispunio očekivanja vremenâ, ne može dalje penjati u vjerskom životu. Kada kršćanska vjera propane u narodu sasvim je nemoguće da taj narod izvrši ono za što je bio određen, i tim je taj narod izgubio podlogu za cjelokupni svoj duševni život. Bog će prepustiti da taj narod zakržlja i da ga nestane... Nekršćanska kultura, koja znači otpad od Boga, postala je besmislena i stoga će morati propasti, jer ništa besmisleno ne može opstojati u povijesti. Sadržaj povijesti jednoga naroda je u pripravljanju i u sudioništvu u vremenitomu kraljevstvu Božjem na Svijetu. Narodna povijest znak je prsta Božjega koji vlada događajima, ona je znak je li jedan narod slušao Boga ili Mu se opirao i od Njega otpao. Narodna povijest i Božja povijest u svojim međusobnim težnjama tako su usko povezane i isprepletene, kao što je narodno i Božje kraljevstvo jedno u drugome.« (Die Nation in der Heilsordnung, 1936).

Ovo je i povijest našega hrvatskoga naroda. Dok nas je vjera jačala niko nam nije mogao ništa. I neće nam niko moći ništa, dok nas ne izdadu izdajice vjere.

B. V.

* * *

Svećenik i današnjica. — (Le prêtre dans le monde d'aujoud'hui). — Poznati austrijski pedagog i profesor Dr M. Pflieger u svom novom djelu »Predigt und Prediger der Zeit« piše o svećeniku i o onome što današnje vrijeme i današnji čovjek traži od svećenika. »Mi svećenici, tako veli on, moramo prije svega opet jedanput postati ljudi.

Mi se moramo opet učiti da čovjeka čujemo kao čovjeka. Uopće mi se moramo opet učiti kako ćemo drugoga slušati. Tada će naša sveta teologija opet ući u život. Zatim moramo biti svećenici srcem i dušom. Svijet, pa i onaj koji se je otklonio od Boga, ima veliko poštovanje pred svećenikom, koliko više svijet koji hoće Boga. Ovaj opet uvijek razlikuje, sa svom zebnjom u srcu, dobroga od nevaljalog svećenika. Ovoga zadnjega vidi svijet u onomu koji bezobzirno s visoka sijeće prema kanonu i paragrafu i osuđuje, a da i ne sluti koliki je bijednik onaj koji pred njim stoji, i (a to je još upadnije) bez da i osjeća potrebu da shvati ljudsku, moralnu i religioznu potrebu ovog bijednika. A treće je, da mi moramo neprestance pomljivo, razmišljajući, pregledati sveto bogoslovlje, da idemo što je moguće bliže k izvorima, k sv. Pismu, k ltiurgiji i k sv. Ocima. Potrebno je, ali za mnoge i velika pogibao, što su jednom učili teologiju za ispite. Nijesu sticali svetu znanost molitvom, nego samo sa nekom svrhom (za ispite) i asocijativno. Tako znanje nikako nije dovoljno za potrebe života. Ako se ovako pripravljeni svećenik namjeri na kakvog ozbiljnog čovjeka koji bi želio da mu se odgovori na pitanja iz religijskog područja, dogodi se da ovaj ostane zaprepašten radi slabe svećenikove teološke naobrazbe. Poznam neke bezvjerce koji imaju kod kuće bibliju koja je sasvim izlizana od čitanja, poznajem nekoga iz biblijskog društva koji je proučio sve njemačke mistike. Poznam jednog laika koji mi jednom nakon našeg dugog razgovora pokaza dogmatiku od Hermanna Schella: malo sam teoloških knjiga vidio da su bile tako iščitane i na pojedinim rubovima ispunjene opaskama.« (Isp. Schön. Zuk. 29. XI. 1936).

B. V.

* * *

Materijalistička zatucanost W. Berndta u prevodu beogradskog preduzeća »Nolit« — (L'ignorance et l'instransigence matérijaliste de W. Berndt) — Beogradsko poduzeće Nolit stavilo se je da prevodi knjižice stranih pisaca na naš jezik, a koje su kao stvorene da čitatelje drže u natražnjaštvu i neznanju, i da im daju najneispravnije i najneznanstvenije pojmove u socijalnim i prirodoznanstvenim pitanjima. Ima ponekoji pisac i iz naših krajeva, ali je naručen i izabran onaj koji će majstorski znati prikazati stvari onake kakve nijesu sa veoma prozirnom namjerom zatucivanja i natražnjaštva.

W. Berndt u svom spisu o poreklu vrsta kog je izdalo spomenuto poduzeće, poslije nego je nadrobio svega i svačega, ovako završuje: »Ovim putem treba da nastavimo i nastavićemo. Čisto egzaktno eksperimentisanje, raspitivanje kod same prirode vodiće nas dalje na putu strogog istraživanja istine.« Berndt je mogao sa suverenim autoritetom da reče samo prvu od ovih dviju rečenica. On ima pravo tako reći, jer tako govore sve neznalice i umišljeni ljudi, koji misle da su popili svu znanost. A to je i siguran znak da i ne znadu šta je znanost i da im nije stalo za njom. Dok druga je rečenica sasvim neumjesna i u njegovom spisu i u njegovim ustima. Njegova knjižica ne sadrži ništa od onoga o čemu on u toj rečenici govori. Kod njega je eksperimentisanje nikakvo, još manje je ono eksperimentisanje »egzaktno«, a najmanje je »čisto egzaktno«

eksperimentisanje. »Čisto egzaktno eksperimentisanje« i ono što je on nabacao u svoj spis nemaju među sobom ništa zajedničkoga. Dakako da to nije ni ispitivanje kod same prirode, što on neopravdano sebi prisvaja, te ga stoga ta metoda neće dovesti do strogog istraživanja istine. Tu on govori o jednom području koje mu je sasvim nepoznato (125).

Između ostaloga o čemu on neznalački piše jest i luksuz, obilje kojim priroda raspolaže u svom životu. Umjesto da prizna red i svrhu za kojom priroda ide u svakom svom činu i u najmanjem dijelu, što veliki biolozi redom priznaju, on govori besmislenosti. On to ne vidi jer, kako smo rekli, nema nikakva smisla za znanstveno opažanje i prosuđivanje neovisno od materijalističkih predrasuda. A njegovo neznanje i izvrćanje činjenica i bježanje od istine kulminira u zazivanju u pomoć »čistog slučaja« (118). Pripuštamo mu pravo da ga zove u pomoć jer on i jest isključivo neznalačko materijalističko čedo.

Ovdje ne mislimo razvijati veliku raspravu o svrsi za kojom u svemu ide priroda, premda bi to bilo veoma lako jer danas biolozi redom o tom govore, nego ćemo zamoliti g. Ivana Đaju neka mu on o tom nešto kaže. G. Đaja vidi u živom svijetu tolike primjere svrhovitosti te priznaje da je prisiljen priznati je. »Ali u pogledu svoje organizacije, kaže on, živo biće ima očevidnu svrhu, a to je: da se život razvije i održi po nekome pravilu i redu. Ne samo da nam se organizacija živih bića ukazuje celishodnom u pomenutom smislu, već je jedinstven primer harmoničnog sklopa.«

Ma koja anatomska potankost, ma koja fiziološka radnja rečit su primer te celishodne prirode organizacije živoga bića, ustvarene iskustvom utančane tehnike, tako da smo u zabuni izbora kada hoćemo da navedemo kakav primer.« (Od života do civilizacije, 22). Kako ćemo vidjeti i Đaja je zastranio kad je prišao na filozofsko polje i tražio uzrok ove svrhovitosti, ali je bar toliko iskren da priznaje činjenicu koja i laiku, a kamoli biologu oči kopa.

No kao što je već poznato iz naših dosadašnjih opazaka »Nolit«, materijalističko-marksističko preduzeće, pod izlikom znanosti, ide za nečim sasvim drugim, a znanost mu veoma malo smeta.

B. V.

* * *

Ivan Đaja, Claude Bernard, fiziologija, nauka i Bog. — (Les insipidités de I. Đaja sur Claude Bernard, la science et Dieu). — Mi smo u svoje vrijeme pisali o knjizi g. Ivana Đaje »Od života do civilizacije« (v. N. R. 1935, br. 2, str. 150—151) i o njoj izrekli svoj sud. Tamo smo spomenuli da Đaja u svom radu samo donekle ide ispravnim putem, i da samo u jednom dijelu svoga rada izričito ne miješa predrasude sa činjenicama, i da je samo u jednom dijelu svoga rada slobodan. — Ovaj dio više ili manje vrti se oko ukazivanja na biološki proces i biološke činjenice. Tako on n. pr. zapaža u prirodi na svakom koraku svrhovitost, finalitet i to toliki i taki da je čovjek upravo zapanjen pred tolikim redom koji neumoljivo biva u prirodi.

No netom g. Đaja ostavlja pitanje konstatacije činjenica i stavlja se da ih protumači, da nam kaže odakle toliki red, odakle svrhovitost u prirodi, onda ga nalazimo da je izišao iz svoga djelokruga, da je sašao sa svoga puta, susrećemo ga gdje nemilice luta i bez puta i bez staze. Tu ga je već prožeo strah pred Onim komu nas neumoljivo vodi red i svrhovitost; boji se priznati Ga i boji se reći: red u prirodi jedino i isključivo može doći od Boga sveznajućega i svemogućega. Ne znamo zašto, to on znade, ali njega je obuzeo nemio strah i to toliki da on nije imao snage da povuče zaključak svomu radu koji bi jedini učinio da njegovo djelo ima lijepu i trajnu vrijednost. Ali strah ga je smeo i on nešto nabraja, što ne bi zadovoljilo najbjednijega srednjoškolca.

Sa strahom kod njega je najuže povezano glasovito dobro i svojina svih materijalista i družine, a to su znanstvene predrasude. Oni prosto neće nešto, ne radi znanstvenih razloga, nego radi nečega sasvim drugoga, i onda, pošto oni to neće, to ne smije biti istinito niti to smije biti znanstveno, pa da je to sto puta istina i da je to tako jasno kao sunce i da je tako jasno da nam oči kopa. To ipak nije istina jer to neće materijalisti. Stet pro ratione voluntas! Tako n. pr. za Đaju nije nauka to što Claude Bernard, glasoviti fiziolog, zaključuje na životnu silu koja bi upravljala pojavama reda i svrhovitosti. Posredno, dakako, jer Claude Bernard izričito ispovijeda i priznaje Boga svemogućega i premudroga, začetnika i životne sile i reda i svrhovitosti (De la phisiologie générale, 326). I ovo priznavanje nemekaničke snage u svijetu baca »u zasenak« Clauda Bernarda i smatrano je njegovom »slabijom stranom« (Đaja, l. c. 34). Dakako da po Đajinom receptu onda ne može biti znanost ni teologija ni filozofija ni psihologija iako one imaju svoje znanstveno utvrđene principe, svoju vlastitu metodu, koja nije dakako metoda fizike, i svoje znanstveno izvedene zaključke. To ipak ne bi mogla biti znanost prema mentalitetu g. Đaje. A on to nije ničim dokazao! Jesu li to predrasude? Kako li se to ima zvati?

Claude Bernard je klasični fiziolog koji se nije bojao ići do kraja i priznati premudroga Začetnika reda u svijetu. A g. Đaja je zaboo glavu u pijesak kao noj da ne bi vidio Onoga komu ga je bilo počelo voditi njegovo istraživanje.

V.

* * *

Beogradsko preduzeće za širenje neznanstvenih, natražnih spisa »Nolit« i njegov pisac W. Bölsche. — Kad se je beogradsko preduzeće »Nolit« stavilo da izdaje radove iz područja prirodnih znanosti nije se usudilo da se obrati stručnjacima zato jer si nije stavilo ni svrhu koja bi odgovarala dostojanstvu prirodnih znanosti niti je išlo za tim da kaže zbilja rezultate do kojih nas dovode najnovije prirodne znanosti u raznim pitanjima. Ono je izabralo one koji će odgovoriti njegovoj unaprijed određenoj, natražnoj, neznanstvenoj svrsi i ovi su dobro odigravali svoju ulogu. Preduzeće je izdalo seriju knjižica o raznim prirodoznanstvenim pitanjima, no koje su tako natražno, neznanstveno obrađene, da se ozbiljan čovjek pita komu je moglo pasti na pamet da na naš jezik prevodi ili sastavlja

ovake stvari, da tako za ništa troši papir i drži naš svijet u neznanju i ne da mu doći do istine!

U ovoj natražnoj seriji zastupan je i Wilhelm Bölsche sa knjižicom »Poreklo Čoveka«. Jednako neznanstveno, natražno napisana kao i sve ostale. Govoreći o čovjeku kaže da je on i živo i osjećajno biće, ali ne spominje da je i duhovno, da ima dušu. Preduzeće Nolit ne radi sa tim artiklom! Za marksističke ciljeve preduzeće nije smjelo izabrati pisca koji bi govorio o tome! Međutim Bölsche je izdao i drugu knjižicu pod naslovom »Was muss der neue deutsche Mensch von Naturwissenschaft und Religion fordern?« U njoj Bölsche popravlja svoje prijašnje mišljenje i osuđuje materijalizam koji niječe dušu. »I mi možemo zamisliti, veli on, kako su užasne posljedice, koje moraju iz toga (iz materijalizma) slijediti za nas ljude kao duhovna bića« (36). Na drugom mjestu opet veli: »Ako promotrimo slobodno kako o b r a z l a ž u ovo strašilo (bezdušni materijalizam), ovu s o b i c u u k o j o j s e p r i r o d a i z n a k a z u j e n a u ž a s a n n a č i n... tada nas užas obuzimlje još više videći na kako labavim nogama stoji (materijalizam)... Ona filozofija koja omogućuje opstojnost ovom materijalizmu uistinu je najgora, najlabavija, najbanalnija od svega što se je ikada pojavilo u filozofskom mišljenju čovječanstva... Duh i moralna vrijednost oznaka su našeg ljudskog mišljenja... Ali posve je jasno da je čovjek imao duh, moć moralnog prosuđivanja i svijest.« (37—38) Oni koji to niječu čine najluđi »salto mortale« (38) i to je taka bedastoća i besmisao da je nije treba pobijati, kako je rekao i F. Paulsen (39). Stoga materijalizam nije ni za tvornicu ni za školu (46).

Istina je da dosta toga još treba Bölsche-u dok dođe na sasvim ispravni put. Ali je značajno i ovo opozivanje materijalizma i svrstavanje čovjeka u više sfere. »Nolit« neće smjeti ovo pokazati u svojim natražnim brošurama.

V.

* * *

Prirodne znanosti i vjera. — (E s t c e q u e l e s s c i e n c e s n a t u r e l l e s s o n t c o n t r e l a r e l i g i o n ?). — Kazivao mi je neki đak jedne naše universe kako je počeo i završio svoje predavanje o duši profesor čiji predmet nije bio psihologija, koji o filozofiji nije imao ni pojma i koji po svom mentalitetu spada u krug natražnih materijalista. Jedan đak za vrijeme predavanja stavio mu je taku zapasku, da je profesor zatvorio skripta i u stotini neprilika, ne znajući šta bi odgovorio, pobjegao iz dvorane. Ovaj diletant bavio se je prirodnim znanostima, ali vezan materijalističkim predrasudama, koje su mnogima bile nametnute koncem prošloga vijeka, a eto potežu se još i danas kod kojega natražnjaka.

Slavni engleski astronom A. S. Eddington napisao je djelo pod naslovom »Novi putevi prirodnih znanosti«, gdje govori o granicama fizike te o tom kako metafizika i vjera popunjuju prirodoslovnu našu spoznaju. »Moramo priznati da je specijalno znanje za kojim ide fizika, preveć usko i ograničeuno te da stoga ne može dati potpuno razumi-

jevanje okoline u kojoj treba da se okreće čovječji duh. Mnoga područja našega života i našega rada stoje s onu stranu granice do koje dopire fizika. O opstojnosti i značenju ovih područja ne može biti razmimoilaženja u mislima. Nama je to sasvim razumljivo i prema tomu upravljamo naš život. Rasprave o tom da li se ovaj svijet slaže sa onim što je otkrila fizika samo su na papiru. Jer bile ove rasprave ne znam kakve, one neće nikada moći ukloniti onu stranu našega bića bez koje bi naš život bio nepotpun. Dosta nam je zaviriti u naš vlastiti »ja« pa da spoznamo da fizički svemir ne uključuje svu stvarnost. U ovoj stvarnosti ima mjesto učenjakova težnja za istinom, kao i lijepo i ćudoredno — ali i onaj doživljaj koga mi zovemo prisutnost Božja. Ako se pred tajnom bivovanja čovječjem srcu otkine usklik: »Kamo ide sve ovo?«, tad bi bilo pogrešno odgovoriti sa stanovišta osjetilne spoznaje: »U atome, u kaos, u svemir pun užarenih kugla, koje trču svojoj propasti!« Svrha je druga, viša t. j. Duh u kom je kao u kovčegu sakrivena sva istina... Religija ima tu osobitost da nam ovu istinu stavlja pred oči kao dnevnu činjenicu. Ko s Bogom dnevno žive taj o Njem govori i misli ne u fizikalnim formulama, nego sasvim neprirodoznanstveno, bez da time izdaje istinu.« (Isp. Schön. Zuk. 8. XI. 1936).

Dakle među velikim fizičarima nema pitanja da li Bog opstoji; to je za njih sasvim jasno. Pitanje je samo za one koji su se prirodom bavili nešto površno pa su umislili da su popili svu mudrost. To je bilo i sa onim gore spomenutim profesorom.

V.

* * *

Moderne prirodne znanosti potvrđuju ono što nas uči vjera. — (L e s s c i e n c e s n a t u r e l l e s m o d e r n e s s o n t d ' a c c o r d a v e c l a t h é o l o g i e e t p h i l o s o p h i e c h r é t i e n n e). — »Ne propada Zapad, ne propada razum, ne propada prirodna znanost. Ono što propada jest mekaničko i u suštini djetinjasto tumačenje svemira kao da je on postao sam po sebi. To je ono „čudo" koga sada pomalo ostavljaju, jer je apsurdno i jer nam ne da, da razumijemo izvor i narav čovječje slobode.«

Ovim riječima odgovara L. A. Pages (La vie catholique 24. X. 1936) Labrioli, koji prisiljen priznaje da se prirodne znanosti vraćaju k nazorima teologije i filozofije, te da bi to bio znak propasti zapadne kulture. Evo što on kaže preko srca: »Može izgledati paradoksalno kada kažemo da se naša prirodna znanost vraća k Srednjem vijeku t. j. k teologiji. A to je međutim gola istina. Od god. 1927 otkada je proglašeno načelo indeterminacije, religija je, kako piše Eddington, postala prihvatljiva za razboriti, znanstveno misleći duh. Prema ovom načelu mora se osuditi svaki determinizam; svijet izgleda kao djelo slobodne volje koja radi kako god hoće.« Zatim Labriola navodi i engleskoga fizičara Jamesa Jeana, koji ovako govori o ovom pitanju: »Svemir daleko više sliči velikoj misli negoli velikoj mašini... Mi otkrivamo da nas svijet vodi u saznanje jedne moći koja umno radi

i kotrolira, u saznanje jedne moći koja ima nešto zajedničko sa našim duševnim radom.« On priznaje dalje, iako teška srca, da je danas znanstveno utvrđeno i da Bog opstoji i da je on stvorio svijet i da imamo dušu i da smo slobodni. Naročito je u tom važna fizika, astronomija i kemija jer nas osobito one indirektno svojim rezultatima vode do Boga stvoritelja, pače i do mogućnosti čuda. Zaključuje on zatim da je ovo put u teologiju i to eto prirodoznanstvenom metodom.

Materijalni svijet kojim se bavi fizika, astronomija, kemija i druge znanosti krije u sebi velika čudesa premudroga i svemogućega Boga, i ona već pomalo zadaje smrtni udarac materijalizmu, kao djetinjastoj i besmislenoj smicalici.

V.

* * *

Skandali u Francuskoj. — U zadnje vrijeme uzbudilo je Francusku i vas kulturni svijet samoubistvo ministra R. Salengro-a. Nije mogao, tako on piše u oporuci, izdržati osvadu da je ratni dezenter. Da dokaže da je napadaj nepravedan i neosnovan učinio je junačko djelo: dezertirao je iz života! Nije naš posao da ispitujemo je li ili nije osnovan spomenuti napadaj, ali je tu mjesto da se sjetimo nekih skandala koji su se u nekoliko zadnjih decenija odigrali i danas se odigravaju u Francuskoj. Dosta je sjetiti se Panamske afere, Dreyfusove afere te afera Caillaux, Oustric, Stavisky. Klevetanja su redovito sredstvo političke borbe, ministri zarađuju milijune uz pomoć velikih finansijera, svaki dan čuje se za velika kriumčarenja i to uz pomoć državnih organa, sensacionalni procesi, obaranje ministara i ministarstva, samoubistva i dvoboji, tučnjava u parlamentu: to su dnevne pojave u francuskom političkom životu.

Francuska je i sama sita ovih skandala te je pokušala da bi ih nekako omela zakonima, te je izglasovan zakon proti klevetanju u štampi. No oni zatvaraju oči pred poviješću. U Francuskoj ima mnogo zakona koji zabranjuju sve one čine koji su proizveli spomenute afere, pa šta se je dogodilo? Uza sve zakone skandali su se događali i događati će se. Ovaj sadašnji zakon proti klevetanju samo je jedan zakon suviše na papiru, a u praksi od njega nema ništa. Francuska je već davno stavila temelj svim ovim skandalima, kad je zanijekala princip moralnih obaveza, kada je prekinula s Bogom i Njegovim zapovijedima, a stala se klanjati božici »razumu«. To je u stvari bilo pijano, sektarsko ludilo. Ovo ludilo još nije sasvim prestalo i iz njega se rađaju ova lijepa čeda, koja tako »časno« raznose »diku i ponos« republike skandala. Francuska se još nije sjetila da su nemogućnosti neostvarive. Vjera ne samo nije tuđa jednomu narodu, već ona nije ni samo privatna stvar, ona je državna stvar i državno dobro. I dok je kao taku i stvarno ne prizna i sama država skandali neće i ne mogu prestati. Povijest od početka do sada to uči. I ovo je istina za Francusku i za svakoga.

KNJIŽEVNI PREGLED

Papini Giovanni, Povijest Kristova. Str. 490. Dobiva se kod Zbora duhovne mladeži u Senju. Cij. kart. 55, a vez. 80 din. — Imamo više životopisa Spasitelja Isusa Krista na našem i stranim jezicima. Ipak ova Povijest Kristova od Ivana Papini-a nikako nije suvišna u ovoj bogatoj literaturi, već joj pripada posebno mjesto i zaslužuje posebnu pažnju.

Ivan Papini nije samo povjesničar, on je i filozof i pjesnik. Zato je on svu svoju genijalnu snagu i povjesničara i filozofa i pjesnika upotrebio da što bolje shvati i prikaže veliki lik i osobu Spasitelja svijeta Isusa Krista. Upravo jer je veliki duh širokih vidika ne niže Papini samo činjenice iz Isusova života već otkriva sve značenje koje se krije u pojedinim Isusovim riječima, djelima i ustanovama. No ne samo da ih otkriva, nego, što je napose važno i zanimivo, mjeri duh današnjega modernoga čovjeka sa onim što je od čovjeka htio i čemu ga je naučavao sami Bog Isus Krist. U ovoj primjeni Kristove nauke na modernoga čovjeka Papini nalazi mnogo razloga za oštro, ali sto po sto opravdano osuđivanje besmislenoga bježanja od Boga, koje čine »slobodni duhovi« kako ih Papini zove (»Pisac čitaocu«), a slobodni su zato jer su odbjegli iz vojništva (tj. da služe Kristu Bogu) na robiju (tj. u službu vražje laži).

Slobodnom intelektualcu tj. onomu koji se ne boji istini pogledati u oči, pa bila ona gdje mu drago, ne možemo nego živo preporučiti ovo djelo genijalnoga pisca. Ne će se kajati ni za trud ni za trošak.

*

Dr Josip Srebrnić, biskup, Kuda to vodi... Kritički pogledi u naše školske udžbenike. Str. 49. Narodna Tiskara Zagreb, 1936. — Mi smo u više navrata upozoravali naše čitatelje na žalosne pojave u našem »znanstvenom« svijetu, na pojave koje moramo osuditi sa trostrukoga stanovišta: katoličkoga, hrvatskoga i znanstvenoga. Te pojave su neistine i prostačka neznalačka blebetanja u tolikim školskim današnjim priručnicima. Preuzv. dr. Srebrnić obazreo se je na ove ignorantske pothvate u posebnoj knjižici. Tu je upozorio na Erdeljanovićeva natražna maštanja o etnologiji; na neslano natucanje Radmila Vučića o pedagogici koja vrvi samim neistinama i natražnim predrasudama; na zbirku basna D. Vulovića, kojoj je Vulović u zabuni dao ime Opšta historija, školski priručnik, kadar samo da zavede jadnu mladež; na Istoriju Staroga Veka L. M. Suhotina sa predgovorom nekoga Vulića prof. univ. koji su se oburužali sa najjadnijim pretpostavkama iz kraljevstva basna i stali pisati neistorijsku istoriju. Preuzv. Srebrnić

iznosi i sve ostale neznanstvene, protipedagoške spise koji su turaju u ruke našoj katoličkoj djeci.

Jadna ti je naša mladež u čije ruke zapanu ovake neistine, koje im se prodaju u ime neke znanosti, a prosta su naklapanja i sanjarije. Nama je katolicima neshvatljivo kako se mogu za školu odobravati ovake stvari koje napadaju ono što je nama najsvetije i koje sa znanosti imaju toliko veze koliko istina sa neistinom.

*

Zabeo O. Kamilo, Za srećom. Zvonimir Varga (1911—1928) Str. 104. Naklada Hrvatske Tiskare, Split 1936. Cij. din. 12. — I naše moderno vrijeme nije bez plemenitih duša. To dokazuje i ovaj životopis Zv. Varge. Iza hiljada drugih i on je potvrdio one klasične i uvijek istinite riječi velikoga Augustina: »Nemirno je srce moje, dok se ne smiri u Tebi, Gospode.« Varga je snažnom voljom, dakako pokrijepljen milosti Božjom, upravio snažno korak prema Bogu jer je vidio da ništa drugo ne zadovoljava već razočarava čovjeka. — Djelce se čita uz najveće zadovoljstvo te je veoma korisno za mladež, a i za roditelje koji mogu ovaj lijepi životopis darovati djeci kao dar u raznim prigodama.

*

Karamen Ljubo, Starohrvatsko groblje na »Majdanu« kod Solina. Split 1936. Pretisak iz Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku. Sv. LI., G. 1930—34. Posebno izdanje »Bihača« itd. 36 str. i 14 tabla. Cijena 10 Dinara.

G. Ljubo Karaman objelodanio je vrlo zanimivu raspravu o »Starohrvatskom groblju na „Majdanu" kod Solina«. Rasprava potanko opisuje nedavno otkriveno starohrvatsko groblje i zlatne skupocjene predmete, koji su se našli u njemu. Ovo starohrvatsko groblje nastalo je početkom srednjega vijeka na mjestu jednoga ranijega rimskog zaselka. G. pisac je fotografirao i starohrvatsko groblje i nađene predmete. Ilustracije i oprema dobro su izvedene. On dokazuje, da su nađene naušnice i nakiti na Majdanu izrađeni u radionicama kod starih Hrvata nakon krštenja prema bizantinskim predlošcima. Ova rasprava je bogat i nov prilog upoznavanja života i kulture starih Hrvata u dalmatinskoj Hrvatskoj. G. pisac uspoređuje majdanske nalaze sa onim kninskog muzeja i drugih slavenskih naroda. Ovu je raspravu zasebno izdalo hrvatsko društvo »Bihać« u Splitu, koje je vodio za 40 godina don Frane Bulić, a čiji je sada tajnik g. Ljubo Karaman.

*

Lusseau - Collomb, Manuel d' études bibliques, Introduction générale T. I. Paris 1936. Pierre Téqui, Libraire - Éditeur. Prix 30 fr. 579 str.

Lusseau - Collomb proučavaju u prvom svesku »Priručnika biblijskih studija« pitanje inspiracije sv. Pisma (str. 1—263), kanona, originalnih tekstova i glavnih prijevoda (str. 265—484), te hermeneutike (str. 485—573). Najtemeljitije su obradili prvo pitanje, u kojemu raspra-

vljaju o opstojnosti, naravi, ekstenziji, biblijskoj nepogrešivosti i kriterijima inspiracije. Iza kako su utvrdili povjesnim činjenicama i dokazima opstojnost inspiracije u sv. Pismu, psihološki objašnjuju narav, da je ona vlastiti učinak specijalnoga utjecaja Duha Svetoga na ličnost hagiografa. Bog je auktor sv. Pisma. Hagiografi su aktivno sudjelovali u pisanju sv. knjiga. Glavni auktor sv. Pisma je Duh Sveti, instrumentalni auktori su hagiografi. Duh Sveti igrao je glavnu ulogu u sastavu i uređenju svetih knjiga. Rasvijetljivao je um i upravljao voljom hagiografe, dok su pisali, da ne bi pogriješili i zastranili. Ovaj božanski utjecaj na um i volju hagiografa definuju, da je »nadnaravan, neposredan, fizičan i nepogrešivo vezan za svoj učinak« (str. 113). Ovaj inspiratorni utjecaj proteže se ne samo na ideje, nego i na riječi sv. Pisma (str. 118); dosljedno oni brane: verbalnu inspiraciju, prema kojoj »Bog je glavni auktor, a čovjek instrumentalni auktor sv. Pisma« (str. 126 i 127). Nama se ne sviđa ova definicija inspiracije, jer ona nije drukčije nastala, nego primjenom teorije fizične premocije dominikanske škole, koja teško spašava slobodnu volju i individualnost hagiografa. Inspiratorni utjecaj u istinu je bio nadnaravan i neposredan. No pošto je bio dan za čine razuma i volje, kažemo, da je bio ne fizički, nego MORALAN. Ovim načinom bolje se spašavaju: slobodna volja, individualna ćud i osobnost u hagiografima, te razlika između inspiracije i revelacije. U revelaciji novih istina sv. Pisma aktivnije Bog moralno djeluje na um i volju hagiografa, negoli u inspiraciji. Uostalom s L. C. saglasujemo se, da se inspiracija proteže na sve djelove sv. Pisma, dosljedno da su svi hagiografi nepogrešivi i bez zablude znanstvenog reda, premda prirodne pojave pučki izlažu. Njihova nepogrešivot na sve se proteže: na vjeru, moral i historiju.

U izlaganju kanona sv. knjiga ventiliraju običnu nauku. Povijest teksta dosta je praktično prikazana i sa velikim razumijevanjem. Povijest starih prijevoda izložena je dovoljno. Trebalo je posvetiti višu pažnju kopskim, etiopskom, armenskim i slavenskim prijevodima.

Hermeneutika u glavnim linijama dovoljno je prikazana. Zastupa ipak »l' unicité du sens littéral« (str. 501), što se ne saglasuje sa sv. Augustinom i sv. Tomom. Najbolje je razvijena heuristika; zanemarena je historija ove nauke.

Uporedi li se ovaj Priručnik biblijskih studija« sa onim Vigouroux-a i Brassac - a, on ga nadmašuje, stoga ga preporučujemo našim bogoslovnim učilištima.

Dr. fr. Juraj Božitković

*

Conspectus historicus, topographicus et statisticus provinciae Ordinis Fratrum Minorum Bosnae Argentinae anno 1935. Beograd 1936. str. 172.

U mjesecu rujnu g. 1935 vrhovni starešina Franjevačkog Reda Prepošt. O. Leonardo M. Bello pohodio je pojedine franjevačke provincije u našim krajevima i prisustvovao prvom kongresu profesora svih slavenskih franjevačkih provincija, koji se je držao u Zagrebu svršetkom rujna iste godine. Ovaj visoki pohod sve su provincije dolično proslavile.

Bosanska Provincija priredila je, na uspomenu, novo izdanje šematizma s gornjim naslovom, na latinskom jeziku.

U šematizmu je ukratko prikazana povijest ove slavne provincije, kao i postanak, propast i obnova pojedinih samostana i župa. Naveden je niz biskupâ i apostolskih administratora i vikara, koji su upravljali s Bosnom od g. 1544—1881 i bosanskih vikara i provincijala od 1325, odnosno od 1339 do danas. Lijepo je u ovom šematizmu, što se uz kratki povjesni prikaz pojedinih samostana, nalaze i njihove fotografije s crkvama. Tako je učinjeno i za veći broj župa. Ima fotografija i starih župskih kuća, škola i crkava pojedinih zgoda, koje nam slikovito pokazuju, s kako su se teškim prilikama morali boriti bosanski Franjevci, da katoličkoj Crkvi i hrvatskom narodu spase naš živalj u patničkoj Bosni. Na svršetku je alfabetski popis svih članova provincije s oznakom njihova rođenja, redovite i svečane profesije, svećeničkog ređenja, službe i mjesta boravka na 4. X. 1935. Tu je i broj kandidata za Red u provinciji, kako je bilo toga dana. Članova provincije na 4. X. 1935 bilo je 251, a kandidata u 6 razreda gimnazije (nakon kojih idu u novicijat) 107.

Ovaj šematizam zaista je dostojna uspomena visokog pohoda i rijetkog događaja. Praktično je, što je pisan latinskim jezikom, jer je tako pristupačan i stranom svijetu, koji se može lako upoznati s negdašnjim i sadašnjim stanjem ove zaslužne provincije.

Fra Ante Gospe od Zdravlja

*

Sienkiewicz, Na polju slave. Izdala Knjižnica Dobrih Romana, Zagreb 1936. Sienkiewicz je jedan od najvećih svjetskih romanopisaca, te je kao takav poznat kod nas radi brojnih klasičnih djela koja su prevedena i na hrvatski jezik. Knjižnica Dobrih Romana dala nam je sada njegov roman »Na polju slave«. Tu se radi o velikom junaku Janu Sobjeckomu i o velikoj pobjedi koju je sa svojim junacima izvojevao nad Turcima pod Bečom. Uz njegove junake zajednički proti zajedničkomu neprijatelju i do tada nesavladivom Turčinu borili su se i Hrvati. Tom su pobjedom spasili zapadnu civilizaciju i stekli su nadu da će i Hrvatska biti brzo oslobođena od turskih navala, što se je i dogodilo.

U vrijeme buđenja narodne svijesti Hrvati bi imali zaviriti u ovo djelo da i tu vide junaštvo svojih pradjedova.

*

Der Grosse Herder. Band XI: Sippe bis Unterfranken. Herder, Freiburg in Br. 1935. M. 34.50. — Pred nama je i jedanaesti svezak ovoga velikog, najnovijeg katoličkog leksikona. Izdavač je nastojao da pokupi i obradi sve što ide u okvir ovoga sveska. Tu su obrađeni veoma zanimljivi predmeti iz domaćega, građanskog, socijalnog i političkog života. N. pr. Skagerrakschlacht, Sonne, Spanische Kunst, Spielzeug, Spinnerei, Städtebau, Stahlwerk, Sternhimmel, Veit Stoss, Strassburg, Strasse, Stubenvögel, Stuttgart, Tabak, Tannenbergschlacht, Tee, Teppichkunst, Tier in der Kunst, Tizian, Totenmasken,

Uniformen, Unkräuter. Pisci pojedinih stavaka ne rade kroničarskom metodom, ne nabrajaju same činjenice, nego nam, ako to predmet traži, daju i čitavu sintezu nauke koja se na taj predmet odnosi. U svim glavnim crtama imamo vas predmet pred očima. Zato ovaj jedinstveni najnoviji leksikon znači sam za se cijelu biblioteku i obavještava nas o mnogočemu što ćemo uzalud tražiti na drugom mjestu. Oprema je prvoklasna i stoga i cijena umjerena pa bi svaki koji želi znati najnovije rezultate znanosti morao imati ovo danas jedinstveno djelo.

*

Der Grosse Herder. Bd. XII. Unterführung bis Z z. Mit Anhang: A. Systematisches Verzeichnis der Rahmenartikel, Tafeln, Bildseiten oder Bildgruppen. B. Ergänzende Verweisungen. Herder, Freiburg in Br. 1935. M. 34.50 — In Halbfranz mit Kopfgoldschnitt M. 38.— Dvanaesti svezak posljednji je svezak spomenutog leksikona. Izdavač i saradnici držali su se one: konac kruni djelo, te su vas svoj mar uložili da ovaj posljednji svezak bude zaista kruna svega. Bogatstvo sadržaja, obradba sastavaka, umjetnički prilozi i ilustracije, metodička i lako pregledna razdioba većih sastavaka, primjena sve najmodernije grafičke i slikarske tehnike, sve su to odlike, koje rese ovo djelo. S obzirom na bogatstvo sadržaja spomenimo samo to da su n. pr. pod imenom Weber opisane 32 osobe. Najvažniji događaj naših vremena jest svjetski rat. Obrađen je u 59 stupaca: Uzroci, početak, vojske, vrhovni zapovjednici, mobilizacija, ratne godine 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, rat na kopnu, na moru, u zraku, u kolonijama, žene u svjetskom ratu, što smo naučili iz svjetskog rata, posljedice i učinci, što su Nijemci učinili u osvojenim područjima, sv. Stolica u svjetskom ratu, literatura, statistika.

Na sličan način obrađeni su i svi ostali sastavci, naravski, već prema većoj ili manjoj važnosti. A svi su takovi da nam daju najnovije rezultate i znanstvene poglede u pojedinim pitanjima. Sve ovo odaje veliku ozbiljnost s kojom je izdavač priveo kraju ovo veliko djelo, a odaje i svu uzvišenost pogleda kojim katolici gledaju na svijet. — Ono je najljepši ures biblioteke svakog obrazovanog čovjeka.

*

Leksikon für Theologie und Kirche. Band VII: Mauretanien-Patrologie. (VII Su. 1040 Sp.) Herder, Freiburg in Br. 1935 M. 30.— Sa sedmim sveskom ovaj leksikon stigao je do riječi: Patrologia i završeno je sedam desetina cjelokupunog djela; još ostaje samo jedna trećina, a i ta je već dobrim dijelom pri kraju. Namjera da se učenjacima, svećenicima, profesorima i uopće onima koji se bave znanstvenim poznavanjem Crkve, njezine prošlosti i sadašnjosti, njezina života i nauka, dade u ruke djelo koje će ih obavijestiti o svemu tomu, potpuno je ostvarena u ovoj kao i u dosadašnjim sveskama. Sarađivali su mnogobrojni stručnjaci i u više ili manje kratkim, ali uvijek preglednim i jasnim sastavcima dali su jasan pregled svega dotičnoga pitanja. Na taj su način obrađene teme kao: Mittelalter, Modernismus, Monismus, Moralpädagogik, Mystik, Nachfolge Christi, Naturrecht, Neukantianismus, Neuschola-

stik, Nominalismus, Notwehr, Offenbarung, Optimismus, Pantheismus, Papst, Parapsychologie. Ili n. pr. iz povijesti religija: Mysterien, Mythologie, Opfer, Orpheus, Paradies, Karsismus i t. d. Ili iz teoretske i praktične teologie: Messe, Militärseelsorge, Mischehe, Mission, Molinismus, Moralsysteme, Moraltheologie, Noviziat i t. d. Kako vidimo, u leksikonu su obrađena pitanja iz svih grana teologije. Tu je iznesen materijal iz starijih leksikona, preraden i prikazan u savremenoj formi i sa današnjim znanstvenim rezultatima, i, dakako, popunjen novim pitanjima i temama, koje nijesu bile u dosadašnjim leksikonima. — Ovaj leksikon potreban je katolicima jednako kao i nekatolicima, koji žele imati najnoviji pregled cjelokupne katoličke nauke. Bogata literatura, navedena uz svaki sastavak, uputit će u dalje proučavanje onoga koji to želi.

*

Fanfani L., O. P., De Jure Parochorum ad normam Codicis Juris Canonici. Drugo izdanje 8 (XXIV—562). Marietti, Torino 1936. Cij. 20 tal. lira.

Dominikanac Fanfani Ljudevit, župnik Sv. Marije nad Minervom u Rimu napisao je prvi priručnik za župnike, da ovi upoznadu svoje dužnosti i svoja prava. On u ovome svome priručniku sabire sve iz novoga crkvenoga prava, što se odnosi na župnika. Tu on razlaže o samoj župi, o župskoj crkvi i o kultu koji se u njoj ima vršiti, o župljanima i o parohu, o njegovoj residenciji, svrgnuću, premještaju, odreci, o upravi župskih vremenskih dobara i župskoj jurisdikciji, o dužnostima koje proističu iz učiteljske službe župnika, o podjeljivanju sakramenata i sakramentalija, o brizi za siromahe, bolesne i umrle, o odnosu župnika prema drugim klericima, redovnicima i rodbini, o raznim vrstama župnika i o župskim pomoćnicima itd. Na koncu je dodao 33 obrasca za župski ured koji odgovaraju propisima novoga Crkvenoga Zakonika. Neki su obrasci za biskupsku kuriju gledom na župu i župnika. Obrasci župskih matica nisu tabelarični kao što su u običaju kod nas nego narativni, kakvi su propisani Rimskim Obrednikom.

*

Ter Haar, Fr., Casus Conscientiae de praecipuis huius aetatis peccandi occasionibus. (VIII—178) 1934. Marietti, Torino. Lit. 10. — Ima dosta priručnika pod naslovom »Casus conscientiae« ili »Casus morales« itd. No ovi priručnici redovito rade o pitanjima iz cjelokupne moralke, te tim i o tolikim pitanjima koja svećeniku i ispovjedniku rijetko dolaze u praksi. Ovaj način obrađivanja ne dopušta da se pojedinim slučajevima posveti veća pažnja, da ih se svestranije obradi.

Međutim danas su nove prilike, okolnosti života za koje prije nijesu znali, nove prigode za grijeh, o kojima prije nije bilo govora, jer nijesu postojale. U ovim modernim okolnostima čovjek je na prigodi da pogriješi i da se povrati na grijeh. Kako će se s takim pokornikom vladati ispovjednik, kako će ga očuvati od grijeha, koje će mu lijekove dati? Eto o tome na široko i s velikom spremom raspravlja ovo djelo. I radi

toga je veoma važno za današnje ispovjednike i propovjednike i njima ga preporučamo.

*

Madoz, Jose S. J., El Conmonitorio de San Vicente de Lerins. Str. 150 Ediciones A. B. F., Madrid 1935. — Semipelagijske borbe zauzimaju veliko poglavlje u povijesti Crkve. U njima je učestvovao i sv. Vincenc Lerinski. Svoje poglede je najviše istakao u djelašcu: Commonitorium, o kom ovdje govorimo. Uz prevod na španjolski jezik, koji zauzimlje najveći dio, pisac stavlja u uvod, u kom razjašnjuje kritičke znakove, biografiju, sadržaj Conmonitorium-a i kodekse, u kojima se nalazi.

*

Alcaniz, A. S. J., De autographo tractatus inediti Card. de Lugo »De Anima«. (1936) 183. Kod Estudios Ecclesiasticos Madrid. — Uz izdanje rasprave »De anima« auktor je iznio svoje opaske o vremenu i mjestu gdje i kada je rasprava sastavljena kao i o svrsi zašto je de Lugo napisao. Napose je zanimljiv »Corolarium« u kom je pisac upozorio na više mišljenja u kojima se de Lugo razilazi od drugih teologa i filozofa. Isto je tako zanimljiv i vas drugi dio djela u kome auktor traži koliki je bio uticaj de Lugo-a na potonje teologe i filozofe.

*

Monier, P. S. J., L' Idéal. 2. édit. (193) 1936. Editions Spes, Paris 1936 Fr. 8. — Mlade duše trebaju velikih ideala. Trebaju ih osobito mladići i djevojke koje rade u katoličkim društvima. Hoće im se velike snage da se uspješno bore proti okolnostima. U ovom velikom idealu, o nesavladivoj snazi koju duši daje život sa Kristom govori ovo djelašce. Voditelji i voditeljice u katoličkim društvima, kao i sami članovi i članice naći će ovdje potanko ocrtane kreposti i život, visoki cilj komu ima plemenita duša upraviti svoje korake.

*

Un Saint pour chaque jour du mois. Deuxième série. (250) 1936. Maison de la Bonne Presse, Paris. — Kući Dobre Štampe došla je na lijepu misao da izda seriju svetačkih životopisa. Prva serija već je izišla: 12 svezaka sa 365 kratkih životopisa za svaki dan preko godine. Ovaj pothvat je veoma lijepo primljen, te su izdavači odredili da nastave i s drugom serijom u kojoj će opet u 12 svezaka prikazati 365 života za svaki dan u godini. — Dva su glavna učinka, koje je izdavač imao pred očima i koje je djelo zbilja postiglo: veoma zgodno privatno duhovno štivo kao i lijepo pomagalo u propovijedanju. Mnogi su u ovom našli najljepši priručnik za mnoge prigodne propovijedi, mnoge podatke o životu svetaca, do kojih inače ne bi došli. Pred nama je svezak za septembar, koga, kao i svu seriju, najpripravnije preporučujemo.

*

De Raeymaeker, Metaphysica generalis. T. 1. Doctrinae expositio (1935); **T. 2. Notae historicae** (1935) 530. Ed. 2. Apud E. Warny, Lovanii. — Djelo je po prvi put bilo izdano 1931—1932, a sada već imamo i drugo,

veoma prošireno. Ako ga isporedimo sa prvim izdanjem, ovo je sasvim prerađeno i prošireno. Tako je na široko i mnogo opširnije nego prije obrađen glavni predmet metafizike: De ente. Promatra ga pod dvama glavnim vidicima: De ente qua tali; De ente multuplici qua tali. Pod tim dvama glavnim djelovima obrađena su sva pitanja iz metafizike. Za ova teška pitanja pisac je dobro učinio kad je sve razdijelio na sekcije, teze i paragrafe, a bez razvlačenja. Ova detaljna razdioba uvelike pomaže pregledu i razumijevanju.

No osobito je važan drugi dio: Historičke bilješke. Tu je auktor o raznim filozofskim pitanjima zabilježio ukratko nazore raznih škola i filozofa od grčkih vremena sve do danas. Bilješke, koje ćeš uzalud tražiti na drugim mjestima. Neka vrsta povijesti filozofije, ali za pitanja iz metafizise. Od velike je koristi osobito za nastavnike filozofije. U njoj će naći kratak povjesni pregled o svim važnim pitanjima iz metafizike.

*

Bölsche Wilhelm, Was muss der neue deutsche Mensch von Naturwissenschaft und Religion fordern? S. 61. Buchholz u. Weisswange, Berlin - Charlottenburg 2. — W. Bölsche došao je kod nas na veoma slabi glas radi nekakve knjižice o poreklu čovjeka, koju je, prema svomu »znanstvenomu« ukusu, preveo i raspačavao beogradski »Nolit«, na latinici, dakako, jer i to ima svoju svrhu! No u ovom novom djelcu Bölsche udara svom snagom nazad. U njoj osuđuje materijalizam i zove ga »mračnjaštvom« (18), materijalizam nije ni za tvornicu ni za školu (46). Priznaje duševni svijet za razliku od materijalnoga (22—23), izrugiva se Büchnerovom maštanju i njegovom spisu »Kraft und Stoff« (32), priznaje finalitet u prirodi (14, 23, 24) itd. Dakle Bölsche se uvelike primiče spiritualističkom naziranju. No sadanje neprilike u Njemačkoj još ga zadržavaju na sred puta, te se još drži nekih velikih zabluda. Kad bude slobodnije mogao disati zacijelo će poći i dalje i sasvim se raskrstiti sa natražnjaštvom.

*

Christian Johannes, Volk im Glauben. Eine Christusschau für junge Menschen. 63 (1936), Matthias - Grünewald Verlag, Wiesbaden. RM. 1.40. — Naša vjera, za razliku od materijalističkih predrasuda, zasnovana je na apsolutno razumnim i razumom utvrđenim temeljima. No ona uz um traži i srce, dakle svega čovjeka. Ova knjižica ima pred očima takoga čovjeka oboružana umom i srcem i govori mu velikim zanosom o Kristu i Njegovoj ljubavi i Njegovom djelu i našoj sreći u Njemu. Djelce je veoma rašireno i zaslužuje da ga i mi upoznamo.

*

Schilling Otto, Dr theol. et sc. pol., Sozialer Katechismus. 3. Aufl. 139 (1931) Badersche Verlagsbuchhandlung, Rottenburg a. N. RM. 2.50 — Socijalna pitanja danas zanimaju svijet više nego ikada. Stoga je i proučavanje ovih pitanja veoma aktuelno. Jedno pomagalo u tom je i ovaj Socijalni katekizam poznatoga socijologa u Njemačkoj O.

Scillinga. U tri dijela obuhvaća pitanja o ljudskom društvu uopće, o svjetovnom uređenju ljudskoga društva, o duhovnomu uređenju ljudskoga društva. Pod ovim glavnim pitanjima u obliku katekizma obrađena su najnovija pitanja iz socijalnoga života. Pisac upozoruje na sve zdrave i nezdrave društvene pojave. — Vrijednost i aktuelnost djela vidi se i iz toga što je već doživjelo i treće izdanje.

*

Au service de Jésus Pretre: III. Les oeuvres de Dieu. XX—415 (1936). Notes intimes tirées des écrits de Mère Louise Marguerite Claret de la Touche. Marietti, Torino Fcs. 12. — Svrha ovoga sveska koji se sastoji iz pisama č. Majke Luize Margarite de la Touche i iz pisama njezinoga duhovnoga upravitelja P. Alfreda Charrier-a, jest da što bolje potakne svećenike da upoznadu i u život provedu kreposti Presv. Srca Isusova. Jedan pisac piše o ovom djelu: U njemu je nauka milosrdne Ljubavi, a to je sami Bog. Ova se je Ljubav najvidnijim načinom objavila u samom Presv. Srcu, a svećenik je sredstvo ove Ljubavi i onaj komu je Ona učinila najviše dobra. — Obilje asketičnih pobuda i uputa.

*

Kösters Ludwig S. J., Die Kirche unseres Glaubens. Eine theologische Grundlegung katholischer Weltanschauung. 2. Aufl. S. X—264. Herder, Freiburg in Br. 1935, RM. 4.40. In Leinen RM. 6.— Imamo dosta monografija o Crkvi, ali ova je jedina svoje vrste. Auktor ne pretpostavlja literaturu i izvore za svoje djelo nego hoće da na njih upozori čitatelje i stoga utvrđuje njihovu historijsku vrijednost. Iz njih onda izlazi Crkva Kristova kakva se vidi u Crkvi katoličkoj. — Druga je svrha piscu bila da dade djelo koje će pomoći i laiku da dobije znanstveni pojam o Crkvi. — Mnoga su naime pitanja koja se nameću danas svakomu čovjeku, osobito intelektualcu: Zašto se mi ne možemo udaljiti od Crkve. — Kako je Crkva stupila na pozornicu svjetskih događaja. — Ko joj daje pravo opstanka. — Koja je njezina nutarnja bit? Na sva ova pitanja odgovara nam ovo djelo znanstvenom metodom. U analitičkom dijelu razlaže pisac zašto mi moderni intelektualci vjerujemo u onu koju svak progoni, dok iz izvora koja nam pruža najstarija Crkva dokazuje da je ona djelo Božje. Učenjak ima u ovom djelu mnoštvo dokaza za istinitost tvrdnja, koje će stoga svaki intelektualac rado uzeti u ruke.

*

Terminer Pierre de l' Académie des Sciences, Les grandes énigmes de la terre. 95 (1936), Flammarion Paris. Fr. 3.50 — Svako djelo govori i o svojem auktoru. Tako i naša zemlja govori o svomu Stvoritelju. Povijest zemlje povijest je bezbrojnih djela i dokaza koje je Bog stavio u nju da o Njemu propovijedaju. Na ove znakove upozorava nas svaki ozbiljni geolog. Za onoga koji hoće čitati svaki je sloj zemlje, sa ostacima i naslagama iz bilinskoga i životinjskoga carstva te sa raznim mineralnim oblicima, knjiga koja bez zaokolišavanja govori o mudrom Stvoritelju.

Taku nam knjigu opisuje ovo djelo glasovitoga geologa P. Termiera. Ko želi čuti kako ovaj učenjak bez straha gleda u zemljinu povijest i preko nje u njezinog Stvoritelja neka uzme ovo djelo. Otvoriti će mu nevidene vidike.

*

Vogt Franz, Bau der Welt. Gedanken über die wirkenden Kräfte in der sichtbaren Schöpfung. 47 (1936) Herold-Verlag München, Solln vor München. RM. — 75. — Geologija radi samo o jednom dijelu svemira, o našoj maloj zemlji. I kad su tolika čudesa u njoj tako malenoj kolika moraju biti u velikom svemiru! O ovim velikim znakovima koje je prst Božji ostavio na svojem veličajnom djelu radi ovo djelašce. U sedam poglavlja: Fizički temelji; »Prividna Masa«; Prostor, vrijeme, kretanje; Čovjek i život; Stvarnost svijeta; Postanak svijeta; Riješenje nekih prijepornih pitanja: starost svijeta, čovjek, kruna stvorenja, slobodna volja, zlo; Zaključak. — Rezultati moderne fizike najrječitija su pjesma velikom Stvoritelju. — Prirodoslovac će ovdje naći veoma zgodno sredstvo za dublji pogled u svoj lijepi predmet.

*

Freischlag Wilhelm, Glauben Sie an einen Gott? Gottesbekenntnisse grosser Männer. 55 (936) Herold-Verlag München, Solln vor München. RM. 4. — Poznata je izreka Bakona Verulanskoga i Pasteurova da prava znanost vodi k Bogu, a površna odvodi od Njega. O tom nam svjedoči i ovo djelašce u kom su iznesena mišljenja o Bogu od najvećih genija u raznim znanostima: od najvećih predstavnika prirodnih znanosti, filozofije, umjetnosti, državnika i vojskovođa iz starijiih i novijih vremena. I ovo je jedan lijepi dokaz da samo neznalice, plitke glave buncaju o nekakvoj neslozi među vjerom i znanosti, dok su one uvijek bile i danas su u najljepšoj slozi, jer i dolaze iz istoga izvora, od jednoga Boga.

*

A. u. A. Kreichgauer, Gott schuf! Schöpfungsbericht und Atomforschung. 16 (1936) Herold-Verlag München, Solln vor München. RM. 0.50. U ovoj brošurici ima više znanstvenog sadržaja nego u kojoj debeloj knjizi. Dva stručnjaka daju nam znanstvenu, lako razumljivu i poletnu sintezu Objave i onoga što nas uče najmodernije prirodne znanosti o postanku i sastavu svijeta. I moderne prirodne znanosti kao i Objava, kažu nam da je Bog sve stvorio iz ništa.

*

Acta Pont. Academiae Romanae S. Thomae Aq. et Religionis Catholicae. Anno 1935. Nova series, vol. II. 1936, pag. 235. Marietti Torino, Lit. 10.— Prošle godine govorili smo o prvom svesku ove znanstvene kolekcije. Sada evo imamo i drugi svezak jednako bogatoga i za stručnjaka jednako zanimivoga sadržaja. Ovaj je veoma raznoličan. Radi se o formalnoj logici, o problemu spoznaje, o vrijednosti prvih principa, o racionalnoj i eksperimentalnoj psihologiji, o slobodnoj volji, o Božjoj biti, o instrumentalnoj uzročnosti, koja ima naročitu važnost u pitanju o uzročnosti sakra-

menata. Tu su i pitanja iz mistike: o ujedinjenju s Bogom po savršenoj ljubavi.

Pitanja su stručnjačka i stručnjački obrađena stoga i od koristi prije svega za stručnjake, a onda za sve koji se žele malo bolje upoznati sa velikim teološkim i filozofskim problemima. Posebice se preporuča profesorima teologije i filozofije.

*

Waschmann Klaus. Untersuchungen zum vorgregorianischen Gesang. S. 137. Verlag Friedrich Pustet, Regensburg 1935. RM. 4.20 — Danas pomalo i nekatolici priznaju da je gregorijanski koral, kako ga goji katolička Crkva, najuzvišenija pjesma po sadržaju i obliku. Nije se tome čuditi. Svako veliko djelo ima i veliku tradiciju koja ga je dotjerala do veličine. Gregorijansko pjevanje zalazi u duboku starinu, još tamo daleko prije Grgura Velikoga, koji ga je obnovio. Staro, u nekim djelovima, preko dvije hiljade godina, imalo je kada da se izgradi do današnje veličine! — U ovom djelu Waschmann u dva dijela i osam poglavlja radi o utvrđivanju tona u prva kršćanska vremena i o uputama za teorijsko razumijevanje ove muzike. Posebice je zanimljivo poglavlje o pisanju kajda kod Grka. — Toplo se preporuča svim prijateljima koralnoga pjevanja.

*

Bartolomasi Dott. P. Tomaso, Saggio di filosofia botanica. Vol. II. Str. XX—450. Scuola Tipografica, Gavignano (Roma), 1936. — Poslije prvoga sveska o filozofiji botanike, o kom smo govorili prošle godine, evo je stigao i drugi. Razdijeljen je u tri dijela u kojima radi o trima ostalim metafizičkim pogledima na botaniku: causa formalis, efficiens i finalis. Pod ovim glavnim razdiobama i ostale su podrazdiobe koje metafizika nalazi u svakom od ovih uzroka. — Danas sve to bolje vidimo, a o tom nam veoma lijepo govori i ovo djelo, kako je materijalistička mekanička biologija raščinjanjem i rastvaranjem materije učinila veliku uslugu, na koju nije ni najmanje mislila, baš spiritualističnom naziranju na svijet, osobito na živi svijet. Materijalistička mekanika zapala je u ćorsokak u kojem ne raspoznaje ni samu sebe, a iz koje je izvodi zdrava kršćanska filozofija. Materijalistička »filozofija« bježeći od tajna, sama se svojim predrasudnim radom zavija u take tajne u samom prirodnom svijetu, gdje zdravi filozof slobodnim okom gleda i uživa u veličajnosti prirode diveći se njoj i Njenom uzročniku. — Ovdje auktor raspravlja i o svim vrstama evolucionizma upozoravajući zašto i ukoliko su neosnovani, kao i o finalitetu na čiji pravi i jedini uzrok znanstveno i slobodno upozorava samo spiritualistička kršćanska filozofija.

Onomu koji malo bolje želi zaći u tajne prirodne da ih razgleda i shvati, ovo djelo biti će sigurno pomagalo. Naučiti će ga da bez straha otvori oči pred ovim velikim djelom Božjim.

*

Toth Tihamer, Die Lehre Christi. Predigten. S. 328 (1935) Herder et Co., Freiburg in Br. RM. 3.60. in Leinen 4.80. — I dosada smo imali prigodu da govorimo o djelima velikoga propovjednika, savremenoga

apostola i profesora sveučilišta u Budimpešti Tihamera Totha. Toth je dobro uvidio da svako vrijeme uz neke druge posebne zahtjeve traži i to da se i propovijedi udese baš prema duhu i potrebama dotičnoga vremena, inače nemaju učinka za kojim se ide. Stoga su njegove propovijedi izrađene prema duhu modernoga i najmodernijega čovjeka. I potrebe i zahtjevi današnjega čovjeka osvijetljeni su i prosuđeni u svijetlu nauke Kristove. I tu vidimo da je nauka Kristova uvijek jednako savremena, da sve drugo stari i izlazi iz mode, a ona ostaje kao mjerilo po kojemu se sve drugo sudi.

Lik Isusa Krista nikako nije ostario. Njegov život i primjer i nauka vrijede jednako za današnjega čovjeka moderne tehnike i izuma i sporta kao što su vrijedili za galilejske ribare. — Djelo je namijenjeno prije svega propovjednicima, ali i svakomu modernomu intelektualcu. U njemu će naći veoma dobroga savjetnika.

*

Toth Tihamer, Der Sieg Christi. — Mariologie. Predigten. XII—230 (1936) Herder et Co., Freiburg in Br. RM. 2.80 In Leinen 4. — Sa svakim novim sveskom raste i snaga Tothova izražaja i jedrina njegove nauke i primjera. Propovijedi koje su u ovom svesku govore o Kristovoj pobjedi i o životu Bl. Dj. Marije i to u jeziku koga svak razumije. — Evo sadržaja: Uskrsnuo je. — Mi ćemo uskrsnuti. — Utjehe koje nam daje uskrsnuli Krist. — Uzašao na nebesa. — Otamo će doći suditi žive i mrtve uskrsnuli Krist. — Uzašao na nebesa. — Otamo će doći suditi žive i mrtve. — Utjeha zadnjega suda. — Isus Krist je isti jučer, danas i uvijek. — Kojim pravom mi častimo Bl. Dj. Mariju. — Sumnje o štovanju Bl. Dj. Marije. — Marija i naša vjera. — Marija i žene. — Marija i majka. — Otsada će me zvati blaženom svi naraštaji. — Slike Bl. Dj. Marije. — Majka Žalosna. — Marija majka našega naroda.

Djelo je veoma važno za suvremenoga propovjednika.

*

Rindt Eugen Oskar, Der Jünger Johannes betrachtet die Welt. Ein Buch vom Sinn des Lebens. (XII—156) 1935, Herder et Co., Freiburg in Br. RM. 2.60 In Leinen 3.40. — Učenik Ivan koji nam govori iz ovoga djela tip je čovjek a koji se diže iznad vremena te, kao što je radio i Orao među Učenicima, gleda na Boga i Njegovo stvorenje očima ljubavi. Bog je ljubav, a svijet je nastao iz preobilne Božje ljubavi. Obuzet ovom istinom gleda Rindt na stvaranje i istočni grijeh. Spekulativnom snagom svoga uma gleda da uđe koliko može u tajnu čovječjega pada i mjeri mu posljedice. Govori o položaju čovjeka u Kozmosu i o zemlji kao o drugomu čovječjemu tijelu. Na neobičan način objašnjuje stablo spoznanja i života. Snažne su misli o mističnomu tijelu Kristovu, o ljudskoj zajednici kao naravnomu i nadnaravnomu organizmu, i o Otkupljenju. O ovomu je dosta pisano ali od teologa za teologe, a ovdje govori laik i za one koji nijesu teolozi, laganim pristupačnim jezikom i poletno te će veseliti svakoga naobraženoga čovjeka osobito svjetovnjaka jer je za nj i pisano.

VJESNIK

AUSTRIJA.

U zadnjem novembru slavio je jedan od najzaslužnijih austrijskih svećenika Rr Karl Rudolf 50 rođendan. Dr K. Rudolf prati vas kulturni i socijalni rad u Austriji i s njime žive. Za rana je prisvojio socijalne misli Dr Sonnenscheina. God. 1913 zasnovao je sekretarijat za socijalni rad studenata u Beču i to je bio početak novoga plodnoga života. On je s drugima zasnovao »Pax Romana«. Zasnovao je i organizirao Dušobrižnički Institut u Beču, prvi i glavni u njemačkim zemljama. On vodi časopis instituta »Der Seelsorger«.

— Bolnica Milosrdne Braće najstarija je u Srednjoj Evropi. Neprekidno radi već 322 godine. Godišnje se u njoj njeguje do 100 hiljada bolesnika i to besplatno.

— Franjevačka Austrijska Provincija koja je dosada bila vezana sa bavarskom Provincijom postala je neovisna. Prvi provincijal u neovisnoj Provinciji je P. Johannes Fischer.

— Austrijski episkopat na zadnjoj konferenciji u novembru raspravljao je o Katoličkom sveučilištu u Salzburgu, o Katoličkoj Akciji, o pitanjima koja interesiraju katoličku mladež itd.

— Novi Konkordat omogućuje tijesnu saradnju među religioznom institucijom »Caritas« i državnim humanim institucijama. Danas na karitativnom polju radi 1000 redovnika i 16.000 redovnica.

ENGLESKA.

Berlinski list »Das Katholische Kirchenblatt« za decembar izvješćuje o jednoj sudskoj osudi u Londonu. Osuđen je na mjesec dana tamnice napadač na jednog svećenika. Osuda je motivirana ovako: »Prijetnju moramo osuditi kao osobito tešku, jer ona nije upravljena proti kakvom članu obične publike, koji bi se mogao braniti, nego proti jednom svećeniku, čiji stalež kao takav znači naravnu zaštitu.«

— Pod predsjedanjem westminsterskoga nadbiskupa Msgr. Hinsleya održano je prvo zasjedanje za osnivanje Katoličke Akcije.

— Engleski biskupi izdali su pastirsko pismo u kome borbu u Rusiji i Španjolskoj zovu borbom među vjerom i bezboštvom.

— Između nekadašnjih studenata anglikanskoga sjemeništa Ely 56 postali su katolici. Jedan od njih posvećen je za biskupa.

— Poznati konferencijer P. Woodlock S. J. upozoruje na veliku čežnju Engleza za Bogom i vjerom. Teško će se naći neko koji bi napadao Boga, pa ni katoličku Crkvu, u koju se godišnje vraća do 12 hiljada anglikanaca.

— U engleskoj štampi češće naglasuju veliki interes koga pokazuje katolička štampa za socijalna pitanja i socijalni život.

FRANCUSKA.

Mgr. Filton, nadbiskup u Bouges-u u pastirskom pismu upozoruje kako se katolici imaju držati u današnjim borbama. Naročito naglasuje da je katolička Crkva pokazivala i pokazuje i radi na socijalnom polju za socijalna pitanja više i stvarnije nego svi socijalisti i komunisti zajedno.

— U decembru je umro lionski nadbiskup kardinal Maurin. Bio je neustrašivi branitelj svećenstva, redovništva i interesa katoličkih vjernika. Veoma se je zanimao za suvremena socijalna pitanja.

— Mgr. Bertin, bivši generalni vikar nadbiskupa u Rouen-u proglašen je od crkovnoga i državnoga suda sasvim nevin proti svim napadajima, radi kojih je u januaru 1936 bio suspendiran. Sada je ponovno u pastoralnoj akciji.

MAĐARSKA.

— Već sada se čine velike pripreme za proslavu 900 godišnjice smrti sv. Stjepana, utemeljitelja mađarske kraljevine. Tom prigodom izići će djelo o životu i radu sv. Stjpana, na kom će sarađivati prvi mađarski kulturni radnici, a izdati će ga Mađarska Akademija Znanosti.

— Dominikanci u Mađarskoj osnovali su centralnu bogosloviju u Budimpešti, koju će pohađati članovi njihovih mađarskih provincija.

— 30 oktobra umrla je grofica Terezija Györy. Mnogo je radila za Katoličku Crkvu u Mađarskoj. Svoje imanje i svoj duševni rad stavila je u službu katoličke stvari. Naročito je puno radila da privuče liberalne krugove mirnijemu i stvarnijemu gledanju na katolički život i rad.

— U Mađarskoj se opaža dosta jaka težnja za što užim sarađivanjem katolika i protestanata u svim nastupima kada su po srijedi religiozna pitanja.

— Katolička »Caritas« u Budimpešti sakupila je 1 milijun penga među katolicima i podijelila među siromahe. Redovničke ustanove i katolički instituti izdali su 1936 god. 260.000 penga.

NJEMAČKA.

— Münsterski list »Das katholische Kirchenblatt« donosi rezultat ankete koja je bila razaslana među učenike katoličkih osnovnih škola u južnoj i sjevernoj Njemačkoj o prvoj svjesnoj religioznoj misli koja se je u njima pobudila. U tom se vidi da je obitelj najbolji religiozni uzgajatelj.

— U Njemačkoj se zapaža jaki nazadak u novopoganskoj štampi. Neki listovi kao Reventlow »Reichswarth« spao je u kratko vrijeme na polovicu. Tako je i »Nordland« spao sa 21.000 na 10.000.

— Nadbiskup u Bambergu Dr Jakob Hauk ističe vezu između kršćanstva i dogme proti nekim besmislenim napadajima da je dogma ljudsko

djelo te da bi kršćanstvo moglo biti i bez nje. Nijedna religija nije bez dogme, a bez nje nije ni kršćanstvo, koga bez dogme ne možemo ni zamisliti. Utemeljitelj kršćanstva je došao da nas nauči nauku o Ocu, o nebeskom kraljevstvu i nebeskim otajstvima.

— Prema zaključku njemačkog episkopata izišao je katekizam: »Kathekismus Wahrheiten« sa odgovorima na sva vjerska pitanja, da bude priručnik vjernicima, koji dnevno čuju besmislene napadaje na svoju sv. vjeru i Crkvu.

— Državni tajnik Dr Fressler izjavio je da nacrt novoga kaznenoga zakonika predviđa stroge kazne za svakoga koji bi se zlobno izrazivao o Bogu i napadao vjerski osjećaj građana.

— Ludendorff i njegova supruga izdali su nekakav spis u komu napadaju sv. Pismo. Spis je napisan proti svim znanstvenim zahtjevima, jedan pamflet, a u njemu Ludendorff pokazuje i veoma malo poštovanje prema njemačkom narodu. U njemu je sve naopako izvrnuto, sve negativna kritika, sve samo klevetanje, nigdje nijedne izreke koja bi pozitivno izgrađivala. Spis je školski primjer kako se drugoga kleveće. Nečuveni primjer neznanja i zlobe.

RUSIJA.

— Bezbožnička centrala u Moskvi odredila je sazvati svjetski kongres bezbožaca u Moskvi za 9 februara 1937. Raditi će o slijedećim tačkama: Osnivanje svjetske centrale za protireligioznu propagandu; Osnivanje bezbožničke internacionale pod vodstvom ruskih bezbožaca; Međusobno pomaganje u protivjerskoj borbi.

— U Rusiji sa nesmanjenom žestinom napadaju i ruše crkve kršćanskih konfesija, ali ne židovske sinagoge. S druge strane zapaža se u istoj mjeri nezadovoljstvo i protest vjernika proti nasilju nekoliko tirana.

— Ruski list »Woskresenoje Stenije« koji izlazi u Varšavi javlja da je od 1927 do sada u koncetracionim logorima u Rusiji zaglavilo 42.800 svećenika.

— Ruski bezbošci zabranili su da se uvoze u Rusiju knjige raligioznoga sadržaja, ako su pisane jezikom koga bi Rusi mogli razumjeti. Mogu se uvoziti samo ona religiozna djela koja Rusi ne razume.

— Početkom 1937 moskovski bezbošci otvaraju ateističku radiostanicu za ateističku propagandu po svemu svijetu.

ŠVAJCARSKA.

Mgr. Marius Besson, biskup Geneve, Lausanne i Fribourga pozvao je švajcarske katolike da i dalje ustrajno pomažu Katoličko sveučilište u Fribourgu, taj ponos švajcarskih katolika i katoličke slobodne znanosti. Sveučilišne vlasti nastoje da i medicinski fakultet bude svestrano organiziran.

— »Katolička Švajcarska Omladina« izdala je proglas proti bezbožnom radu koji bi se htio ušuljati sa strane. Bezbožnici su »vukovi u ovčijoj koži«.

U. S. A.

— Rad na novom prevodu sv. Pisma na engleski za U. S. A. privodi se kraju. Sv. Pismo kojim se sada služe u U. S. A. prevedeno je još 1592 god. te su mnogi izrazi sasvim zastarjeli. Na današnjemu prevodu radi 20 teologa. Ujedno će izići i komentar sv. Pisma.

— Umjetnička komisija sada proučaje nacrt kipa koga će grad San Francisco podići sv. Franji. Kip će biti visok 60 metara.

— Prigodom posjeta kog je kardinal Pacelli, državni tajnik sv. Oca Pape učinio Americi koncem 1936, američka štampa upozoruje na veliku razliku u držanju američkih građana prema sv. Ocu prije i sada. Kad im je Pio IX poslao kamen koji bi se imao uzidati u spomenik Georgeu Washingtonu, digli su veliku graju. A sada je poslanik sv. Oca primljen od sviju sa najvećim poštovanjem i priznanjem.

Knjižnica „Nove Revije"

Knj. 1. Crnica Dr. O. A., Kulturno značenje 1000-godišnjice hrvatskoga kraljevstva. Cijena Din. 3.—

Knj. 2. Eterović Dr. O. K., Slavni borac za hrvatsku misao Fra Filip Grobovac. Njegov život, rad i stradanje. Cijena Din. 20.—

Knj. 3. Petrov Dr. O. S., Moderni konvertiti. Cijena Din. 6,50

Knj. 4. Rogošić Dr. O. R., Sadanje stanje Srpske Crkve. Cijena Din. 10.—

Knj. 5. Guberina Dr. O. A., Katolicizam u kršćanskoj starini. Cijena Din. 4.—

Knj. 6. Orelovsky M., Zadaća hrv. Orlovstva. Cijena Din. 4.—

Knj. 7. Jelenić, Dr. O. J., Problem dolaska Franjevaca u Bosnu i osnutka bosanske vikarije. Cijena Din 6.—

Knj. 8. Brkaš Dr., Svećenik i žena. Cijena Din. 4.—

Knj. 9. Stipančić J., Dalmacija i Herceg-Bosna. — Dobiva se kod pisca: Sarajevo, Terezija ul. 62. I.

Knj. 10. Kržanić Dr. O. K., Učitelj kat. socijalne politike. Cijena Din. 4.—

Knj. 11. Butmi-Tomić, Krvave osnove ili Protokoli Sionskih Mudraca. Cijena Din. 10.—

Knj. 12. Šimrak Dr. J. Crkvena Unija. Dobiva se kod pisca: Zagreb Kaptol 27. Cijena Din 10.—

Knj. 13. Eterović Dr. O. K., Franjevačka Provincija Presv. Otkupitelja. Cijena Din. 10.—

Jubilej sv. Franje — Jubilarni Br. 1926. Din. 30.—

Pijo XI. i papinstvo — Jubilarni Br. N. R. 1929. Din. 60.—

Godišnjaci Nove Revije I—XI (1922—1932) svaki po Din. 60.— Svi skupa Din 500.—

Dobivaju se kod UPRAVE »NOVE REVIJE«, MAKARSKA.

Kod uprave »Nove Revije« može se dobiti: Bog, čovjek, religija od Dra Bože Vuco. Str. 227, Din. 20.—

Odgovorni urednik i predstavnik izdavača: O. *Špiro Živković* — Šibenik ul. Fra Andrije Kačića 97 — Izdaje: Konsorcij „Nove Revije", Makarska (O. A. Cikojević), Tiskara „Kačić" — Šibenik (O. B. Buljević)